№ 33.

29

Въ Лазаревскій Институтъ
отъ Его Превосходительства
Христофора Екимовича
Лазарева приношеніе. 1854 г.
изъ Парижа.

2004

2648 [9].54-5 560-ԱՀ № 1-3 435 231 4. 3889-57

ԴՈՒՌՆ
ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՅԿԱԶՆԵԱՆ ԼԵԶՈՒԻ

ԵՐՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ФУНДАМЕНТАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА ЛАЗАРЕВСКАГО ИНСТИТУТА ВОСТОЧНЫХ ЯЗЫКОВ 2

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ
ի տպարանի սրբոյն Ղազարու.
ՅԱՄԻ 1849 ՌՄՂԸ.

491.99-5

ԵԿ ՄՈՒՏ, ՀԱՄԲԱԿ ՅՈԳՆԱՀԱՆՃԱՐ,

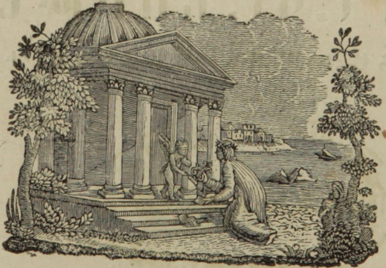

ԸՆԴ ԴՈՒՌՆ ՈՐ ԶՔԵԶ ՅԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ԱԾԷ ՏԱՃԱՐ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Թէպէտ գրաբառ սորվիլ ուզողին քերականութիւն պակաս չէ, բայց շատերը կան որ խիստ խորունկ սորվիլ չեն ուզեր, հապա այնչափ որ գրաբառ հասկընան ու պարզ կերպով շարադրեն: Ասանկները տեսնելով եղած քերականութիւններուն մեծութիւնը ու երկան բարակ մեկնած կանոնները, կը յուսահատին ու սրտերնին առաջ չերթար գրաբառ սորվելու: Անոր համար Հ. Միքայէլ վարդապետը Չամչեան, որ մեր ազգին մէջը առջի կարգաւորեալ քերականութիւն շինողը եղաւ, գիտնալով առոր հարկաւոր ըլլալն ալ՝ սկսաւ համառօտիկ քերականութիւն մը շինել. բայց չկրցաւ լմնցընել, մահը վրայ հասնելով: Ուստի հիմայ մենք իրեն մտածածը ընելով, աս կարճ քերականութիւնը շինեցինք՝ իր շինած մեծին կարգովը ու պարզ ոճովը.

թէ որ աւելի բան մըն ալ կար գիտնալու Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան վարդապետին քերականութեանը մէջ, կամ աւելի դիւրութիւն մը կրնար ըլլալ սորվողին նէ, եւելցուցինք ։ Անանկ որ՝ աս պզտի գրքուկս սորվողը կրնայ աղէկ գրաբառ հասկընալ, ու առանց սխալի շարադրել ։ Խրթին շարադրութիւն ընել ուզողին ալ՝ ըլլայ աս գրքուկը դուռի մը պէս, որ ասիկայ սորվելով՝ ետքը մեկալ մեծ քերականութիւնները դիւրաւ կարենայ սորվիլ ։

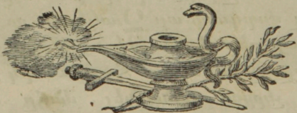

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Հր. Ի՞նչ է քերականութիւնը․

Պտ. Քերականութիւնը գիտութիւն մըն է, որ շիտակ խօսիլ ու գրել կը սորվեցընէ։

Հր. Խօսքը քանի՞ բանէ կը ձեւանայ․

Պտ. Չորս բանէ․ ատոնք են, գիր, վանկ, բառ, բան։

Հր. Ի՞նչ է գիրը․

Պտ. Գիրն է գիծ մը, որ հնչմունքի մը նշան է, օր․ ա։ Մեր լեզուին գրերը 38 են, ասոնցմէ ութը ձայնաւոր կ՚ըսուին, որ են ա, ե, է, ը, ի, ո, ւ, օ․ մնացածները բաղաձայն են։

Հր. Ի՞նչ է վանկը․

Պտ. Ձայնաւոր գիր մը մինակ կամ բաղաձայնի հետ կցած, որ կը հնչուի․ օր․ աբ։

Հր. Ի՞նչ է բառը․

Պտ. Վանկ մը կամ շատ վանկեր քովէ քով դրած, որ բան մը կը նշանակեն․ օր․ այբ կամ աբբայ։

Հր. Ի՞նչ է բառը․

Պտ. Բառ բառի քով անանկ դրած, որ մարդուս միտքը կը յայտնեն․ օր․ այբն է գիր։

Հր. Քանի՞ կերպ բան կայ, կամ մասունք բանի քանի՞ են․

Պտ. Ութը․ անուն, դերանուն, բայ, ընդունելութիւն, նախադրութիւն, մակբայ, շաղկապ, միջարկութիւն։

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Անունին վրայ:

Հր. Ի՞նչ է անունը.

Պտ. Անունն է մասն բանի, որ իր մը կամ բանի մը ինչպէս ըլլալը կը ցուցընէ:

Հր. Քանի՞ տեսակ անուն կայ.

Պտ. Երկու. մէյմը գոյական՝ որ իր մը կը ցուցընէ. օր. մարդ, հաց. մէյմըն ալ ածական՝ որ բանի մը ինչպէս ըլլալը կը ցուցընէ. օր. [illegible], [illegible]:

Հր. Անունին պարագաները քանի՞ են.

Պտ. Գլխաւորները երկուք են. Թիւ ու հոլով:

Հր. Թիւը ի՞նչ է, ու քանի՞ է.

Պտ. Թիւը բանի մը համրանքը կը ցուցընէ. Թէ որ մէկ հատ է՝ կ՚ըսուի եզակի, օր. արքայ Թագաւոր. իսկ Թէ որ երկու կամ շատ են՝ կ՚ըսուի յոգնակի, օր. արքայք Թագաւորներ:

Հր. Հոլովը ի՞նչ է, ու քանի՞ է.

Պտ. Հոլովն է անունի մը կերպ կերպ փոխուիլը սկիզբէն կամ վերջէն, որ տասը կերպով

կ'ըլլայ, ու աս տասը հոլովներուն անունը ասոնք են. ուղղական, սեռական, տրական, հայցական, բացառական, պատմական, գործիական, պարառական, ներգոյական, կոչական։

Հր. Ամէն անուններուն հոլովները մէկ կերպով կ'ըլլան.

Պտ. Չէ. հապա տասնըմէկ կերպ հոլովումն կայ։

Հր. Ըսէ ինծի առջի կերպ հոլովումը.

Եզակի.

Պտ.	Ուղղական.	Բառ.	Լուղէթ.
	Սեռական.	Բառի.	Լուղէթին.
	Տրական.	Բառի, 'ի Բառ.	Լուղէթէ.
	Հայցական.	զԲառ.	Լուղէթի.
	Բացառական.	'ի Բառէ.	Լուղէթտէն.
	Պատմական.	զԲառէ.	Լուղէթտէն էօթիւրիւ.
	Գործիական.	Բառիւ.	Լուղէթ իլէ.
	Պարառական.	զԲառիւ.	Լուղէթ էթրաֆընտա.
	Ներգոյական.	'ի Բառի, 'ի Բառ.	Լուղէթտէ.
	Կոչական.	ով Բառ։	էյ Լուղէթ։

Յոգնակի .

Ուղղական .	Բառք .	Գէլիմէլէր .
Սեռական .	Բառից .	Գէլիմէլէրին .
Տրական .	Բառից , ՚ի Բառս .	Գէլիմէլէրէ .
Հայցական .	զԲառս .	Գէլիմէլէրի .
Բացառական .	՚ի Բառից .	Գէլիմէլէրտէն .
Պատմական .	զԲառից .	Գէլիմէլէրտէն էօթիւրիւ .
Գործիական .	Բառիւք .	Գէլիմէլէր իլէ .
Պարառական .	զԲառիւք .	Գէլիմէլէր էթրաֆընտա .
Ներգոյական .	՚ի Բառս .	Գէլիմէլէրտէ .
Կոչական .	ո՛վ Բառք :	էյ Գէլիմէլէր :

Որչափ բառեր որ սեռականը ի, ու գործիականը իւ կը վերջանան՝ աս հոլովման տակը կ'երթան . զոր

Սիրտ , սրտի , սրտիւ .	սիրտ . եիւրէք :
Մատեան , մատենի , մատենիւ .	Գիրք . քիթապ :
Հէն , հինի , հինիւ .	Գող . աւազակ . ղուրսան , չէթէճի :

Պր . Աս սկիզբը աւելցուցած գրերը ինչ կ'ըսուին .

Հյ . Նախդիր . ուստի երկու տրականին մէկը կ'ըսուի նախդրիւ տրական , ինչու որ

ուղղականին վրայ նախդիր մը դնելով կը շինուի․ օր․ 'ի բառ․ իսկ մէկալը կ՚ըսուի վերջահոլով տրական՝ բառին վերջը փոխուելուն համար․ օր․ բառի ։
Հր․ Ամէն անուններու ալ սա՛ նախդիրները կը դրուի՞ն ․
Պտ․ Չէ․ այլ թէ որ անուն մը ձայնաւոր տառով սկսելու ըլլայ՝ է տառին տեղը յ կը դրուի, օր․ յարքայ․ երբեմն ալ երկու նախդիրը մէկտեղ կը դրուի, օր․ 'ի յարքայ։ իսկ նախդրիւ տրականին է տառին տեղը կը դրուին նաև ց, առ, ընդ, թէ բաղաձայնով և թէ ձայնաւորով սկսած բառերուն ։ իսկ կոչականը առանց ովի ալ կ՚ըլլայ ։
Հր․ Ըսէ ինծի երկրորդ կերպ հոլովումը ․

		Եզակի․		Յոգնակի․	
Պտ․	Ուղ․	Քաղաք․	շէնէր ։	Քաղաքք․	շէնէրուէր ։
	Սեռ․	Քաղաքի․		Քաղաքաց․	
	Տրա․	Քաղաքի, 'ի Քաղաք․		Քաղաքաց, 'ի Քաղաքս․	
	Հայց․	զՔաղաք․		զՔաղաքս․	
	Բաց․	'ի Քաղաքէ․		'ի Քաղաքաց․	
	Պատմ․	զՔաղաքէ․		զՔաղաքաց․	
	Գործ․	Քաղաքաւ․		Քաղաքօք․	
	Պար․	զՔաղաքաւ․		զՔաղաքօք․	
	Ներգ․	'ի Քաղաքի, 'ի Քաղաք․		'ի Քաղաքս․	
	Կոչ․	ո՛վ Քաղաք ։		ո՛վ Քաղաքք ։	

Որ բառերուն որ սեռականը ի ու գործիականը ով կ'ըլլայ ասանկ կը հոլովին . փ

Պարիսպ , պարսպի , պարսպաւ . — պար . հիսար :
Աղմուկ , աղմկի , աղմկաւ . — Խըրըրանձում . ղէվղէ :
Վարագոյր , վարագուրի , վարագուրաւ . — Վարագոյր . փէրտէ :

Շատ բառեր կան որ թէպէտ առջի հոլովման տակը կ'երթան՝ բայց երբեմն ասոր պէս ալ կը հոլովին . մանաւանդ յոգնակի սեռականնին . ինչպէս խոզ բառին՝ թէ խոզէն կ'ըլլայ և թէ խոզաց :

Հ . Ո՞րն է երրորդ կերպ հոլովումը .

	Եզակի .	Յոգնակի .
Պէ . Ուղ .	գետ . չայ :	գետք . չայլար :
Սեռ .	գետոյ .	գետոց .
Տրա .	գետոյ , 'ի գետ .	գետոց , 'ի գետս .
Հայց .	զգետ .	զգետս .
Բաց .	'ի գետոյ .	'ի գետոց .
Պատմ .	զգետոյ .	զգետոց .
Գործ .	գետով .	գետովք .
Պար .	զգետով .	զգետովք .
Ներգ .	'ի գետ .	'ի գետս .
Կոչ .	ո՛վ գետ :	ո՛վ գետք :

Որչափ բառեր որ սեռականը ոյ, ու գործիականը ով կը վերջանայ՝ աս հոլովման տակը կ'երթան . զ̃ր

Քաղցու , քաղցուոյ , քաղցուով .	նոր գինի . շիրա :
Անասուն , անասնոյ , անասնով .	կէնտանի . հայվան , թաւար :
Կնիք , կնքոյ , կնքով .	անուանի նշան . մէօհիւր , թամղա :
Ցուպ , ցպոյ , ցպով .	գաւազան . թէյէնէկ .
Բոյս , բուսոյ , բուսով .	կանանչեղէն . օթլուգ :
Ունդ , ընդոյ , ընդով .	ընտեղէն :
Սեամ , սեմոյ , սեմով .	տրան վարի տին , շէմ . էշիկ :
Սէր , սիրոյ , սիրով .	սէր . մուհապպէթ :

Աս հոլովմանս պէս հոլոված բառերուն շատին տրականը ու ներգոյականը ում կը վերջանայ . մանաւանդ ան բառերունը՝ որոնց վերջի վանկը ին կամ էու կը վերջանայ . զ̃ր Վերին , վերնում , 'ի վերնում . Ասացեալ , ասացելում ևն : Ոմանց բացառականն ալ մէ կը վերջանայ . զ̃ր Աջ , յաջոյ կամ յաջմէ . Հին , 'ի հնոյ կամ 'ի հնմէ . Խոր , 'ի խորոյ կամ 'ի խորմէ . Առաջին , յառաջնոյ կամ յառաջնմէ :

Շատ բառեր ալ թէպէտ աս հոլովմանս տակը կ'երթան , բայց եզակի սեռականնին ու բացառականնին առջի հոլովմանը պէս ալ կ'ըլլայ . ինչպէս Բան բառին սեռականը ու բացառականը՝ որ կ'ըլլայ Բանոյ , 'ի բանոյ , կ'ըլլայ նաև Բանի , 'ի բանէ :

Հց · Ըստ ինծի չորրորդ կերպ հոլովումը ·

		Եզակի ·		Յոգնակի ·	
Պէ ·	Ուղ ·	Եկեղեցի ·	քիլիսէ :	Եկեղեցիք ·	քիլիսէլէր :
	Սեռ ·	Եկեղեցւոյ ·		Եկեղեցեաց ·	
	Տրա ·	Եկեղեցւոյ , յԵկեղեցի ·		Եկեղեցեաց , յԵկեղեցիս ·	
	Հայց ·	զԵկեղեցի ·		զԵկեղեցիս ·	
	Բաց ·	յԵկեղեցւոյ ·		յԵկեղեցեաց ·	
	Պատմ ·	զԵկեղեցւոյ ·		զԵկեղեցեաց ·	
	Գործ ·	Եկեղեցեաւ ·		Եկեղեցեօք ·	
	Պար ·	զԵկեղեցեաւ ·		զԵկեղեցեօք ·	
	Ներգ ·	յԵկեղեցի , յԵկեղեցւոջ ·		յԵկեղեցիս ·	
	Կոչ ·	ով Եկեղեցի :		ով Եկեղեցիք :	

Որչափ բառեր որ սեռականը ւոյ ու գործիականը եաւ կը վերջանայ՝ աս հոլովման տակը կ'երթան · զր

Կղզի , կղզւոյ , կղզեաւ · — կղզի · ատա :
Գործի , գործւոյ , գործեաւ · — Գործիք · ալաթանլըգ , քոսաթ :
Վկայուհի , վկայուհւոյ , վկայուհեաւ · — Մարթիրոս էղած կին :

Այս հոլովմանս տակը գտնուող բառերէն ոմանց յոգնակի սեռականը ու գործիականը երրորդ հոլովմանը պէս ալ կ'ըլլայ. զոր Քաղաքացի, քաղաքացեաց կամ քաղաքացւոց, քաղաքացեօք կամ քաղաքացւովք. Սնոտի, սնոտեաց կամ սնոտւոց, սնոտեօք կամ սնոտւովք:

Հց. Ըսէ ինծի հինգերորդ կերպ հոլովումը.

	Եզակի.		Յոգնակի.	
Պր. Ուղ.	Աղեղն.	Եայ:	Աղեղունք.	Եայլար:
Սեռ.	Աղեղան.		Աղեղանց.	
Տրա.	Աղեղան, յԱղեղն.		Աղեղանց, յԱղեղունս.	
Հայց.	զԱղեղն.		զԱղեղունս.	
Բաց.	յԱղեղանէ.		յԱղեղանց.	
Պատմ.	զԱղեղանէ.		զԱղեղանց.	
Գործ.	Աղեղամբ.		Աղեղամբք.	
Պար:	զԱղեղամբ.		զԱղեղամբք.	
Ներգ.	յԱղեղան, յԱղեղն.		յԱղեղունս.	
Կոչ.	ով Աղեղն:		ով Աղեղունք:	

Ամէն բառ որ սեռականներն ան կամ եան, բացառականներն անէ կամ եանէ, ու գործիականներն ամբ կամ եամբ կը վերջանայ՝ աս հոլովման տակը կ'երթան. զոր

Անուն , անուան , անուամբ · անուն · ատ , իսմ :
Փայծաղն , փայծեղան , փայծեղամբ · փայծաղ · տալագ :
Պոյտն , պուտան , պուտամբ · պտուկ · չէօմլէկ :

Հ՛ · Ըստ ինձի վեցերորդ կերպ հոլովումը ·

	Եզակի ·		Յոգնակի ·	
Պի · Ուղ ·	Նեղութիւն ·	սըգընթը :	Նեղութիւնք ·	սըգընթըլար :
Սեռ ·	Նեղութեան ·		Նեղութեանց ·	
Տրա ·	Նեղութեան , 'ի Նեղութիւն ·		Նեղութեանց , 'ի Նեղութիւնս :	
Հայց ·	զՆեղութիւն ·		զՆեղութիւնս ·	
Բաց ·	'ի Նեղութենէ ·		'ի Նեղութեանց ·	
Պատմ ·	զՆեղութենէ ·		զՆեղութեանց ·	
Գործ ·	Նեղութեամբ ·		Նեղութեամբք ·	
Պար ·	զՆեղութեամբ ·		զՆեղութեամբք ·	
Ներգ ·	'ի Նեղութեան ·		'ի Նեղութիւնս ·	
Կոչ ·	ո՜վ Նեղութիւն :		ո՜վ Նեղութիւնք :	

Ամէն բառեր որ սեռականնին եան, բացառականնին ենէ, ու գործիականնին եամբ կը վերջանայ՝ աս հոլովման տակը կ'երթան. զր

Տեսիլ, տեսլեան, տեսլեամբ.	Րիւեա, Երազ։
Կորուստ, կորստեան, կորստեամբ.	Զարար-Խէլը. Գայպ օլմաք։
Տիւ, տուընջեան, տուընջեամբ.	Ցորեկ. Կիւնտիւզ։

Հջ. Ըստ ինծի եօթներորդ կերպ հոլովումը.

	Եզակի.		Յոգնակի.	
Պէ. Ուղ.	Գառն.	Քուզու։	Գառինք.	Քուզուլար։
Սեռ.	Գառին.		Գառանց.	
Տրա.	Գառին, 'ի Գառն.		Գառանց, 'ի Գառինս.	
Հայց.	զԳառն.		զԳառինս.	
Բաց.	'ի Գառանէ.		'ի Գառանց.	
Պատմ.	զԳառանէ.		զԳառանց,	
Գործ.	Գառամբ.		Գառամբք.	
Պար.	զԳառամբ.		զԳառամբք.	
Ներգ.	'ի Գառին, 'ի Գառն.		'ի Գառինս.	
Կոչ.	ով Գառն։		ով Գառինք։	

Ամէն բառ որ սեռականը ին ու գործիականը ամբ կը վերջանայ՝ աս հոլովման տակը կ'երթան . զր

Խաշն , խաշին , խաշամբ . ոչխարի խումբ :
Մասն , մասին , 'ի մասնէ , մասամբ . Մաս . բայ , հիսսէ :
Լեառն , լերին , 'ի լեռնէ , լերամբ . Լեռ . տաղ :
Ձեռն , ձեռին . ձեռք , ձեռաց . Ձեռք . էլ :

Հ: . Ըսէ ինծի ութերորդ կերպ հոլովումը .

	Եզակի .		Յոգնակի .	
Պխ . Ուղ .	Զգեստ .	էսվապ :	Զգեստք .	էսվապլար :
Սեռ .	Զգեստու .		Զգեստուց .	
Տրա .	Զգեստու , 'ի Զգեստ .		Զգեստուց , 'ի Զգեստս .	
Հայց .	զԶգեստ .		զԶգեստս .	
Բաց .	'ի Զգեստէ .		'ի Զգեստուց .	
Պատմ .	զԶգեստէ .		զԶգեստուց .	
Գործ .	Զգեստու .		Զգեստուք .	
Պար .	զԶգեստու .		զԶգեստուք .	
Ներգ .	'ի Զգեստ , 'ի Զգեստու .		'ի Զգեստս .	
Կոչ .	ով Զգեստ :		ով Զգեստք :	

Ըն ամէն բառերը որ եզակի սեռականնին ու, իսկ յոգնակի սեռականնին ուց կը վերջանայ՝ աս հոլովման տակը կ'երթան · օր.

Գանձ, գանձու, գանձուց · գանջ · խազինա ։
Զէն, զինու, զինուց · զէնք · սիլահ ։
Ցուլ, ցլու, ցլուց · ցուլ · պուղա ։

Աս հոլովմանս պէս հոլոված բառերէն ոմանց սեռականը ու գործիականը՝ առջի երեք հոլովմունքներուն պէս ալ կ'ըլլայ· օր. Նաւ, նաւու կամ նաւի, նաւու կամ նաւաւ · Դաս, դասու կամ դասի, դասու կամ դասիւ · Սով, սովու կամ սովոյ, սովու կամ սովով · Զգեստու կամ զգեստով, ևն ։
Իսկ ոմանց բացառականն ալ ուէ դրած իններորդ հոլովմանս պէս կ'ըլլայ · օր.

Խրատ, խրատու, 'ի խրատուէ · խրատ · էօյիւտ ։
Զօր, զօրու, 'ի զօրուէ · զօրք · ասքէր ։
Սպաս, սպասու, 'ի սպասուէ · ծառայութիւն · խըզմէթ, բայէթ ։
Այգ, այգու, յայգուէ · առաւօտ · սապահ ։
Աւր, աւու, յաւուէ · օր · կիւն ։
Ծաղր, ծաղու, 'ի ծաղուէ · ծիծաղ, խնդում · կիւլիւշ ։
Համար, համարու, 'ի համարուէ · համբաւ · հապէր ։

9889-57 2648

Հջ. Ըստ ինծի իններորդ կերպ հոլովումը:

		Եզակի.	Յոգնակի.
Պի.	Ուղ.	փոքր. գիւչիւգ:	փոքունք. գիւչիւգլեր:
	Սեռ.	փոքու.	փոքունց.
	Տրա.	փոքու, 'ի փոքր.	փոքունց, 'ի փոքունս.
	Հայց.	զփոքր.	զփոքունս.
	Բաց.	'ի փոքուէ.	'ի փոքունց.
	Պատմ.	զփոքուէ.	զփոքունց.
	Գործ.	փոքու, փոքումբ.	փոքումբք.
	Պար.	զփոքու, զփոքումբ.	զփոքումբք.
	Ներգ.	'ի փոքր, 'ի փոքու.	'ի փոքունս.
	Կոչ.	ով փոքր:	ով փոքունք:

Այն ամէն բառերը որոնց եզակի սեռականը ու, իսկ յոգնակի սեռականը ունց կը վերջանայ, այս հոլովման տակը կ'երթան. իբր

Ծանր, ծանու, ծանունց. Ծանր. ագըր:
Մանր, մանու, մանունց. Մանր. ուֆագ:
Թանձր, թանձու, թանձունց. Թանձր. գալըն:

Հշ. Ըստ ինծի տասներորդ կերպ հոլովումը։

	Եզակի.		Յոգնակի.	
Պէ. Ուղ.	համր.	տիլսիզ։	համերք.	տիլսիզլէր։
Սեռ.	համեր.		համերաց, համերց.	
Տրա.	համեր, 'ի համր.		համերաց, համերց, 'ի համերս.	
Հայց.	զհամր.		զհամերս.	
Բաց.	'ի համերէ.		'ի համերաց, 'ի համերց.	
Պատմ.	զհամերէ.		զհամերաց, զհամերց.	
Գործ.	համերբ, համերաւ.		համերօք, համերբք.	
Պար.	զհամերբ, զհամերաւ.		զհամերօք, զհամերբք.	
Ներգ.	'ի համեր, 'ի համր.		'ի համերս.	
Կոչ.	ով համր։		ով համերք։	

Ան ամէն բառերը որոնց սեռականը եր, ու գործիականը երբ կամ երաւ կը վեր-
ջանայ, աս հոլովման տակը կ'երթան. զոր

Կայսր, կայսեր, կայսերբ. Մեծ Թագաւոր։
Տարր, տարեր, 'ի տարրէ, տարերբ. փատիշահ. ճիհանտար։

Ալիւր, ալեր, ալերը. — ալիւր. ուն :
Դուստր, դստեր, դստերը. — աղջիկ զաւակ. գըզ :

Իւր վերջացած բառերուն, ինչպէս ալիւր՝ եղջիւր են, յոգնակին թէ՛ ալիւրք կ'ըլլայ և թէ ալիւրեր. և թէ ալիւրուր. :

Հ. Ըսէ ինծի մետասաներորդ կերպ հոլովումը :
Պ. Ամենևին տասներորդ հոլովմանը նման է. բայց վերջի տառը ղ ըլլալով, հոլովելու ատենն ալ ը տառին տեղը միշտ ղ կը դրուի. որ Ասեղ, ասեղ, յասեղէ, ասեղը, ասեղաւ. ասեղք, ասեղաց, ասեղց, զասեղս, ասեղէք, ասեղօք, են :

Ասանկ կը հոլովին աս բառերս ալ.
Անգղ, անգեղ, անգեղը. — անգղ թռչունը. ագպապա :
Արկղ, արկեղ, արկեղը. — սնտուկ. սանտըգ :
Սկուտեղ կամ սկտեղ, սկուտեղ, սկուտեղը. — փոքրիկ աման, պնակ. թապագ :

Հ. Ամէն անունները աս տասնըմէկ հոլովմունքներուն տակը կ'երթան.
Պ. Չէ. այլ յատուկ անունները մարդու, քաղքի, են, թէպէտ շատ անգամ ասոնց պէս ալ կը հոլովին, բայց իրենք կերպ մասնաւոր հոլովմունք ալ կան յատուկ անուններու, որ ասոնք են.

Եզակի.

Ա. Ուղ.	Տրդատ.
Սեռ.	Տրդատայ.
Տր.	Տրդատայ, 'ի Տրդատ, ցՏրդատ, առ Տրդատ.
Հայց.	զՏրդատ.
Բաց.	'ի Տրդատայ.
Պատմ.	զՏրդատայ.
Գործ.	Տրդատաւ.
Պար.	զՏրդատաւ.
Ներգ.	'ի Տրդատ.
Կոչ.	ով Տրդատ:

Այսանկ կը հոլովին ետեւի գրած անուններն ալ.

Անահիտ, անահտայ.	որսորդներու պաշտպան կուռքը։
Դիոս, դիայ.	հեթանոսներուն ամենէն մեծ կուռքը։
Սափիրա, սափիրայ.	Անանիայէն կինը՝ որ պատժուեցաւ։
Անակ, անակայ.	սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչայ հայրը։

Եղակի.

Բ. Ուղ. Եսայի.
Սեռ. Եսայեայ.
Տրա. Եսայեայ, յԵսայի, ցԵսայի, առ Եսայի.
Հայց. զԵսայի.
Բաց. յԵսայեայ.
Պատմ. զԵսայեայ.
Գործ. Եսայեաւ.
Պար. զԵսայեաւ.
Ներգ. յԵսայի.
Կոչ. ո՛վ Եսայի:

Ասոնց յոգնակին պէտք ըլլայ նէ, կամ հասարակ անուններուն պէս կը հոլովին, կամ եանք մասնիկը աւելցընելով վրանին. օր. Տրդատեանք, Տրդատեանց. Եսայեանք, Եսայեանց. Ներսիսեանք, Ներսիսեանց, ևն:

Յոգնակի.

Գ. Ուղ. Հայաստանեայք.
Սեռ. Հայաստանեայց, Հայաստանեաց.
Տր. Հայաստանեայց, Հայաստանեաց, 'ի Հայաստանեայս, ցՀայաստանեայս.
Հայց. զՀայաստանեայս.
Բաց. 'ի Հայաստանեայց, 'ի Հայաստանեաց.
Պատմ. զՀայաստանեայց, զՀայաստանեաց.
Գործ. Հայաստանեօք.
Պար. զՀայաստանեօք.
Ներգ. 'ի Հայաստանեայս.
Կոչ. ով Հայաստանեայք։

Ասոր եզակին բանեցընել պէտք որ ըլլայ, առջի հոլովման պէս կը հոլովի. Հայաստանեայ, Հայաստանէի, ևն։

Կայ մասնաւոր կոչական մըն ալ, որ ոս վերջացած յատուկ անուններունը միայն անանկ կ'ըլլայ. օր̃ Պօղոս, Պօղէ. Աղէքսանդրոս, Աղէքսանդրէ։

Մէկ կերպ սեռական մըն ալ կայ յատուկ անուններու, այսինք. Աբրահամ, Աբրահամու. Յակոբ, Յակոբու. Մարիամ, Մարիամու. ևն։

Իսկ յատուկ անունները՝ որ «ՈՓ» կամ «ՈՎՍ» կը վերջանան, սեռականնին երբեմն կը փոխուի, ու կ'ըլլայ ասանկ. ԿԵԿՐՈՓ, ԿԵԿՐՈՊԱՅ. ՄԻՆՈՎՍ, ՄԻՆՈՎՍԱՅ. ևն։

Հջ. Ուրիշ բառեր ալ կա՛ն որ ասոնց պէս խոտորին տամնըմէկ կերպ հոլովմունքներէն։

Պխ. Կան ուրիշ վեց կերպ մասնաւոր հոլովմունքներ ալ, որոնց պէս խիստ քիչ բառ կը հոլովի. որ են ասոնք.

	ԵԶԱԿԻ.		ՅՈԳՆԱԿԻ.	
Ա. ՈՒՂ.	Տէր.	ՍԱՀԱՊ։	Տեարք.	ՍԱՀԱՊԼԱՐ։
ՍԵՌ.	Տեառն.		Տեարց, Տերանց.	
ՏՐԱ.	Տեառն, 'ի Տէր, ցՏէր.		Տեարց, 'ի Տեարս, ցՏեարս.	
ՀԱՅՑ.	զՏէր.		զՏեարս.	
ԲԱՑ.	'ի Տեառնէ.		'ի Տեարց, 'ի Տերանց.	
ՊԱՏՄ.	զՏեառնէ.		զՏեարց, զՏերանց.	
ԳՈՐԾ.	Տերամբ.		Տերամբք.	
ՊԱՐ.	զՏերամբ.		զՏերամբք.	
ՆԵՐԳ.	'ի Տեառն, 'ի Տէր.		'ի Տեարս.	
ԿՈՉ.	ո՛վ Տէր։		ո՛վ Տեարք։	

Ասանկ կը հոլովի նաև Այր, առն. ու ասոնցմէ բարդած անունները. ինչ. կոչնատէր, կոչնատեառն. Քեռայր, քեռառն, ևն։

	Եզակի.		Յոգնակի.	
Բ. Ուղ.	Մայր.	անա:	Մարք.	անալար:
Սեռ.	Մօր.		Մարց.	
Տրա.	Մօր, 'ի Մայր, ցՄայր.		Մարց, 'ի Մարս, ցՄարս.	
Հայց.	զՄայր.		զՄարս.	
Բաց.	'ի Մօրէ.		'ի Մարց.	
Պատմ.	զՄօրէ.		զՄարց.	
Գործ.	Մարբ.		Մարբք.	
Պար.	զՄարբ.		զՄարբք.	
Ներգ.	'ի Մօր, 'ի Մայր.		'ի Մարս.	
Կոչ.	ով Մայր:		ով Մարք:	

Ասանկ կը հոլովին ետևի գրած բառերն ալ.

Հայր, հօր հարց կամ հարանց. — հայր. պապա:
Եղբայր, եղբօր, եղբարց. — աղբար. ղարտաշ:
Նախահայր նախահօր, նախահարց. — պապ. դէդէ:
Հօրեղբայր հօրեղբօր, հօրեղբարց. — հօրեղբար. ամուճա:

		Եզակի .		Յոգնակի .	
Գ.	Ուղղ.	Քոյր.	Գրչագրական:	Քորք.	Գրչագրականաւր:
	Սեռ.	Քեռ.		Քերց.	
	Տրա.	Քեռ, 'ի քոյր, ցքոյր.		Քերց, 'ի քորս, ցքորս.	
	Հայց.	զքոյր.		զքորս.	
	Բաց.	'ի քեռէ.		'ի քերց.	
	Պատմ.	զքեռէ.		զքերց.	
	Գործ.	քերբ.		քերբք.	
	Պար.	զքերբ.		զքերբք.	
	Ներգ.	'ի քեռ, 'ի քոյր.		'ի քորս.	
	Կոչ.	ով քոյր:		ով քորք:	

Ասանկ կը հոլովին ասկէց բարդած անուններն ալ. զր

Հօրաքոյր, հօրաքեռ. Հօրփուր. հալա:
Մօրաքոյր, մօրաքեռ. Մօրփուր. Թէյզ:

	Եզակի.	Յոգնակի.
Դ. Ուղ.	կին. գարը:	կանայք. գարըլար:
Սեռ.	կնոջ.	կանանց, կանաց.
Տր.	կնոջ, 'ի կին, ցկին.	կանանց, 'ի կանայս, ցկանայս.
Հայց.	զկին.	զկանայս.
Բաց.	'ի կնոջէ.	'ի կանանց, 'ի կանաց.
Պատմ.	զկնոջէ.	զկանանց, զկանաց.
Գործ.	կանամբ, կնաւ.	կանամբք.
Պար.	զկանամբ, զկնաւ.	զկանամբք.
Ներգ.	'ի կնոջ, 'ի կին,	'ի կանայս.
Կոչ.	ո՛վ կին:	ո՛վ կանայք:

Ասանկ կը հոլովին ասկէց բարդած անուններն ալ. որ

Տիկին, տիկնոջ, տիկնանց կամ տիկնաց.	խաթուն. սուլթան:
Տանտիկին, տանտիկնոջ, տանտիկնանց.	փանփըշէհին, փանը խաթունը:
Առնակին, առնակնոջ, առնականանց.	էրէն ունէյող. էհլի:

	Եզակի.		Յոգնակի.	
Ե. Ուղ.	գիւղ.	քեօյ։	գիւղք.	քեօյլեր։
Սեռ.	գեղջ.		գիւղից.	
Տրա.	գեղջ, ՚ի գիւղ, ցգիւղ.		գիւղից, ՚ի գիւղս, ցգիւղս.	
Հայց.	զգիւղ.		զգիւղս.	
Բաց.	՚ի գեղջէ.		՚ի գիւղից.	
Պատմ.	զգեղջէ.		զգիւղից.	
Գործ.	գիւղիւ.		գիւղօք.	
Պար.	զգիւղիւ.		զգիւղօք.	
Ներգ.	՚ի գեղջ, ՚ի գիւղ.		՚ի գիւղս.	
Կոչ.	ով գիւղ։		ով գիւղք։	

Ասանկ կը հոլովին ասկէց բարդած անուններն ալ. որ

Քաղաքագիւղ, քաղաքագեղջ. Մեծ գեղ. քասապայ։
Ձորագիւղ, ձորագեղջ. Երկու լեռան կամ ձորու մէջ եղած գեղ։
Նորագիւղ, նորագեղջ. Նոր գեղ. Եէնի քեօյ։

		Եզակի.		Յոգնակի.	
Զ.	Ուղ.	Օր.	հիոն:	Աւուրք.	հիոնւէր:
	Սեռ.	Աւուր.		Աւուրց.	
	Տր.	Աւուր, յՕր, ցՕր.		Աւուրց, յԱւուրս, ցԱւուրս.	
	Հայց.	զՕր.		զԱւուրս.	
	Բաց.	յՕրէ.		յԱւուրց.	
	Պատմ.	զՕրէ.		զԱւուրց.	
	Գործ.	Աւուրբ.		Աւուրբք.	
	Պար.	զԱւուրբ.		զԱւուրբք.	
	Ներգ.	յԱւուր, յՕր.		յԱւուրս.	
	Կոչ.	ո՜վ Օր:		ո՜վ Աւուրք:	

Աս քանի հոլովին տակը կ'երթան ամէն հասարակ ու յատուկ անուններ. բայց շատին սեռականը գտնելու համար՝ պէտք է բառգրքին մէջը փնտռել, ինչու որ շատ անգամ վերջի ձայնաւորնին ալ դուրս կ'ելնի կամ կը փոխուի հոլովելով: Նաև շատ բառեր կան որ կամ եզակի կամ յոգնակի չունին, կամ նախդիրով հոլովները միայն ունին. շատերն ալ այլեայլ հոլովման տակը կ'երթան. աս ամէն բանը՝ կէս մը վարժութե̃, կէս մըն ալ բառգրքով կը սորվուի:

Հց. Միջական անուններն ո՞րոնք են, ու քանի՞ տեսակ են:

Պտ. Միջական անուն կ'ըսուին անոնք, որ որոշ բան մը չեն ցուցըներ, և ոչ կատարեալ ածականի պէս բանի մը ինչպէս ըլլալը, և ոչ դէմք մը կը ցուցընեն. ինչպէս ով, ինչ, որ ըսել է՝ մէկ մը, բան մը: Ասոնք հինգ տեսակ են. Մասնական, Հարցական, Վերբերական, Հանրական, Թուական:

Հց. Ո՞րոնք են մասնականները, ու ի՞նչպէս կը հոլովին:

Պտ. Մասնական կ'ըսուին անոնք, որ մէկ կամ մէկ քանի հոգի մը, կամ մէկ քանի բան մը կը ցուցընեն. ու աստանկ կը հոլովին.

	Եզակի.	Եզակի.	Յոգնակի.
Ուղ.	Ոմն.	Ոք.	Ոմանք.
Սեռ.	Ուրումն.	Ուրուք.	Ոմանց.
Տրա.	Ումեմն, յՈմն.	Ումեք, յՈք.	Ոմանց, յՈմանս.
Հայց.	զՈմն.	զՈք.	զՈմանս.
Բաց.	յՈւմեմնէ.	յՈւմեքէ.	յՈմանց.
Պատմ.	զՈւմեմնէ.	զՈւմեքէ.	զՈմանց.
Գործ.	Ոմամբ.	Ոմամբ.	Ոմամբք.
Պար.	զՈմամբ.	զՈմամբ.	զՈմամբք.
Ներգ.	յՈւմեմն, յՈմն:	յՈւմեք, յՈք:	յՈմանս:

Ոք իր գործիականը ու պարառականը ու ամբողջ յոգնակին ոմնէն կ'առնէ . բայց միայն ուղղականը ու երբեմն յոգնակի ոմանք տեղ կը բանեցուի ։

Եզ.	Ուղ.	իմն .	Յոգնակին չունի ։
	Սեռ.	իրիք .	
	Տր.	իմիք , յիմն , ցիմն , առ իմն .	
	Հայց.	զիմն .	
	Բաց.	յիմեքէ .	
	Պատմ.	զիմեքէ .	
	Գործ.	իւիք .	
	Պար.	զիւիք .	
	Ներգ.	յիմիք , յիմն ։	

Կան ուրիշ մասնական անուններ ալ, Միւս, Այլ, Անձնիւր, Իւրաքանչիւր, Երկաքանչիւր, որ Գէտ, Գէտային պէս կը հոլովին . պ՟

Միւս, միւսոյ, միւսոյ կամ միւսում, ցմիւս, զմիւս, 'ի միւսմէ կամ 'ի միւսոյ, միւսով, ևն ։ Յոգնակին գրեթէ չբանեցուիր ։

Կայ մասնական անուն մըն ալ Ինչ, որ խիստ քիչ կը հոլովի՝ առջի հոլովման պէս ըլլալով Ինչ, ընչի . բայց նախդրիւ հոլովները յինչ, առ ինչ, զինչ, շատ կը բանեցուին, մանաւանդ հարցականի տեղ ։

Մխիթարեանց, Իրերաց, ասոնք ալ մասնական անուն են, բայց եզակի չունին, յոգնակինին ալ ուղղական չունի. իսկ մեկալ հոլովները ասանկ կ'ըլլան.

	Յոգնակի.	Յոգնակի.
Սեռ.	Մխիթարեանց.	Իրերաց.
Տր.	Մխիթարեանց, ՚ի Մխիթարեանս.	Իրերաց, յԻրեար, յԻրար, յԻրեարս.
Հայց.	զՄխիթարեանս.	զԻրեար, զԻրար, զԻրեարս.
Բաց.	՚ի Մխիթարեանց.	յԻրերաց.
Պատմ.	զՄխիթարեանց.	զԻրերաց.
Գործ.	Մխիթարեամբք.	Իրերօք.
Պար.	զՄխիթարեամբք.	զԻրերօք.
Ներգ.	՚ի Մխիթարեանս։	յԻրեար, յԻրար, յԻրեարս։

Հց. Որո՞նք են հարցական անունները։

Պխ. Մասնականներուն նշանակութիւնը ունին, բայց հարցմունքի մէջ կը բանեցուին. իրենց հոլովը ասանկ է.

	Եզակի:	Յոգնակի:
Ուղ.	Ո՞վ, Ո՞.	Ո՞յք.
Սեռ.	Ո՞յր.	Ո՞յց.
Տրա.	Ո՞ւմ, յՈ՞, յՈ՞վ, ցՈ՞, ցՈ՞վ.	Ո՞յց, յՈ՞յս, ցՈ՞յս.
Հայց.	զՈ՞վ, զՈ՞.	զՈ՞յս.
Բաց.	յՈւմմէ՞, յՈւմէ՞.	յՈ՞յց.
Պատմ.	զՈւմմէ՞, զՈւմէ՞.	զՈ՞յց.
Գործ.	Որո՞վ.	Որո՞վք.
Պար.	զՈրո՞վ.	զՈրո՞վք.
Ներգ.	յՈ՞ւմ, յՈ՞վ. յՈ՞:	յՈ՞յս:

Իսկ հարցական անունը Քանի՞, չորրորդ հոլովման պէս կը հոլովի.

Քանի՞, քանւո՞յ կամ քանի՞ց, 'ի քանւո՞յ կամ 'ի քանի՞ց.

Քանի՞ք, քանեա՞ց, 'ի քանի՞ս, քանեօ՞ք. եւն:

Կայ մէկ ուրիշ հարցական անուն մըն ալ Ի կամ Հի, որ ուղղականը բարդ բառերու մէջ միայն կը գտնուի, որ հիբար, հիկէն, զիկէն, անի. բայց իր հոլովները շատ կը բանեցուին, ու ասանկ կը հոլովի.

Եզ.	Սեռ.	է՞ր.	Ինչո՞ւ, ի՞նչ բանի.
	Տր.	Ի՞մ, հի՞մ, ընդ է՞ր.	Ինչո՞ւ, ի՞նչ բանի.
	Հայց.	զի՞.	Ի՞նչ, ի՞նչ բան.
	Բաց.	առ՚ի մէ՞.	Ինչէ՞ն, ի՞նչ բանէն.
	Պատմ.	զմէ՞.	Ինչո՞ւ համար, ի՞նչ բանի համար.
	Գործ.	ի՞ւ.	Ինչո՞վ, ի՞նչ բանով.
	Պար.	զի՞ւ.	Ի՞նչ բանի վրայ.
	Ներգ.	յի՞մ.	Ի՞նչ բանի մէջ:

Հց. Որո՞նք են վերբերական անունները.

Պտ. Վերբերական կ'ըսուին ան միջական անունները որ համեմատութիւն մը կամ նմանութիւն մը կը ցուցընեն. ու ասանկ կը հոլովին.

Եզ.	Ուղ.	Այսքան.	Յոգ. Այսքանիք, Այսքանք.
	Սեռ.	Այսքանոյ.	Այսքանեաց, Այսքանից.
	Տր.	Այսքանոյ, յԱյսքան.	Այսքանեաց, յԱյսքանս.
	Հայց.	զԱյսքան.	զԱյսքանս.
	Բաց.	յԱյսքանոյ.	յԱյսքանեաց.
	Պատմ.	զԱյսքանոյ.	զԱյսքանեաց.
	Գործ.	Այսքանեաւ, Այսքանով.	Այսքանեօք.
	Պար.	զԱյսքանեաւ, զԱյսքանով.	զԱյսքանեօք.
	Ներգ.	յԱյսքան:	յԱյսքանս:

Այնպիսի, Որպիսի, Որչափ, ու ուրիշ ասոնց նման բարդած բառերն ալ ասոր պէս կը հոլովին. ու ասոնք հարցականի տեղ ալ կը բանին:

Հր. Որո՞նք են հանրական անունները.

Պտ. Հանրական կ'ըսուին անոնք որ մասնականներուն ներհակ՝ ամէնքը կը ցուցընեն, դուրս բան չեն թողուր. ու ասանկ կը հոլովին.

Յոգ. Ուղ. Ամենեքեան, Ամենեքին.
Սեռ. Ամենեցուն, Ամենեցունց.
Տր. Ամենեցուն, Ամենեցունց, յԱմենեսեան, ցԱմենեսեան, առ Ամենեսին.
Հայց. զԱմենեսեան, զԱմենեսին.
Բաց. յԱմենեցունց.
Պատմ. զԱմենեցունց.
Գործ. Ամենեքումբք.
Պար. զԱմենեքումբք
Ներգ. յԱմենեսեան, յԱմենեսին.
Կոչ. ո՜վ Ամենեքեան, ո՜վ Ամենեքին:

Ասանկ կը հոլովի Բոլորեքեանն ալ: Իսկ հանրական անունները Ամէն, Ամենայն, Համայն, Բոլոր, Բնաւ, առջի հոլովման տակը կ'երթան. կան ուրիշ երկու հանրական անուններ ալ Համօրէն ու Ողջոյն, որ չեն հոլովիր.

Հ. Որո՞նք են Թուական անունները.

Պ. Թուական կ'ըսուին անոնք որ Թիւ մը կը ցուցնեն ։ Ասոնք հինգ տեսակ են. Բացարձակ, Դասական, Զատական, Մակբաշխ, Կրկնական ։

Հ. Ո՞րն է բացարձակը.

Պ. Բացարձակը պարզ Թիւ մը կը ցուցնէ. զ՛ր Մի, երկու, երեք, տասն, հարիւր, հազար, բիւր, եւն ։ Ասոնք այլ և այլ հոլովներու տակ կ'երԹան. միայն Մի Թուականը քիչ մը տարբեր կը հոլովի ։

Եզ.	Ուղ.	Մի.
	Սեռ.	Միոյ, Միոջ.
	Տր.	Միում, Միոյ, 'ի Մի, ցՄի.
	Հայց.	զՄի.
	Բաց.	'ի Միոյ, 'ի Միոջէ.
	Պատմ.	զՄիոյ, զՄիոջէ.
	Գործ.	Միով.
	Պար.	զՄիով.
	Ներգ.	'ի Միում, 'ի Մի, 'ի Միոջ.
	Կոչ.	ով Մի ։

Յոգնակի չունի ։

Հ. Ո՞րն է դասականը.

Պ. Դասականը կարգ մը կամ քանիերորդ ըլլալը կը ցուցընէ. օր. Առաջին Իլք. երկրորդ, Իքինճի. տասներորդ, օնունճու. ևն:

Հ. Ո՞րն է զատականը.

Պ. Զատականը համրած բանը ուրիշներէն որոշելով մը կը ցուցընէ. օր. Միակ, երկեակ կամ երկակ, երրեակ, քառեակ, ևն. օր. Մէկ հատ մը, Էրկու հատէն, Իրէք հատէն, Չորս հատէն. ևն:

Հ. Մակբաշխը ո՞րն է.

Պ. Մակբաշխները համրած բաներնին բոլորն ալ կամ բոլորը մէկտեղ կը ցուցը-նեն. օր. Երկուքեան կամ երկուքին, Էրկու հատն ալ. եօթանեքեան, Եօթն ալ. տաս-նեքեան, տասն ալ. ևն: Ասոնք Անձնականին պէս կը հոլովին:

Հ. Որո՞նք են կրկնականները.

Պ. Կրկնական կ՚ըսուին անոնք որ մէկ թիւի մը կամ մէկ չափի մը քանի անգամ կրկնուիլը կը ցուցընեն. օր. Երկպատիկ, տասնպատիկ, բիւրապատիկ. օր. Էրկու հեղ աւել, տասը հեղ աւել, տասը հազար հեղ աւել:

Ասոնք ամէնն ալ հասարակ անուններուն պէս կը հոլովին. ուստի որուն վրայ կը տարակուսիս թէ արդեօք ինչպէս կը հոլովի, բառգիրքը նայէ՝ հոն կը գտնես սեռականը ու գործիականը, անկէ կ՚իմանաս թէ ո՛ր հոլովին տակը կ՚երթայ:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

Դերանուանին վրայ ։

Հց. Ինչ է դերանունը.

Պտ. Է մասն բանի որ անուններն տեղը կը դրուի, ու դէմք մը կը ցուցընէ. կամ խօսողինը, զոր Ես. կամ լսողինը, զոր Դու. կամ որուն վրայ որ կը խօսի, զոր Ինքն. կամ կարգ մը կը ցուցընէ, առաջին երկրորդ ու երրորդ. զոր Այս, Այդ, Այն ։

Հց. Քանի՞ տեսակ դերանուն կայ.

Պտ. Հինգ տեսակ. Էական, Ցուցական, Ստացական, Յարաբերական, Դիմորոշական ։

Հց. Ըսէ ինծի էական դերանունները.

Պտ. Եզ.	Ուղ.	Ես.	Յոգ.	Մեք.
	Սեռ.	Իմ.		Մեր.
	Տր.	Ինձ, յիս, ցիս.		Մեզ, 'ի Մեզ, ցՄեզ.
	Հայց.	զիս.		զՄեզ.
	Բաց.	յինէն.		'ի Մէնջ.
	Պատմ.	զինէն.		զՄէնջ.
	Գործ.	ինև.		Մեօք.
	Պար.	զինև.		զՄեօք.
	Ներգ.	յիս ։		'ի Մեզ ։

Եզ. Ուղ.	Դու.	Յոգ.	Դուք.
Սեռ.	Քո.		Ձեր.
Տրա.	Քեզ, 'ի քեզ, ցքեզ.		Ձեզ, 'ի ձեզ, ցձեզ.
Հայց.	զքեզ.		զձեզ.
Բաց.	'ի քէն.		'ի ձէնջ.
Պատմ.	զքէն.		զձէնջ.
Գործ.	Քև.		Ձեօք.
Պար.	զքև.		զձեօք.
Ներգ.	'ի քեզ.		'ի ձեզ.
Կոչ.	ով Դու:		ով Դուք:

Եզ. Ուղ.	Ինքն.	Յոգ.	Ինքեանք.
Սեռ.	Ինքեան.		Ինքեանց.
Տրա.	Ինքեան, յինքն, ցինքն.		Ինքեանց, յինքեանս, ցինքեանս.
Հայց.	զինքն.		զինքեանս.
Բաց.	յինքենէ.		յինքեանց.
Պատմ.	զինքենէ.		զինքեանց.
Գործ.	Ինքեամբ.		Ինքեամբք.
Պար.	զինքեամբ.		զինքեամբք.
Ներգ.	յինքեան, յինքն:		յինքեանս:

Եզ. Ուղ.	(չունի)	Յոգ. իւրեանք.
Սեռ.	իւր, իւրեան.	իւրեանց.
Տր.	իւր, իւրեան, առ իւր.	իւրեանց, առ իւրեանս.
Հայց.	(չունի)	զիւրեանս.
Բաց.	յիւրմէ.	յիւրեանց.
Պատմ.	զիւրմէ.	զիւրեանց.
Գործ.	իւրև, իւրեամբ, իւրեաւ.	իւրեամբք.
Պար.	զիւրև, զիւրեամբ, զիւրեաւ.	զիւրեամբք.
Ներգ.	յիւր, յիւրեան:	յիւրեանս.

Հց. Ըստ ինծի ցուցական դերանունները ո՞րոնք են.

Պխ. Եզ. Ուղ.	նա.	Յոգ. նոքա.
Սեռ.	նորա.	նոցա.
Տր.	նմա, 'ի նա, ց'նա.	նոցա, 'ի նոսա, ց'նոսա.
Հայց.	զնա.	զնոսա.
Բաց.	'ի նմանէ.	'ի նոցանէ.
Պատմ.	զնմանէ.	զնոցանէ.
Գործ.	նովաւ.	նոքօք.
Պար.	զնովաւ.	զնոքօք.
Ներգ.	'ի նմա, 'ի նա:	'ի նոսա:

Ասանկ կը հոլովին նաև Սա, Դա։ Բայց սա դերանուան յոգնակին խիստ քիչ տեղ՝ կ'ըլլայ Սայք, Սայց, 'ի Սայց, ևն։

Եզ. Ուղ.	Նոյն.	Յոգ.	Նոյնք, Նոքին.
Սեռ.	Նորին.		Նոցին, Նոցուն, Նոցունց.
Տրա.	Նմին, 'ի Նոյն.		Նոցին, 'ի Նոյնս, 'ի Նոսին.
Հայց.	զՆոյն.		զՆոյնս, զՆոսին.
Բաց.	(չունի)		'ի Նոցունց.
Պատմ.	(չունի)		զՆոցունց.
Գործ.	Նովիմբ, Նովին.		Նոքիմբք, Նոքումբք.
Պար.	զՆովիմբ, զՆովին.		զՆոքիմբք, զՆոքումբք.
Ներգ.	'ի Նոյն.		'ի Նոյնս, 'ի Նոսին։

Սոյն, Դոյն, ցուցականներն ալ ասոր պէս կը հոլովին։
Ասոնց եզակի բացառականը ու պատմականը պէտք ըլլայ բանեցընել նէ, ՝ասանկ կ'ըսուի. 'ի սոյն օրէ. 'ի սմին տեղւոջէ. զնոյն կնոջէ. զնմին տանէ։

	Եզ.	Յոգ.
Ուղ.	Այն .	Այնոքիկ , Այնք .
Սեռ.	Այնր , Այնորիկ .	Այնոցիկ , Այնց .
Տր.	Այնմ, Այնմիկ , յԱյն .	Այնոցիկ , Այնց , յԱյնոսիկ .
Հայց.	զԱյն .	զԱյնոսիկ , զԱյնս .
Բաց.	յԱյնմանէ .	յԱյնցանէ , յԱյնց .
Պատմ.	զԱյնմանէ .	զԱյնցանէ , զԱյնց .
Գործ.	Այնու , Այնուիկ .	Այնոքիւք , Այնոքիմբք .
Պար.	զԱյնու , զԱյնուիկ .	զԱյնոքիւք , զԱյնոքիմբք .
Ներգ.	յԱյնմ, յԱյնմիկ , յԱյն :	յԱյնոսիկ , յԱյնս :

Ասանկ կը հոլովին նաև Այս , Այդ . բայց ասոնց յոգնակի ուղղականը , հայցականը , ու ներգոյականը չըլլար ըսել յայդս , զայդս . յայսս, զայսս . հապա մինակ յայդոսիկ , զայդոսիկ . յայսոսիկ , զայսոսիկ . են :

Հց. Ըսէ ինծի ստացական դերանունները որո՞նք են , ու ինչպէս կը հոլովին .
Պն. Ամէնքն ալ Գէտ , Գէտոյ երրորդ հոլովման պէս կը հոլովին , ու ասոնք են .

Պի․ Եզ․	Ուղ․	քոյ․	Յոգ, քոյք․
	Սեռ․	քոյոյ, քոյ․	քոյոց, քոց․
	Տր․	քում, քոյոյ, քոյ, 'ի քոյ․	քոյոց, քոց, 'ի քոյս․
	Հայց․	զքոյ․	զքոյս․
	Բաց․	'ի քումմէ, 'ի քոյոյ․	'ի քոյոց, 'ի քոց․
	Պատմ․	զքումմէ, զքոյոյ․	զքոյոց, զքոց․
	Գործ․	քոյով, քով․	քոյովք, քովք․
	Պար․	զքոյով, զքով․	զքոյովք, զքովք․
	Ներգ․	'ի քում, 'ի քոյ ։	'ի քոյս ։

Եզ․	Ուղ․	իմ․	Յոգ․ իմք․
	Սեռ․	իմոյ․	իմոց․
	Տր․	իմում, իմոյ, առ. իմ․	իմոց, առ. իմս․
	Հայց․	զիմ․	զիմս․
	Բաց․	յիմմէ, յիմոյ․	յիմոց․
	Պատմ․	զիմմէ, զիմոյ․	զիմոց․
	Գործ․	իմով․	իմովք․
	Պար․	զիմով․	զիմովք․
	Ներգ․	յիմում, յիմ․	յիմս․
	Կոչ․	ով իմ ։	ով իմք ։

Ասանկ կը հոլովին նաեւ ասոնք.

Մեր,	մերոյ,	մերում,	'ի մերմէ,	մերով,	'ի մերում:
Ձեր,	ձերոյ,	ձերում,	'ի ձերմէ,	ձերով,	'ի ձերում:
Իւր,	իւրոյ,	իւրում,	յիւրմէ,	իւրով,	յիւրում:

Եզ.	Ուղ.	նորայ.	Յոգ. նորայք.
	Սեռ.	նորայոյ.	նորայոց.
	Տրա.	նորայում, 'ի նորայ.	նորայոց, 'ի նորայս.
	Հայց.	զնորայ.	զնորայս.
	Բաց.	'ի նորայոյ.	'ի նորայոց.
	Պատմ.	զնորայոյ.	զնորայոց.
	Գործ.	նորայով.	նորայովք.
	Պար.	զնորայով.	զնորայովք.
	Ներգ.	'ի նորայում, 'ի նորայ.	'ի նորայս.
	Կոչ.	ով նորայ:	ով նորայք:

Ասանկ կը հոլովին նաեւ Սորայ, սորայոյ. Դորայ, դորայոյ:
Սոցայ, սոցայոյ. Դոցայ, դոցայոյ. Նոցայ, նոցայոյ:
Իմային, իմայնոյ կամ իմայոյ. Իւրային, իւրայնոյ կամ իւրայոյ:
Մերային, մերայնոյ կամ մերայոյ. Ձերային, ձերայնոյ կամ ձերայոյ, Նորային, նորայնոյ:
Իսկ Իմոյին, քոյին, Իւրոյին, Մերոյին, Ձերոյին, նախադրով միայն կը հոլովին:

Հց. Ըսէ ինծի յարաբերական դերանունը որն է.

Պտ. Եզ.	Ուղ.	Որ.	Յոգ. Որք.
	Սեռ,	Որոյ.	Որոց.
	Տր.	Որում, յՈր.	Որոց, յՈրս.
	Հայց.	զՈր.	զՈրս.
	Բաց.	յՈրմէ.	յՈրոց.
	Պատմ.	զՈրմէ.	զՈրոց.
	Գործ.	Որով.	Որովք.
	Պար.	զՈրով.	զՈրովք.
	Ներգ.	յՈրում, յՈր:	յՈրս:

Ասիկայ հարցական անունի տեղ ալ կը բանեցուի, ինչպէս հարցական անունը Ո՞վ, Ո՞, ու իր հոլովներն ալ շատ անգամ յարաբերականի տեղ կը բանին:

Հց. Դիմորոշական դերանունը ի՞նչ է, ու որո՞նք են.

Պտ. Դիմորոշական դերանուն կ'ըսուին աս իրեք տառերը՝ ս, դ, ն. որ բառերուն ետքը կպչելով, դէմք մը կամ կարգ մը կը ցուցընեն. ու ասոնք են արմատ ուրիշ գրեթէ ամէն դերանուններուն. Օր. Հողս, հողդ, հողն. ըսել է, ես՝ որ հող եմ, դուն՝ որ հող ես, ան՝ որ հող է: Զոր ասեմս, զոր ասեսդ, զոր ասէն. ըսել է, որն որ կ'ըսեմ, որն որ կ'ըսես, որն որ կ'ըսէ:

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Բային վրայ։

Հց. Ի՞նչ է բայը.

Պխ. Բայն է մասն բանի, որ գործք մը կամ կիրք մը կը ցուցընէ ժամանակովը, Թուովը ու դէմքովը։

Հց. Բային պարագաները քանի՞ են.

Պխ. Հարկաւորները վեց են. Սեռ, Ժամանակ, Եղանակ, Թիւ, Դէմք, Խոնարհումն։

Հց. Բայերուն սեռը քանի՞ է, ու որո՞նք են.

Պխ. Վեց է. ա. Էական՝ որ ըլլալը միայն կը ցուցընէ, ու ուրիշ բայերը անկէց կը շինուին. իբր. եմ, գոլ։

բ. Ներգործական՝ որ ուրիշի վրայ բան մը ընելը կը ցուցընէ. իբր. գործեմ։

գ. Կրաւորական՝ որ ըլլուիլը կը ցուցընէ. իբր. գործիմ։

դ. Չեզոքական՝ որ ոչ ընելը և ոչ ըլլուիլը կը ցուցընէ, այլ ինքնիր վրայ կ'ըլլայ մէկ գործք մը. իբր. գնամ, աշխատիմ։

ե. Հասարակ՝ որ թէ ընելը ու թէ ըլլուիլը կը ցուցընէ. իբր. համարիմ, խոստանամ։

Է. Անցողական՝ որ մէկ բան մը ուրիշի ընել տալը կամ ըլլուիլ տալը կը ցուցնէ. զի՛ փնտոցուցանեմ, կորսուսանեմ:

Հց. Բայերուն ժամանակը քանի՞ է.

Պտ. Իրեք. Ներկայ, Անցեալ, Ապառնի:

Հց. Բայերուն եղանակը քանի՞ է.

Պտ. Չորս. Սահմանական, Հրամայական, Ստորադասական, Աներևոյթ:

Հց. Բայերուն թիւը քանի՞ է.

Պտ. Անուններուն թուոյն պէս երկու:

Հց. Բայերուն դէմքը քանի՞ է.

Պտ. Դերանուններուն դէմքին պէս իրեք:

Հց. Բայերուն խոնարհումը ի՞նչ է.

Պտ. Հոլովներուն պէս վերջերնին կերպ կերպ փոխուիլն է:

Հց. Ամէն բայերը մէկ կերպ խոնարհում ունի՞ն.

Պտ. Չէ. այլ չորս կերպ գլխաւոր խոնարհմունք կան, որոնց տակը կ'երթան ուրիշ ամէն բայերը. ու աս չորս տեսակը կ'որոշուի բայերուն չորս կերպ վերջաւորութենէն, որ են էմ, իմ, ամ, ում. զի՛ Գործեմ, Գործիմ, Աղամ, Թողում:

Հց. Էական բայերը քանի՞ են, ու ի՞նչպէս կը խոնարհին.

Պտ. Չորս են, Եմ, Լինիմ, Եղանիմ, Գոմ. ու ասանկ կը խոնարհին.

Սահմանական եղանակի Ներկայ:

Ա. Եզ. Եմ, Ես եմ,	ես, դուն ես,	է, ան է.
Յոգ. եմք, մենք ենք,	էք, դուք էք,	են, անոնք են.
	Անկատար:	
Եզ. Էի, Ես էի ևն,	էիր,	էր.
Յոգ. էաք,	էիք,	էին:
	Կատարեալ:	
Եզ. Եղէ, Եղայ ևն,	եղեր,	եղև.
Յոգ. եղաք կամ եղեաք,	եղէք,	եղեն:
	Յարակատար:	
Եզ. Եղեալ եմ, Եղած եմ ևն,	եղեալ ես,	եղեալ է.
Յոգ. եղեալ եմք,	եղեալ էք,	եղեալ են:
	Գերակատար:	
Եզ. Եղեալ էի, Եղած էի ևն,	եղեալ էիր,	եղեալ էր.
Յոգ. եղեալ էաք,	եղեալ էիք,	եղեալ էին:
	Ապառնի.	
Եզ. Եղէց, ըլլամ պիտի ևն,	եղիցիս կամ եղիցես,	եղիցի.
Յոգ. եղիցուք,	եղիջիք,	եղիցին.

Հրամայական եղանակի ներկայ:

եզ. (չունի) Ե՛ր, եղիր. (գրբ. ողջ եր). (չունի)

յոգ. (չունի) Ե՛ք կամ երո՛ւք, եղէք. (գրբ. ողջ էք, ողջ երուք): (չունի)

Ապառնի:

եզ. (չունի) Եղիջի՛ր, ըլլաս ևն. եղիցի՛.

յոգ. եղիցո՛ւք, եղիջի՛ք, եղիցի՛ն:

Ստորադասական եղանակի ապառնի:

եզ. Իցեմ, ըլլամ նէ ևն: իցես, իցէ.

յոգ. իցեմք, իցէք, իցեն:

Ստորադ. անցեալ:

եզ. Եղեալ իցեմ, եղած ըլլամ նէ ևն. եղեալ իցես, եղեալ իցէ.

յոգ. եղեալ իցեմք, եղեալ իցէք, եղեալ իցեն:

Աներևոյթ եղանակ. Ել, ըլլալ. իր հոլովն՝ ելոյ, ելով:

Ընդունելութի ներկայ. Եղեալ, եղող. իր հոլովն եղելոյ, եղելով:

Ընդունելութի անցեալ. Եղեալ, եղած:

Ընդունելութի ապառնի. Լինելոց կամ լինելի, ըլլալու:

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Բ. եզ. Լինիմ, լինիս, լինի.

յոգ. լինիմք, լինիք, լինին:

Անկատար ։

եզ. Լինէի,	լինէիր,	լինէր ։
յոգ. լինէաք,	լինէիք,	լինէին ։

Կատարեալ ։

եզ. Եղէ,	եղեր,	եղև ։
յոգ. եղաք կամ եղեաք,	եղէք,	եղեն ։

Յարակատար և Գերակատար ։

Լեալ եմ, լեալ ես, լեալ է. ևն ։ Լեալ էի, լեալ էիր, լեալ էր ևն ։

Ապառնի ։

եզ. Լիցիմ,	լիցիս,	լիցի ։
յոգ. լիցուք,	լիջիք կամ լինիջիք,	լիցին ։

Հրամայական եղանակի ներկայ ։

եզ. . . .	Լեր, մի լինիր .	. . .
յոգ.	լերուք կամ լէք, մի լինիք .	. . .

Հրամ. ապառնի ։

եզ.	Լիջիր կամ լինիջիր կամ լիցիս,	լիցի ։
յոգ. լիցուք,	լիջիք կամ լինիջիք,	լիցին ։

Ստորադասական եղանակի ապառնի ։

եզ. Լինիցիմ,	լինիցիս,	լինիցի ։
յոգ. լինիցիմք,	լինիցիք,	լինիցին ։

Ստորադ. անցեալ։

Եզ. Լեալ իցեմ,	լեալ իցես,	լեալ իցէ.
Յոգ. լեալ իցեմք,	լեալ իցէք,	լեալ իցեն։

Աներևոյթ եղանակ. Լինել, լինելոյ, լինելով. ևն։
Ընդունելութիւն ներկայ. Լինող։
Ընդուն. անցեալ. Լեալ կամ լիեալ։
Ընդուն. ապառնի. Լինելոց կամ լինելի։

. Սահմանական եղանակի ներկայ։

Գ. Եզ. Եղանիմ,	եղանիս,	եղանի.
Յոգ. եղանիմք,	եղանիք,	եղանին.

Անկատար։

Եզ, Եղանէի,	եղանէիր,	եղանէր.
Յոգ. եղանէաք,	եղանէիք,	եղանէին։

Կատարեալ։

Եզ. Եղէ,	եղեր,	եղև.
Յոգ. եղաք կամ եղեաք,	եղէք,	եղեն.

Յարակատար և Գերակատար։

Եղեալ եմ, ես, է, են։ Եղեալ էի, էիր, էր են։

Ապառնի ։

Եզ. Եղէց կամ եղիցիմ կամ եղիցեմ, եղիցիս կամ եղիցես, եղիցի.
Յոգ. եղիցուք, եղիջիք կամ եղանիջիք, եղիցին ։

Հրամայական եղանակի ներկայ ։

Եզ. . . . . Եղիր, մի՛ եղանիր. . . .
Յոգ. . . . . եղերո՛ւք, մի՛ եղանիք ։ . . .

Հրամ. ապառնի ։

Եզ. . . . . Եղիջի՛ր կամ եղանիջի՛ր, եղիցի՛.
Յոգ. եղիցո՛ւք, եղիջի՛ք կամ եղանիջի՛ք, եղիցի՛ն ։

Ստորադասական եղանակի ապառնի ։

Եզ. Եղանիցիմ, եղանիցիս, եղանիցի.
Յոգ. եղանիցիմք, եղանիցիք, եղանիցին ։

Ստորադ. անցեալ. Եղեալ իցեմ, իցես, իցէ, են ։
Աներեւոյթ եղանակ. Եղանել, կամ եղանիլ, եղանելոյ, եղանելով ։
Ընդունելութիւն ներկ. և անց. Եղեալ ։ Ապառնի. Եղանելոց կամ եղանելի ։

Կը տեսնես որ աս երեք էական բայերուն մէկ քանի եղանակները մէկմէկու հետ նոյն են, ինչու որ՝ մէկմէկէ փոխ կ՚առնուն ։

Իսկ չորրորդին, որ է Գոմ բայը, շատ եղանակները ու դէմքերը չեն գործածուիր. ուստի գործածուածները ասոնք են.

Դ. Սահմ. Ներկայ. Եզ. Գոմ. գոս, գոյ.
յոգ. գոմք, գոյք, գոն։
Անկատար. Եզ. . . . գոյիր, գոյր.
յոգ. . . . . գոյին։
Ստորադաս. ապառնի. Եզ. . . . . . . գուցէ.
յոգ. . . . . . . գուցեն։
Աներևոյթ եղանակ. Գոլ, գոլոյ, գոլով։
Ընդունելութիւն ներկայ, Գոյող։

Հշ. Ըսէ՛ ինծի էմ վերջացած բայերը ինչպէս կը խոնարհին։

Սահմանական եղանակի ներկայ։

Պր. Եզ. Գործեմ, Խււէրիմ. գործես, գործէ.
յոգ. գործեմք, գործէք, գործեն։

Անկատար։

Եզ. Գործէի, գործէիր, գործէր.
յոգ. գործէաք, գործէիք, գործէին։

Կատարեալ։

Եզ. Գործեցի, գործեցեր, գործեաց.
յոգ. գործեցաք, գործեցիք կամ գործեցէք, գործեցին։

Յարակատար ։

եզ. Գործեալ եմ,	գործեալ ես,	գործեալ է ․
յոգ. գործեալ եմք,	գործեալ էք,	գործեալ են ։

Գերակատար ։

եզ. Գործեալ էի,	գործեալ էիր,	գործեալ էր ․
յոգ. գործեալ էաք,	գործեալ էիք,	գործեալ էին ։

Ապառնի ։

եզ. Գործեցից,	գործեսցես,	գործեսցէ ․
յոգ. գործեսցուք,	գործեսջիք,	գործեսցեն ։

Հրամայական եղանակի ներկայ ․

եզ. . . .	Գործեա՛, մի՛ գործեր ․	. . .
յոգ. . . .	գործեցէք, մի՛ գործէք ։	. . .

Ապառնի ։

եզ. . . .	Գործեսջի՛ր կամ գործեսցե՛ս,	գործեսցէ՛ ․
յոգ. գործեսցո՛ւք,	գործեսջի՛ք,	գործեսցեն ։

Ստորադասական եղանակի ապառնի ։

եզ. Գործիցեմ,	գործիցես,	գործիցէ ․
յոգ. գործիցեմք,	գործիցէք,	գործիցեն ։

Ստորադ. անցեալ։

Եզ. Գործեալ լիցեմ,	գործեալ լիցես,	գործեալ լիցի.
Յոգ. գործեալ լիցեմք,	գործեալ լիցէք,	գործեալ լիցեն։

Աներևոյթ եղանակ. Գործել, գործելոյ, գործելով. եւն։
Ընդունելութիւն ներկայ. Գործող։
Ընդուն. անցեալ. Գործեալ։
Ընդուն. ապառնի. Գործելով։

Գործողին ու գործեալին տեղը՝ գործեցող ու գործեցեալ ալ կ'ըսուի։ Ասանկ կ'ըլլան ուրիշ ամէն բայերունն ալ, որոնց որ կատարեալին մէջը եց մասնիկ կայ։
Ասոր պէս կը խոնարհին ուրիշ ամէն էմ վերջացած բայերն ալ, որոնց որ կատարեալը եցի կ'ըլլայ. օր.

Բժշկեմ, բժշկեցի. առողջցնել։
Մերժեմ, մերժեցի. վռնտել. գովմագ.
Սերմանեմ, սերմանեցի. ցանել. էքմէք.

Ասոր տակը կ'երթան էմ վերջացած չէզոքական բայերն ալ, որ սովորաբար կրաւորական չունին. օր.

Ննջեմ, ննջեցի. քնանալ. ույումագ։
Ամաչեմ, ամաչեցի. ամչնալ. ութանմագ։
Զանգիտեմ, զանգիտեցի. վախնալ. գորգմագ։
Բնակեմ, բնակեցի. տեղ մը կենալ. մեքեն օլմագ։

Հց. Ըստ ինծի իմ վերջացած բայերը ինչպէս կը խոնարհին.

Սահմանական եղանակի Ներկայ :

Պխ. եզ. Գործիմ, Իշլէնիրիմ.	գործիս,	գործի :
յոգ. գործիմք,	գործիք,	գործին :
	Անկատար :	
եզ. Գործէի,	գործէիր,	գործէր կամ գործիւր.
յոգ. գործէաք,	գործէիք,	գործէին :
	Կատարեալ :	
եզ. Գործեցայ,	գործեցար,	գործեցաւ.
յոգ. գործեցաք,	գործեցայք կամ գործեցարուք,	գործեցան :
	Յարակատար :	
եզ. Գործեալ եմ,	գործեալ ես,	գործեալ է.
յոգ. գործեալ եմք,	գործեալ էք,	գործեալ են :
	Գերակատար :	
եզ. Գործեալ էի,	գործեալ էիր,	գործեալ էր.
յոգ. գործեալ էաք,	գործեալ էիք,	գործեալ էին :
	Ապառնի :	
եզ, Գործեցայց,	գործեսցիս,	գործեսցի.
յոգ. գործեսցուք,	գործեսջիք կամ գործիջիք,	գործեսցին :

Հրամայական եղանակի ներկայ ։

եզ. . . . Գործեա՛ց* կամ գործեցի՛ր , մի՛ գործիր . . .

յոգ. . . . գործեցարո՛ւք , մի՛ գործիք ։ . . .

Հրամ. ապառնի ։

եզ. . . . Գործեսջի՛ր կամ ծիջի՛ր կամ ծեսցի՛ս , գործեսցի՛ .

յոգ. գործեսցո՛ւք , գործեսջի՛ք կամ գործիջի՛ք , գործեսցի՛ն ։

Ստորադասական եղանակի ապառնի ։

եզ. Գործիցիմ , գործիցիս , գործիցի .

յոգ. գործիցիմք , գործիցիք , գործիցին ։

Ստորադ. անցեալ ։

եզ. Գործեալ իցեմ , գործեալ իցես , գործեալ իցէ .

յոգ. գործեալ իցեմք , գործեալ իցէք , գործեալ իցեն ։

Աներևոյթ եղանակ . Գործել կամ գործիլ , գործելոյ , գործելով . և ն ։

Ընդունելութի ներկայ . Գործեալ կամ գործեցեալ ։

Ընդունելութի անցեալ . Գործեալ կամ գործեցեալ ։

Ընդուն . ապառնի . Գործելոց կամ գործելի ։

---

* Չեզոքական ու հասարակ բայերուն առանց փոխին ալ կ՚ըլլայ , ողորմեա՛ , խօսեա՛ , և ոչ ողորմեցի՛ր , խօսեցի՛ր ըլլար ։

Ասոր պէս կը խոնարհին ամէն իմ վերջացած կրաւորական, չէզոքական, ու հասարակ բայերը, որոնց որ կատարեալը եցայ կ'ըլլայ. օր.

Աշխատիմ, աշխատեցայ	. . . .	յոգնիլ. եօրուլմագ.
Բարբառիմ, բարբառեցայ	. . . .	խօսիլ, գօնուշմագ:
Խորհիմ, խորհեցայ	. . . . .	մռմռալ. փըսըլտամագ:

Շատ բայեր կան եմ ու իմ վերջացած, որ թէպէտ ասոնց պէս կը խոնարհին, բայց կատարեալին մէջը եցի մասնիկին տեղը՝ ացի կ'առնեն. Նմանապէս ապառնիին հրամայականին ու ներկայ և անցեալ ընդունելութիւններուն՝ որ գրեթէ միշտ կատարեալէն կը շինուին. օր. Ասեմ, ասացի, ասացիր, ասացէք, ասացեալ. ըլլալը ըսելու է:
Ուրիշ բայեր ալ կան, որ ոչ եցի և ոչ ացի մասնիկ կ'առնեն. օր. Հանեմ, հանի, հանիր:
Ուրիշ բայեր ալ կան, որ չէ թէ միայն ացի կամ եցի չեն առներ, հապա իրենց ան մասնիկն ալ դուրս կը ձգեն. օր. Հասանեմ, հասի, հասիր, հասեալ, հասող կամ հասանող:
Ասանկ կը խոնարհին նաև ամէն Անցողական բայերը, որ ուսանեմ կամ ուցանեմ կամ ուզանեմ կը վերջանան. օր. Անցուցանեմ, Կորուսանեմ, Ելուզանեմ:
Հիմայ աս եմ ու իմ վերջացած բայերուն կատարեալները տակէ տակ դնենք կարգաւ, տարբերութիւններին աւելի որոշ իմանալու համար.

Ոմանց	եմը	եցի կը փոխուի. օր.	Գործեմ,	Գործեցի.
Կրաւորականը	իմ,	եցայ. օր.	Գործիմ,	Գործեցայ:
Ոմանց	եմը	ացի կը փոխուի, օր.	Ասեմ,	Ասացի.
Կրաւորականը	իմ,	ացայ. օր.	Ասիմ,	Ասացայ:

Ոմանց էմը ի կը փոխուի. զ͞ր Հանեմ, Հանի.
Կրաւորականը իմ, այ. զ͞ր Հանիմ, Հանւայ:
Ոմանց անեմը ի կը փոխուի. զ͞ր Հատանեմ, Հատի.
Կրաւորականը անիմ, այ. զ͞ր Հատանիմ, Հատայ:

Աս վերջիններին պէս կ'ըլլան անցողականներն ալ. Մատուցանեմ, Մատուցի.
Մատուցանիմ, Մատուցայ:

Աս կատարեալներէն կը շինուին իրենց ապառնին, հրամայականը, ու ներկայ և անցեալ ընդունելութիւնները. զ͞ր

Գործեցի, գործեցից գործեցէ՛ք, գործեցող կամ գործող, գործեցեալ կամ գործեալ:
Ասացի, ասացից,, ասացէ՛ք, ասացող կամ ասող, ասացեալ:
Հանի, հանից, հանէ՛ք, հանող, հանեալ:
Հատի, հատից, հատէ՛ք, հատող կամ հատանող, հատեալ:
Մատուցի, մատուցից, մատուցէ՛ք, մատուցող կամ մատուցանող, մատուցեալ:

Բայց աս ամէն բայերն ալ երկու տեղ կը տարբերին, մէյմը կատարեալին եզակի երրորդ դէմքը, որ կ'ըլլայ՝
Ասեմինը՝ ասաց:
Հանեմինը՝ հան կամ եհան:
Հատանեմինը՝ հատ կամ եհատ:
Անցուցանեմինը՝ անցոյց,

Մէյմըն ալ հրամայական եղակի երկրորդ դէմքը, որ կ'ըլլայ
Առնեմինը՝ ա՛ռ. կրաւորականը առուէ՛ր։
Հանեմինը՝ հա՛ն. կրաւորականը հանէ՛ր։
Հատանեմինը՝ հա՛տ. կրաւորականը հատէ՛ր։
Անցուցանեմինը՝ անցո՛. [illegible] սկսեալ մինչև վերջը ձգելով. օ՛ր զեկուցանեմ, զեկո՛. կորուսանեմ, կորո՛. ելուզանեմ, ելո՛. են։

Որոշ իմանալու համար, աս բայերուն ալ խոնարհմունքը համառօտ մը դնենք.

Սահմանական ներկայ.	Ասեմ, ասես, ասէ. ասեմք, ասէք, ասեն։
Անկատար.	Ասէի, ասէիր, ասէր. ասէաք, ասէիք, ասէին։
Կատարեալ.	Ասացի, ասացեր, ասաց. ասացաք, ասացիք, կամ ցէք, ասացին։
Յարակ. և Գերակ.	Ասացեալ եմ, ես, է, են։ Ասացեալ էի, էիր, էր, էին։
Ապառնի.	Ասացից, ասասցես, ասասցէ. ասասցուք, ասասջիք, ասասցեն։
Հրամայական ներկայ.	Ասա՛, մի ասեր. ասացէ՛ք, մի ասէք։
Հրամ. ապառնի.	Ասասջի՛ր, ասասցես, ասասցէ. ասասցո՛ւք, ասասջի՛ք, են։
Ստորադասական ապ.	Ասիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն։
Ստորադ. անցեալ.	Ասացեալ իցեմ, իցես, իցէ. իցեմք, իցէք, իցեն։
Աներևոյթ եղանակ.	Ասել, ասելոյ, ասելով. յասել։
Ընդունելութ̃ ներկայ.	Ասող կամ ասացող. Անցեալ. Ասացեալ։ Ապառնի. Ասելոց։

Կրաւորական :

Սահմանական ներկայ ·	Ասիմ, ասիս, ասի · ասիմք, ասիք, ասին :
Անկատար ·	Ասէի, ասէիր, ասէր կամ ասիւր · ասէաք, էիք, էին :
Կատարեալ ·	Ասացայ, ցար, ցաւ · ցաք, ցայք կամ ցարուք, ասացան :
Յարակ · և Գերակ ·	Ասացեալ եմ, են : Ասացեալ էի էն :
Ապառնի ·	Ասացայց, ասասցիս, ցի · ցուք, ասասջիք կամ ասիջիք, ասասցին :
Հրամ · եղ · ներկ ·	Ասացի՛ր, մի՛ ասիր, ասացարո՛ւք կամ ասացա՛յք, մի՛ ասիք :
Հրամ · ապառնի ·	Ասասջի՛ր կամ ասիջի՛ր կամ ասասցի՛ս, ասասցի՛ · ասասցո՛ւք, են :
Ստոր · եղ · ապ ·	Ասիցիմ, ցիս, ցի · ցիմք, ցիք, ցին :
Ստոր · անցեալ ·	Ասացեալ իցեմ · են :
Աներևոյթ եղ ·	Ասել կամ ասիլ, ասելոյ, ասելով :
Ընդուն · ներկ · և անց ·	Ասացեալ, Ապառնի · Ասելոց կամ ասելի :

Սահմ · եղ · ներկ ·	Հանեմ, հանես, հանէ · հանեմք, հանէք, հանեն :
Անկատար ·	Հանէի, հանէիր, հանէր · հանէաք, հանէիք, հանէին :
Կատարեալ ·	Հանի, հաներ, հան կամ եհան*, հանաք, նիք կամ նէք, հանին :

* Թէ որ բայը ձայնաւոր գրովսկսի, ե գրին տեղը՝ է կը դրուի · զի Ածեմ, ածի, ածեր, ած կամ էած : Ասանկ կ'ըլլան շատ անգամ հ կամ յ գիրովսկսած բառերուն ալ · զի Հանեմ, հան կամ էհան · Յարկանեմ, եյարկ կամ էյարկ :

Յարակ. և Գերակ.	Հանեալ եմ, ես: Հանեալ էի, ես:
Ապառնի.	Հանից, հանցես, ցէ. ցուք, հանջիք կամ հանիջիք, հանցեն:
Հրամ. եղ. ներկ.	Հա՛ն, մի՛ հաներ. հանէք, մի՛ հանէք:
Հրամ. ապառնի.	Հանջի՛ր կամ հանիջի՛ր, հանցէ. հանցո՛ւք, հանջի՛ք կամ հանի-ջի՛ք, հանցեն:
Ստոր. եղ. ապ.	Հանիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:
Ստորադ. անցեալ.	Հանեալ իցեմ, ես:
Աներևոյթ եղ.	Հանել, հանելոյ, հանելով:
Ընդունել. ներկ.	Հանող: Անցեալ. Հանեալ: Ապառնի. Հանելոց:

Կրաւորական:

Սահմ. եղ. ներկ.	Հանիմ, հանիս, հանի. հանիմք, հանիք, հանին:
Անկատար.	Հանէի, հանէիր, հանէր կամ հանիւր. նէաք, նէիք, նէին:
Կատարեալ.	Հանայ, նար, նաւ. նաք, հանայք, կամ հանարուք, հանան:
Յարակ, և Գերակ.	Հանեալ եմ, ես: Հանեալ էի, ես:
Ապառնի:	Հանայց, հանցիս, հանցի. հանցուք, հանջիք կամ հանիջիք, հանցին:
Հրամ. եղ. ներկ.	Հանի՛ր, մի՛ հանիր. հանարո՛ւք կամ հանա՛յք, մի՛ հանիք:
Հրամ. ապառնի.	Հանջի՛ր կամ հանիջի՛ր կամ հանցի՛ս, հանցի՛. հանցո՛ւք, հան-ջի՛ք կամ հանիջի՛ք, հանցի՛ն:

Ստոր. եղ. ներկ. Հանիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին։
Ստոր. անցեալ. Հանեալ իցեմ, են։
Աներևոյթ եղ. Հանել կամ նիլ, հանելոյ, հանելով։
Ընդուն. ներկ. և անց. Հանեալ։ Ապառնի. Հանելոց կամ հանելի։

Սահմ. եղ. ներկ. Հատանեմ, հատանես, հատանէ. նեմք, նէք, նեն։
Անկատար. Հատանէի, հատանէիր, հատանէր. նէաք, նէիք, նէին։
Կատարեալ. Հատի, հատեր, հատ կամ եհատ. հատաք, հատիք կամ հատէք, հատին։
Յարակ. և Գերակ. Հատեալ եմ, են։ Հատեալ էի, էին։
Ապառնի. Հատից, հատցես, հատցէ. հատցուք, հատջիք կամ հատանիջիք, հատցեն։
Հրամ. եղ. ներկ. Հա՛տ, մի՛ հատաներ. հատէք, մի՛ հատանէք։
Հրամ. ապառնի. Հատջի՛ր կամ հատանիջի՛ր կամ հատցե՛ս, հատցէ՛. հատցո՛ւք, հատջի՛ք կամ հատանիջի՛ք, հատցե՛ն.
Ստոր. եղ. ապ. Հատանիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն։
Ստորադ. անցեալ. Հատեալ իցեմ, են։
Աներևոյթ եղ. Հատանել, հատանելոյ, հատանելով։
Ընդուն. ներկ. Հատող կամ հատանող։ Անցեալ. Հատեալ։
Ապառնի։ Հատանելոց կամ հատանելի։

Կրաւորական.

Սահմ. եղ. ներկ.	Հատանիմ, հատանիս, հատանի. հատանիմք, նիք, նին:
Անկատար.	Հատանէի, նէիր, նէր կամ նիւր. նէաք, նէիք, նէին:
Կատարեալ.	Հատայ, տար, տաւ. տաք, հատայք կամ հատարուք, հատան:
Յարակ. և Գերակ.	Հատեալ եմ, են: Հատեալ էի, էն:
Ապառնի.	Հատայց, հատցիս, հատցի. հատցուք, հատջիք կամ հատանիջիք, հատցին:
Հրամ. եղ. ներկ.	Հատիր, մի հատանիր. հատարուք կամ հատայք, մի հատանիք.
Հրամ. ապառնի:	Հատջիր կամ հատանիջիր կամ հատցիս, հատցի. հատցուք, հատջիք կամ հատանիջիք, հատցին:
Ստոր. եղ. ներկ.	Հատանիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին:
Ստոր. անցեալ.	Հատեալ իցեմ, են:
Աներևոյթ եղ.	Հատանել կամ հատանիլ, հատանելոյ, հատանելով:
Ընդուն. ներկ. և անց.	Հատեալ: Ապառնի. Հատանելոց կամ հատանելի:

Սահմ. եղ. ներկ.	Մատուցանեմ, մատուցանես, մատուցանէ. նեմք, նէք, նեն:
Անկատար.	Մատուցանէի, մատուցանէիր, նէր. նէաք, նէիք, նէին:
Կատարեալ.	Մատուցի, մատուցեր, մատոյց. մատուցաք, ցիք, կամ ցէք, ցին:
Յարակ. և Գերակ.	Մատուցեալ եմ, են: Մատուցեալ էի, էն:

Ապառնի. Մատուցից, մատուսցես, մատուսցէ. մատուսցուք, մատուսջիք կամ մատուցանիջիք, մատուսցեն։

Հրամ. եղ. ներկ. Մատո՛, մի՛ մատուցաներ. մատուցէ՛ք, մի՛ մատուցանէք։

Ապառնի. Մատուսջի՛ր կամ մատուցանիջի՛ր, մատուսցե՛ս, մատուսցէ՛. մատուսցո՛ւք, մատուսջի՛ք կամ տուցանիջի՛ք, տուսցե՛ն։

Ստոր. եղ. անց. Մատուցանիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն։

Անցեալ. Մատուցեալ լիցեմ, են։

Աներևոյթ եղ. Մատուցանել, մատուցանելոյ, մատուցանելով։

Ընդունել. ներկ. Մատուցող կամ մատուցանող։ Անցեալ. Մատուցեալ։

Ընդուն. ապառնի. Մատուցանելոց։

Կրաւորական։

Սահմ. եղ. ներկ. Մատուցանիմ, մատուցանիս, մատուցանի. նիմք, նիք, նին։

Անկատար. Մատուցանէի, նէիր, նէր կամ նիւր. նէաք, նէիք, նէին։

Կատարեալ. Մատուցայ, ցար, ցաւ. մատուցաք, ցարուք կամ ցայք, ցան։

Յարակ. և Գերակ. Մատուցեալ եմ, են։ Մատուցեալ էի, են։

Ապառնի. Մատուցայց, մատուսցիս, մատուսցի. մատուսցուք, մատուսջիք կամ մատուցանիջիք, մատուսցին։

Հրամ. եղ. ներկ. Մատուցի՛ր, մի՛ մատուցանիր. մատուցարո՛ւք կամ մատուցա՛յք, մի՛ մատուցանիք։

Հրամ. ապառնի. Մատուսջի՛ր կամ մատուսցե՛ս, մատուսցէ՛. մատուսցո՛ւք, մա- տուսջի՛ք կամ մատուցանիջի՛ք, մատուսցե՛ն:

Ստոր. եղ. ապ. Մատուցանիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին:.

Ստոր. անցեալ. Մատուցեալ իցեմ, ևն:

Աներևոյթ եղ. Մատուցանել կամ նիլ, մատուցանելոյ, մատուցանելով:

Ընդուն. ներկ. և անց. Մատուցեալ: Ապառնի. Մատուցանելոց:

Բայց շատ անգամ աս անցողական բայերուն կրաւորականին տեղը կը բանեցուի իրենց արմատը՝ ուսկից որ իրենք կ'ելլեն. զոր Մատչիմ կ'ըսուի, մատուցանիմ ըսելու տեղը:

Աս դրած կրաւորականներէս 'ի զատ, ամէն ներգործական բայերուն անցեալը էական բայով կրաւորական կ'ըլլայ. զոր. Գործեմ, գործեալ լինիմ: Ասեմ, ասա- ցեալ լինիմ: Մատուցանեմ, մատուցեալ լինիմ. ևն:

Չիմ վերջացած բայերը աս տարբերութիւնը ունին որ կատարեալին մէջը մէկ է գիր մը կ'աւելցընեն, հրամայականին երուք կ'ըլլայ, անցեալ ընդունելու- թիւնին ալ ուցեալ կ'ըլլայ: զոր Մատչիմ, մատեայ, մատիր կամ մատերուք, մատու- ցեալ. Երկնչիմ, երկեայ, երկերուք, երկուցեալ, ևն:

Հ. Ըսէ ինծի ան բայերը՝ որ ամ կը վերջանան, ինչպէս կը խոնարհին.

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Պր. եզ. Աղամ,	աղաս,	աղայ.
յոգ. աղամք,	աղայք,	աղան:

Անկատար:

եզ. Աղայի,	աղայիր,	աղայր.
յոգ. աղայաք,	աղայիք,	աղային:

Կատարեալ:

եզ. Աղացի,	աղացիր,	աղաց.
յոգ. աղացաք,	աղացիք կամ աղացէք,	աղացին:

Յարակատար:

Աղացեալ եմ, ես, է. աղացեալ եմք, էք, են:

Գերակատար:

Աղացեալ էի, էիր, էր. աղացեալ էաք, էիք, էին:

Ապառնի:

եզ. Աղացից,	աղասցես,	աղասցէ.
յոգ. աղասցուք,	աղասջիք,	աղասցեն:

Հրամայական եղանակի ներկայ:

եզ.	Աղա՛, մի՛ աղար.	. . .
յոգ.	աղացէք, մի՛ աղայք:	. . .

Հրամ. ապառնի։

եզ. . . .	Աղասջի՛ր կամ ա՛ղասցես,	աղասցէ.
յոգ. աղասցո՛ւք,	աղասջի՛ք,	աղասցեն։

Ստորադասական եղանակի ապառնի։

եզ. Աղայցեմ,	աղայցես,	աղայցէ.
յոգ. աղայցեմք,	աղայցէք,	աղայցեն։

Ստոր. անցեալ։

Աղացեալ իցեմ, իցես, իցէ. աղացեալ իցեմք, իցէք, իցեն։

Աներևոյթ եղանակ. Աղալ, աղալոյ, աղալով, յաղալ։

Ընդունելութիւն ներկայ. Աղացող։ Անցեալ. Աղացեալ։ Ապառնի. Աղալոց։

Կրաւորական։

Սահմ. եզ. ներկ.	Աղամ, աղաս, աղայ, աղամք, ևն. կամ Աղացեալ լինիմ, ևն։
Անկատար.	Աղայի, աղայիր, աղայր. ևն. կամ Աղացեալ լինէի, ևն.
Կատարեալ.	Աղացայ, աղացար, աղացաւ. ցաք. ցայք կամ ցարուք, ցան։
Յարակ. և գերակ.	Աղացեալ եմ, ևն։ Աղացեալ էի, ևն։
Ապառնի.	Աղացայց, աղասցիս, ցի. աղասցուք, աղասջիք, աղասցին։
Հրամ. եզ. ներկ.	Աղացի՛ր, մի՛ աղար. աղացարո՛ւք կամ աղացա՛յք, մի՛ աղայք։
Հրամ. ապառնի.	Աղասջիր կամ աղասցիս, սցի. սցուք, աղասջիք, աղասցին։

Ստոր. եղ. ապ. Աղայցեմ, աղայցես, աղայցէ. եւն. կամ Աղացեալ լինիցիմ, եւն։
Ստոր. անցեալ. Աղացեալ իցեմ, եւն։
Աներեւոյթ եղ. Աղալ կամ աղացեալ լինել։
Ընդուն. ներկ. և անց. Աղացեալ։ Ապառնի. Աղալոց կամ աղալի։

Այսպէս կը խոնարհէին ամէն ամ վերջացած բայերը, որոնց որ կատարեալը այի կ'ըլլայ նէ. զր.

Լամ, լացի . . . . . լալ. աղլամագ։
Թանամ, Թացի . . . . Թրջել. ըսլաթմագ։
Գնամ, գնացի . . . . երթալ. կիթմէք։

Կան բայեր՝ որ Թէպէտ ասոր տակը կ'երթան, բայց կատարեալնին ու ապառնինին իմ վերջաւորած բառերուն պէս կ'ըլլայ. զր. խոստանամ, խոստացայ, խոստացայց։

Աս երրորդ խոնարհման տակը գնացող բայերէն ոմանց կրաւորականին սահմ. ներկայն ուրիշ կերպ մըն ալ կ'ըլլայ սանկ. Լուանամ, լուանիմ. Բառնամ, բառնիմ. Ստանամ, ստացանիմ։

Հց. Ըսէ ինծի ան բայերը՝ որ ում կը վերջանան, ի՛նչպէս կը խոնարհէին.

Սահմանական եղանակի ներկայ։

Պր. եզ. Թողում, Թողուս, Թողու.
յոգ. Թողումք, Թողուք, Թողուն։

Անկատար:

Եզ. թողուի,	Թողուիր,	Թողուր.
յոգ. Թողուաք,	Թողուիք,	Թողուին:

Կատարեալ:

Եզ. թողի,	Թողեր,	եթող կամ Թող.
յոգ. Թողաք,	Թողիք կամ Թողէք,	Թողին:

Յարակատար:

թողեալ եմ, ես, է. Թողեալ եմք, էք, են:

Գերակատար:

թողեալ էի, էիր, էր. Թողեալ էաք, էիք, էին:

Ապառնի:

Եզ. թողից,	Թողցես,	Թողցէ.
յոգ. Թողցուք,	Թողջիք,	Թողցեն:

Հրամայական եղանակի ներկայ:

Եզ.	թո՛ղ, մի՛ Թողուր.	. . .
յոգ.	թողէ՛ք, մի՛ Թողուք:	. . .

Հրամ. ապառնի:

Եզ.	թողջի՛ր կամ Թողցես,	Թողցէ՛.
յոգ. Թողցո՛ւք,	Թողջի՛ք,	Թողցեն:

Ստորադասական եղանակի ապառնի ։

Եզ. Թողուցում, Թողուցուս, Թողուցու.
Յոգ. Թողուցումք, Թողուցուք, Թողուցուն ։

Ստոր. անցեալ.

Թողեալ իցեմ, իցես, իցէ. Թողեալ իցեմք, իցէք, իցեն ։
Աներևոյթ եղանակ. Թողուլ, Թողլոյ, Թողլով, 'ի Թողուլ ։
Ընդունելութիւն ներկայ. Թողող ։ Անցեալ. Թողեալ ։ Ապառնի. Թողլոց ։

Կրաւորականը ։

Սահմ. եզ. ներկ. Թողում, ղուս, ղու. ղումք, ևն ։ կամ Թողեալ լինիմ, ևն ։
Անկատար. Թողուի, Թողուիր, Թողոյր. ևն ։ կամ Թողեալ լինէի, ևն ։
Կատարեալ. Թողայ, ղար, ղաւ. ղաք, ղայք կամ Թողարուք, Թողան ։
Յարակ. և Գերակ. Թողեալ եմ, ևն ։ Թողեալ էի, ևն ։
Ապառնի. Թողայց, Թողցիս, Թողցի. Թողցուք, Թողջիք, Թողցին ։
Հրամ. եզ. ներկ. Թողի՛ր, մի Թողուր. Թողարո՛ւք կամ Թողա՛յք, մի Թողուք ։
Հրամ. ապառնի. Թողջի՛ր կամ Թողցի՛ս, Թողցի՛. Թողցո՛ւք, Թողջի՛ք, Թողցի՛ն ։
Ստոր. եզ. ապ. Թողուցում, Թողուցուս, ևն ։ կամ Թողեալ լինիցիմ, ևն ։
Ստոր. անցեալ. Թողեալ իցեմ, ևն ։
Աներևոյթ եզ. Թողուլ կամ Թողեալ լինել ։
Ընդունել. ներկ. և անց. Թողեալ ։ Ապառնի. Թողլոց կամ Թողլի ։

Ասոր պէս կը խոնարհին ամէն ում վերջացած բայերը, որոնց որ կատարեալը է կ՚ըլլայ, օ̃ր

Արգելում, արգելի	արգիլել, չթողուլ :
Զենում, զենի	մորթել, զոհ ընել :
Լիզում, լիզի	լզել. եալամագ :
Խնում, խցի	թխել. թգամագ :
Ընկենում, ընկեցի, ընկեցեր, ընկեց կամ ընկեաց .	ձգել. դրաքմագ :

Ասոր տակը գնացող բայերէն ոմանց ներգործականին կատարեալն ալ կրաւորականին պէս կ՚ըլլայ. օ̃ր Զգենում, զգեցայ. Հեծնում, հեծայ. Զարթնում, զարթեայ, են:
Աս նում վերջացած բայերէն անոնք որ չիմ ալ կը վերջանան նէ, գրեթէ ամենուն կատարեալը, ապառնին, հրամայականը ու անցեալ ընդունելութիւնը, անոնց պէս կ՚ըլլայ. օ̃ր Թագնում կամ թագչիմ, թագեայ, թագեայց, թագերուք, թագուցեալ: Փախնում կամ փախչիմ, փախեայ, փախեայց, փախերուք, փախուցեալ:

Ասոնցմէ 'ի զատ կան մէկ քանի կանոնէ դուրս բայեր ալ, որ ղարֆուղէ կ՚ըսուին. ասոնք կարգաւ դնենք, առաջ կանոնաւոր բայերը դիւրաւ քաղուածք ընելու համար՝ հոս տեղը աղիւսակ մը դնելէն ետքը:

	Սահմանական եղանակի ներկայ։	Անկատար։	Կատարեալ։	Յարակ. և Գերակ.	Ապառնի։
ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ	Գործեմ, գործես, գործէ. են։	Գործէի, գործէիր, գործէր. էն։	Գործեցի, ծեցեր, ծեաց. ծեցաք, ծեցէք կամ ցէք, ծեցին։	Գործեալ եմ. էի. էն։	Գործեցից, գործեսցես, գործեսցէ. գործեսցուք, գործեսջիք, գործեսցեն
	Ասեմ, ասես, ասէ։	Ասէի, ասէիր, ասէր։	Ասացի, ասացեր, ասաց. ասացաք, ասացէք կամ ցէք, ասացին։	Ասացեալ եմ. էի. էն։	Ասացից, ասասցես, ասասցէ. ասասցուք, ասասջիք, ասասցեն։
	Հանեմ, հանես, հանէ։	Հանէի, հանէիր, հանէր։	Հանի, հաներ, հան կամ եհան. հանաք, հանէք կամ նէք, հանին։	Հանեալ եմ. էի. էն։	Հանից, հանցես, հանցէ. հանցուք, հանջիք կամ հանիջիք, հանցեն։
	Հատանեմ, հատանես, հատանէ։	Հատանէի, հատանէիր, հատանէր։	Հատի, հատեր, հատ կամ եհատ. հատաք, հատէք կամ տէք, հատին։	Հատեալ եմ. էի. էն։	Հատից, հատցես, հատցէ. հատցուք, հատջիք կամ հատանիջիք, հատցեն։
	Մատուցանեմ, նես, նէ։	Մատուցանէի, նէիր, նէր։	Մատուցի, մատուցեր, մատոյց. տուցաք, տուցէք կամ ցէք, տուցին։	Մատուցեալ եմ. էի. էն։	Մատուցից, տուսցես, տուսցէ. տուսցուք, տուսջիք կամ տուցանիջիք, տուսցեն։
	Աղամ, աղաս, աղայ։	Աղայի, աղայիր, աղայր։	Աղացի, աղացեր, աղաց. աղացաք, աղացէք կամ աղացէք, աղացին։	Աղացեալ եմ. էի. էն։	Աղացից, աղասցես, աղասցէ. աղասցուք, աղասջիք, աղասցեն։
	Խոստանամ, նաս, նայ։	Խոստանայի, նայիր, նայր։	Խոստացայ. ցար, ցաւ. խոստացաք, խոստացայք կամ ցարուք, ցան։	Խոստացեալ եմ. էի. էն։	Խոստացայց, խոստասցիս, խոստասցի. խոստասցուք, խոստասջիք, խոստասցին
	Թողում, թողուս, թողու։	Թողուի, թողուիր, թողոյր։	Թողի, թողեր, թող կամ եթող. թողաք, թողէք կամ թողէք, թողին։	Թողեալ եմ. էի. էն։	Թողից, թողցես, թողցէ. թողցուք, թողջիք, թողցեն։
	Զգենում, զգենուս, զգենու։	Զգենուի, զգենուիր, զգենոյր.	Զգեցայ, ցար, ցաւ. զգեցաք, զգեցայք կամ զգեցարուք, զգեցան։	Զգեցեալ եմ. էի. էն։	Զգեցայց. զգեցցիս, զգեցցի. զգեցցուք, զգեցջիք, զգեցցին։
ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ	Գործիմ, գործիս, գործի. էն։	Գործէի, ծէիր, ծէր կամ ծիւր. էն։	Գործեցայ, ցար, ցաւ. գործեցաք, գործեցայք կամ ցարուք, ցան։	Ներգործականին դէմ։	Գործեցայց, գործեսցիս, գործեսցի. ծեսցուք, ծեսջիք կամ ծիջիք, ծեսցին։
	Ասիմ, ասիս, ասի։	Ասէի, ասէիր, ասէր կամ ասիւր։	Ասացայ, ցար, ցաւ. ասացաք, ասացայք կամ ցարուք, ցան։		Ասացայց, ասասցիս, ասասցի. ասասցուք, ասասջիք կամ ասիջիք, ասասցին։
	Հանիմ, հանիս, հանի։	Հանէի, հանէիր, հանէր կամ նիւր։	Հանայ, նար, նաւ. հանաք, հանայք կամ հանարուք, հանան։		Հանայց, հանցիս, հանցի. հանցուք, հանջիք կամ հանիջիք, հանցին։
	Հատանիմ, հատանիս, հատանի։	Հատանէի, նէիր, նէր կամ նիւր։	Հատայ, տար, տաւ. հատաք, հատայք կամ հատարուք, հատան։		Հատայց, հատցիս, հատցի. հատցուք, հատջիք կամ հատանիջիք, հատցին։
	Մատուցանիմ, նիս, նի։	Մատուցանէի, նէիր, նէր կամ նիւր։	Մատուցայ, ցար, ցաւ. մատուցաք, մատուցայք կամ ցարուք, ցան։		Մատուցայց, տուսցիս, ցի. տուսցուք, տուսջիք կամ տուցանիջիք, տուսցին։
	Աղամ. նոյն ընդ ներգործականին։	Աղայի. նոյն ընդ ներգ։	Աղացայ, ցար, ցաւ. աղացաք, աղացայք կամ աղացարուք, աղացան։		Աղացայց, աղասցիս, աղասցի. աղասցուք, աղասջիք, աղասցին։
	Խոստանամ. նոյն ընդ ներգործ։	Խոստանայի. նոյն ընդ ներգ։	Խոստացայ. ներգործականին դէմ։		Խոստացայց. ներգործականին դէմ։
	Թողում. նոյն ընդ ներգ։	Թողուի. նոյն ընդ ներգ։	Թողայ, ղար, ղաւ. թողաք, թողայք կամ թողարուք, թողան։		Թողայց, թողցիս, թողցի. թողցուք, թողջիք, թողցին։
	Զգենում. նոյն ընդ ներգ։	Զգենուի. նոյն ընդ ներգ։	Զգեցայ. ներգործականին դէմ։		Զգեցայց. ներգործականին դէմ։

Հրամայական եղանակի ներկայ :	Հրամայական եղանակի ապառնի :	Ստոր. եղանակի ներկայ :	Ստոր. եղ. անցեալ :	Աներևոյթ :	Ընդուն. ներկայ :	Ընդուն. անցեալ :	Ընդուն. ապառնի :
Գործեա՛, մի գործեր · գործեցէք, մի գործէք :	Գործեսջի՛ր կ̃ գործեսցես, գործեսցէ · են :	Գործիցեմ, ցես, ցէ · են :	Գործեալ իցեմ, են :	Գործել :	Գործող կամ ծեցող :	Գործեալ կ̃ ծեցեալ :	Գործելոց կամ գործելի :
Ասա՛, մի ասեր · ասացէք, մի ասէք :	Ասասջի՛ր կամ ասասցես, ասասցէ :	Ասիցեմ, ցես, ցէ :	Ասացեալ իցեմ :	Ասել :	Ասող կամ ասացող :	Ասացեալ :	Ասելոց կամ ասելի :
Հա՛ն, մի հաներ · հանէք, մի հանէք :	Հանջի՛ր կամ հանիջի՛ր, հանցես, հանցէ :	Հանիցեմ, ցես, ցէ :	Հանեալ իցեմ :	Հանել :	Հանող :	Հանեալ :	Հանելոց կամ հանելի :
Հա՛ս, մի հասաներ · հասէք, մի հասանէք :	Հասջի՛ր կամ հասանիջի՛ր կամ հասցես, ցէ :	Հասանիցեմ, ցես, ցէ :	Հասեալ իցեմ :	Հասանել :	Հասող կ̃ հասանող :	Հասեալ :	Հասանելոց կամ նելի :
Մատո՛, մի մատուցաներ · մատուցէք, մի մատուցանէք :	Մատուսջի՛ր կ̃ տուցանիջի՛ր կ̃ տուսցես, ցէ :	Մատուցանիցեմ, ցես, ցէ :	Մատուցեալ իցեմ :	Մատուցանել :	Մատուցող կ̃ ցանող :	Մատուցեալ :	Մատուցանելոց կամ նելի :
Աղա՛, մի աղար · աղացէք, մի աղայք :	Աղասջի՛ր կամ աղասցես, աղասցէ :	Աղայցեմ, ցես, ցէ :	Աղացեալ իցեմ :	Աղալ :	Աղացող :	Աղացեալ :	Աղալոց կամ աղալի :
Խոստացի՛ր, մի խոստանար · խոստացարո՛ւք կ̃ ցա՛յք, մի խոստանայք :	Խոստասջի՛ր կամ խոստասցիս, խոստասցի :	Խոստանայցեմ, ցես, ցէ :	Խոստացեալ իցեմ :	Խոստանալ :	Խոստացող :	Խոստացեալ :	Խոստանալոց կամ նալի :
Թո՛ղ, մի թողուր · թողէք, մի թողուք :	Թողջի՛ր կամ թողցես, թողցէ :	Թողուցում, ցուս, ցու :	Թողեալ իցեմ :	Թողուլ :	Թողող :	Թողեալ :	Թողլոց կամ թողլի :
Զգեցի՛ր, մի զգենուր · զգեցարո՛ւք կամ զգեցա՛յք, մի զգենուք :	Զգեցջի՛ր կամ զգեցցիս, զգեցցի :	Զգենուցում, ցուս, ցու :	Զգեցեալ իցեմ :	Զգենուլ :	Զգեցող :	Զգեցեալ :	Զգենլոց կամ զգենլի :
—	—	—	—	—	—		—
Գործեա՛յ կ̃ ծեցի՛ր, մի գործիր · գործեցարո՛ւք կ̃ ցա՛յք, մի գործիք :	Գործեսջի՛ր կամ գործեսցիս, գործեսցի · են :	Գործիցիմ, ցիս, ցի · են :	Ներգործականին նման :	Գործիլ կամ գործել :	Գործեալ կ̃ ծեցեալ :	Ներգործականին նման :	Ներգործականին նման :
Ասացի՛ր, մի ասիր · ասացարո՛ւք կամ ասացա՛յք, մի ասիք :	Ասասջի՛ր կամ ասասցիս, ասասցի :	Ասիցիմ, ցիս, ցի :		Ասիլ կամ ասել :	Ասացեալ :		
Հանի՛ր, մի հանիր · հանարո՛ւք կամ հանա՛յք, մի հանիք :	Հանջի՛ր կամ հանիջի՛ր կամ հանցիս, հանցի :	Հանիցիմ, ցիս, ցի :		Հանիլ կամ հանել :	Հանեալ ·		
Հասի՛ր, մի հասանիր · հասարո՛ւք կամ հասա՛յք, մի հասանիք :	Հասջի՛ր կամ հասանիջի՛ր կամ հասցիս, ցի :	Հասանիցիմ, ցիս, ցի :		Հասանիլ կամ նել :	Հասեալ :		
Մատուցի՛ր, մի մատուցանիր · մատուցարո՛ւք կ̃ ցա՛յք, մի մատուցանիք :	Մատուսջի՛ր կ̃ տուցանիջի՛ր կ̃ տուսցիս, ցի :	Մատուցանիցիմ, ցիս :		Մատուցանիլ կ̃ նել :	Մատուցեալ :		
Աղացի՛ր, մի աղար · աղացարո՛ւք կամ աղացա՛յք, մի աղայք :	Աղասջի՛ր կամ աղասցիս, աղասցի :	Ներգործականին նման :		Նոյն ընդ ներգործ :	Աղացեալ :		
Ներգործականին նման :	Ներգործականին նման :	Ներգործականին նման :		Նոյն ընդ ներգործ :	Խոստացեալ :		
Թողի՛ր, մի թողուր · թողարո՛ւք կամ թողա՛յք, մի թողուք :	Թողջի՛ր կամ թողցիս, թողցի :	Ներգործականին նման :		Նոյն ընդ ներգործ :	Թողեալ :		
Ներգործականին նման :	Ներգործականին նման :	Ներգործականին նման :		Նոյն ընդ ներգործ :	Զգեցեալ :		

ԶԱՐՏՈՒՂԻ ԲԱՅԵՐԸ

	Ներգործական։	Կրաւորական։
Սահմ. եղ. ներկ.	Առնեմ, նես, նէ. նեմք, նէք, նեն։	Առնիմ, նիս, նի. նիմք, նիք, նին։
Անկատար.	Առնէի, նէիր, նէր. նէաք, ևն։	Ներգործականին պէս։
Կատարեալ.	Արարի, արարեր, արար. արարաք, արարիք կամ արարէք, արարին։	Արարայ, արարար, արարաւ. արարաք, արարայք, արարան։
Յարակ. և Գերակ.	Արարեալ եմ, ևն։ Արարեալ էի, ևն։	Ներգործականին պէս։
Ապառնի.	Արարից, արասցես, ցէ. ցուք, արասջիք կամ առնիջիք, արասցեն։	Արարայց, արասցիս, ցի. արասցուք, առնիջիք, արասցին։
Հրամ. եղ. ներկ.	Արա՛, մի՛ առներ. արարէ՛ք, մի՛ առնէք։	Մի՛ առնիր. Մի՛ առնիք։
Հրամ. ապառնի.	Արասջիր կամ առնիջիր կամ արասցես, արասցէ. ևն։	Արասջի՛ր կամ առնիջի՛ր կամ արասցիս, ևն։
Ստոր. եղ. ապ.	Առնիցեմ, ցես. ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն։	Առնիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ևն։
Ստոր. անցեալ.	Արարեալ իցեմ, ևն։	Ներգործականին պէս։
Աներևոյթ եղ.	Առնել, առնելոյ, առնելով։	Առնել կամ նիլ, նելոյ, նելով։
Ընդունել. ներկ.	Արարող կամ առնող։	Արարեալ։
Ընդուն. անցեալ.	Արարեալ։	Ներգործականին պէս։
Ընդուն. ապառնի.	Առնելոց։	Առնելոց կամ առնելի։

	Ներգործական.	Կրաւորական:
Սահմ. եղ. ներկ.	Դնեմ, դնես, դնէ. դնեմք, նէք, նեն:	Դնիմ, իս, ի. իմք, իք, ին:
Անկատար.	Դնէի, նէիր, նէր. նէաք, նէիք, նէին:	Նոյն է:
Կատարեալ.	Եդի, եդիր կամ եդեր, եդ. եդաք, եդիք, եդին:	Եդայ, եդար, եդաւ. եդաք, եդայքկամեդարուք, եդան:
Յարակ. և գերակ.	Եդեալ եմ, են:	Նոյն է:
Ապառնի.	Եդից, դիցես, դիցէ. դիցուք, դիջիք, դիցեն:	Եդայց, դիցիս, դիցի. դիցուք, դիջիք, դիցին:
Հրամ. եղ. ներկ.	Դիր, մի դներ. դիք, մի դնէք:	Մի դնիր. եդայք կամ եդարուք, մի դնիք:
Հրամ. ապառնի.	Դիջիր կամ դնիջիր կամ դիցես, դիցէ. դիցուք, դիջիք կամդնիջիք, դիցեն:	Դիջիր կամ դնիջիր կամ դիցիս, ցի. ցուք, դիջիք կամ դնիջիք, դիցին:
Ստոր. եղ. ապ.	Դնիցեմ, դնիցես, դնիցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:	Դնիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին:
Ստոր. անցեալ.	Եդեալ իցեմ, են:	Նոյն է:
Աներևոյթ եղ.	Դնել, դնելոյ, դնելով:	Դնիլ կամդնել, դնելոյ, նելով:
Ընդունել. ներկ.	Դնող կամ Եդող,	Եդեալ:
Ընդուն. անցեալ.	Եդեալ (փէւ փէղ դրեալ:)	Նոյն է:
Ընդուն. ապառնի.	Դնելոց.	Դնելոց կամ դնելի:

	Ներգործական ։	Կրաւորական ։
Սահմ. եզ. ներկ.	Լսեմ, սես, սէ. սեմք, սէք, սեն ։	Լսիմ, իս, ի. իմք, իք, ին ։
Անկատար.	Լսէի, էիր, էր. էաք, էիք, էին ։	Նոյն է ։
Կատարեալ.	Լուայ, լուար, լուաւ. աք, լուայք կամ լուարուք, լուան ։	Լուեալ եղէ կամ լսելի եղէ, եղեր, ևն ։
Յարակ. և գերակ.	Լուեալ եմ, ևն, Լուեալ էի, ևն ։	Նոյն է ։
Ապառնի.	Լուայց, լուիցես, լուիցէ. լուիցուք, լուիջիք, լուիցեն ։	Լուեալ եղէց, լուիցիս, ցի. լուիցուք, լուիջիք, լուիցին ։
Հրամ. եզ. ներկ.	Լո՛ւր, մի՛ լսեր. լուա՛յք կամ լուարուք, մի՛ լսէք ։	Լուեալ կամ լսելի լեր. ևն ։
Հրամ. ապառնի.	Լուիջիր կամ լուիցես ևն ։	Լուեալ կամ լսելի լիջիր. ևն ։
Ստոր. եզ. առ.	Լսիցեմ կամ լուիցեմ, ցես, ցէ, ևն ։	Լսիցիմ կամ լուիցիմ, ցիս, ևն ։
Ստոր. անցեալ.	Լուեալ իցեմ, ևն ։	Նոյն է ։
Աներևոյթ եղ.	Լսել, լսելոյ, լսելով ։	Լսիլ կամ լսել, լսելոյ, լսելով ։
Ընդուն. ներկ.	Լսող ։	Լուեալ ։
Ընդուն. անցեալ.	Լուեալ ։	Նոյն է ։
Ընդուն. ապառնի.	Լսելոց ։	Լսելոց կամ լսելի ։

	Ներգործական ։	Կրաւորական ։
Սահմ. եզ. ներկ.	Տամ, տաս, տայ. տամք, տայք, տան ։	Տուեալ լինիմ ևն ։

Անկատար ·	Տայի , տայիր , տայր · տայաք , ևն :	Տուեալ լինէի , ևն :
Կատարեալ ·	Ետու , ետուր , ետ · տուաք , ետուք , ետուն :	Տուայ , տուար , տուաւ · տուաք , տուայք , տուան :
Յարակ · և Գերակ ·	Տուեալ եմ , ևն : Տուեալ էի , ևն :	Նոյն է :
Ապառնի ·	Տաց , տացես , տացէ · տացուք , տաջիք , տացեն :	Տուայց , տացիս , տացի · տացուք , տաջիք , տացին :
Հրամ · եզ · ներկ ·	Տո՛ւր , մի՛ տար · տո՛ւք , մի՛ տայք :	Տուեալ լեր · ևն :
Հրամ · ապառնի ·	Տաջի՛ր կամ տացե՛ս , տացէ՛ , ևն :	Տաջի՛ր կամ տացի՛ս , տացի՛ , ևն :
Ստոր · եզ · ապ ·	Տայցեմ , ցես , ցէ · ցեմք , ցէք , ցեն :	Տուեալ լինիցիմ , ևն :
Ստոր · անցեալ ,	Տուեալ իցեմ , ևն :	Նոյն է :
Աներևոյթ եղ ·	Տալ , տալոյ , տալով :	Տուեալ լինել :
Ընդուն · ներկ :	Տուող :	Տուեալ :
Ընդուն · անցեալ ·	Տուեալ :	Նոյն է :
Ընդուն · ապառնի ·	Տալոց :	Տալոց կամ տալի :

	Ներգործական :	Կրաւորական :
Սահմ · եղ · ներկ ·	Բառնամ , նաս , նայ · նամք , ևն :	Նոյն է : կամ Բառնիմ , նիս , ևն :
Անկատար ·	Բառնայի , յիր , ևն :	Նոյն է :
Կատարեալ ·	Բարձի , բարձեր , եբարձ կամ բարձ · բարձաք , բարձէք կամ ձէք , բարձին :	Բարձայ , ձար , ձաւ · ձաք , ձայք կամ ձարուք , ձան :

Յարակ. և Գերակ.	Բարձեալ եմ, ևն։ Բարձեալ էի, ևն։	Նոյն է։
Ապառնի.	Բարձից, բարձցես, բարձցէ. բարձցուք, բարձջիք, բարձցեն։	Բարձայց, բարձցիս, ցի. բարձցուք, բարձջիք, բարձցին։
Հրամ. եղ. ներկ.	Բա՛րձ, մի բառնար. բարձէ՛ք, մի բառնայք։	Բարձի՛ր, մի բառնար. բարձա՛յք կամ բարձարո՛ւք, մի բառնայք։
Հրամ. ապառնի.	Բարձջի՛ր կամ բարձցե՛ս, բարձցէ՛ ևն։	Բարձջի՛ր կամ բարձցի՛ս, ցի. ևն։
Ստոր. եղ. ապ.	Բառնայցեմ, ցես, ցէ. ևն։	Նոյն է։
Ստոր. անցեալ.	Բարձեալ իցեմ, ևն։	Նոյն է։
Աներևոյթ եղ.	Բառնալ, նալոյ, նալով։	Բառնիլ կամ բառնալ, նալոյ ևն։
Ընդուն. ներկ.	Բարձող։	Բարձեալ։
Ընդուն. անցեալ.	Բարձեալ։	Նոյն է։
Ընդուն. ապառնի.	Բառնալոց։	Բառնալոց կամ բառնալի։

Չեզոքական։

Սահմ. եղ. ներկ.	Մեղանչեմ, չես, չէ. չեմք, չէք, չեն։
Անկատար.	Մեղանչէի, չէիր, չէր. ևն։
Կատարեալ.	Մեղայ, մեղար, մեղաւ. մեղաք, մեղայք կամ մեղարուք, մեղան։
Յարակ. և Գերակ.	Մեղուցեալ եմ, ևն։ Մեղուցեալ էի, ևն։
Ապառնի.	Մեղայց, մեղիցես, մեղիցէ. մեղիցուք, մեղիջիք, մեղիցեն։
Հրամ. եղ. ներկ.	Մեղի՛ր, մի մեղանչեր. մեղա՛յք կամ մեղարո՛ւք, մի մեղանչէք։

Հրամ. արգել. Մեղիջի՛ր կամ մեղիցե՛ս, մեղիցէ, ևն։
Ստոր. եղ. ապ. Մեղիցեմ կամ մեղանչիցեմ, ևն։
Ստոր. անցեալ. Մեղուցեալ իցեմ, ևն։
Աներևոյթ եղ. Մեղանչել, չելոյ, չելով,
Ընդուն. ներկ. Մեղանչող։ Անցեալ. Մեղուցեալ։ Ապառնի. Մեղանչելոց կամ չելի։

Չէզոքական։

Սահմ. եղ. ներկ. Յառնեմ, նես, նէ. նեմք, նէք, նեն։
Անկատար. Յառնէի, էիր, էր. էաք, էիք, էին։
Կատարեալ. Յարեայ, եար, եաւ. եաք, յարեայք կամ յարերուք, յարեան։
Յարակ. և Գերակ. Յարուցեալ եմ, ևն։ Յարուցեալ էի, ևն։
Ապառնի. Յարեայց, յարիցես, յարիցէ. յարիցուք, յարիջիք, յարիցեն։
Հրամ. եղ. ներկ. Արի՛, մի՛ յառներ. արի՛ք կամ յարերո՛ւք, մի՛ յառնէք։
Հրամ. արգել. Յարիջի՛ր կամ յարիցե՛ս, յարիցէ, ևն։
Ստոր. եղ. ապ. Յարիցեմ կամ յառնիցեմ, ևն։
Ստոր. անցեալ. Յարուցեալ իցեմ, ևն։
Աներևոյթ եղ. Յառնել, յառնելոյ, յառնելով։
Ընդունել. ներկ. Յառնող։ Անցեալ. Յարուցեալ։ Ապառնի. Յառնելոց կամ յառնելի։

Չեզոքական.

Սահմ. եղ. ներկ. կամ, կաս, կայ. կամք, կայք, կան։
Անկատար. կայի, կայիր, կայր. կայաք, կայիք, կային։
Կատարեալ. կացի, կացեր, եկաց կամ կաց. կացաք, կացիք կամ կացէք, կացին։
Յարակ. և Գերակ. կացեալ եմ, ևն։ կացեալ էի, ևն։
Ապառնի. կացից, կացցես, կացցէ. կացցուք, կացջիք, կացցեն։
Հրամ. եղ. ներկ. կա՛ց, մի՛ կար. կացէ՛ք, մի՛ կայք։
Հրամ. ապառնի. կացջի՛ր, կացցե՛ս, կացցէ՛. կացցո՛ւք, կացջի՛ք, կացցե՛ն։
Ստոր. եղ. ապ. կայցեմ, կայցես, կայցէ. կայցեմք, կայցէք, կայցեն։
Ստոր. անցեալ. կացեալ իցեմ, ևն։
Աներևոյթ եղ. կալ, կալոյ, կալով։
Ընդուն. ներկ. կացող։ Անցեալ. կացեալ։ Ապառնի. կալոց, կալի։

Չեզոքական։

Սահմ. եղ. ներկ. կեամ, կեաս, կեայ. կեամք, կեայք, կեան։
Անկատար. կէի, կէիր, կեայր. կէաք, կէիք, կէին։
Կատարեալ. կեցի, կեցեր, եկեաց կամ կեաց. կեցաք, կեցիք կամ կեցէք, կեցին։
Յարակ. և Գերակ. կեցեալ եմ, ևն։ կեցեալ էի, ևն։
Ապառնի. կեցից, կեցցես, կեցցէ. կեցցուք, կեցջիք, կեցցեն։
Հրամ. եղ. ներկ. կեա՛ց, մի՛ կեար. կեցէ՛ք, մի՛ կեայք։

Հրամ. ապառնի. Կեցջիր, կեցցես, կեցցէ. կեցցուք, կեցջիք, կեցցեն:
Ստոր. եղ. ապ. Կեայցեմ կամ կեցցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:
Ստոր. անցեալ. Կեցեալ լիցիմ, ևն:
Աներևոյթ. Կեալ, կելոյ, կելով:
Ընդուն. ներկ. Կեցող: Անցեալ. Կեցեալ: Ապառնի. Կելոց:

Չեզոքական.

Սահմ. եղ. ներկ. Գամ, գաս, գայ. գամք, գայք, գան:
Անկատար. Գայի, գայիր, գայր. գայաք, գայիք, գային:
Կատարեալ. Եկի, եկիր, եկն. եկաք, եկայք կամ եկիք, եկին:
Յարակ. և Գերակ. Եկեալ եմ, ևն: Եկեալ էի, ևն:
Ապառնի. Եկից, եկեսցես, եկեսցէ. եկեսցուք, եկեսջիք, եկեսցեն:
Հրամ. եղ. ներկ. Ե՛կ, մի՛ գար. եկա՛յք, մի՛ գայք:
Հրամ. ապառնի. Եկեսջիր, եկեսցես, եկեսցէ. ևն.
Ստոր. եղ. ապ. Գայցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:
Ստոր. անցեալ. Եկեալ լիցիմ, լիցես, ևն:
Աներևոյթ եղ. Գալ, գալոյ, գալով:
Ընդուն. ներկ: Եկող: Անցեալ. Եկեալ: Ապառնի. Գալոց, գալի:

Ուրիշ բայեր ալ կան որ ամէն ժամանակները չունենալով՝ ուրիշ պակասաւոր կամ ամբողջ բայերէ փոխ կ'առնեն. ասոնք ալ դնենք կարգաւ:

	Ներգործական.	Կրաւորական.
Սահմ. եղ. ներկ.	Ուտեմ, ես, է. եմք, էք, են:	Ուտիմ, իս, ի. իմք, իք, ին:
Անկատար.	Ուտէի, էիր, էր. էաք, եւն:	Նոյն է:
Կատարեալ.	Կերի, կերեր, կեր կամ եկեր. կերաք, կերիք, կերին: կամ կերայ, րար, րաւ. կերաք, կերայք, կերան:	կերեալ եղէ, եւն:
Յարակ. եւ Գերակ.	Կերեալ եմ, եւն: Կերեալ էի, եւն:	Նոյն է:
Ապառնի.	Կերից կամ կերայց, կերիցես, րիցէ. կե-րիցուք, րիջիք կամ ուտիջիք, կերիցեն:	Կերեալ եղէց, եւն:
Հրամ. եղ. ներկ.	Կեր, մի ուտեր. կերայք կամ կերէք, մի ուտէք:	Կերեալ լեր, եւն:
Հրամ. ապառնի.	Կերիջիր կամ ուտիջիր, կերիցես, եւն:	Կերեալ լիջիր, եւն:
Ստոր. եղ. ապ.	Կերիցեմ կամ ուտիցեմ, եւն:	Կերիցիմ կամ ուտիցիմ, եւն:
Ստոր. անցեալ.	Կերեալ իցեմ, իցես, եւն:	Նոյն է:
Աներեւոյթ եղ.	Ուտել, ուտելոյ, ուտելով:	Ուտիլ կամ ուտել, տելոյ, եւն:
Ընդուն. ներկ.	Կերող:	Կերեալ:
Ընդուն. անցեալ.	Կերեալ:	Նոյն է:
Ընդուն. ապառնի.	Ուտելոց:	Ուտելոց կամ ուտելի կամ կերելի:

	Ներգործական.	Կրաւորական.
Սահմ. եղ. ներկ.	Ճանաչեմ, չես, չէ. չեմք, են:	Ճանաչիմ, չիս, չի. չիմք, են:
Անկատար.	Ճանաչէի, չէիր, չէր. են:	Նոյն է:
Կատարեալ.	Ծանեայ, եար, եաւ. եաք, ծանեայք, կամ ծաներուք, ծանեան:	Ծանուցայ կամ ծանուցեալ եղէ, են:
Յարակ. և Գերակ.	Ծանուցեալ եմ: Ծանուցեալ էի, են:	Նոյն է:
Ըղձական.	Ծանեայց, ծանիցես, ծանիցէ. ծանիցուք, ծանիջիք, ծանիցեն:	Ծանուցայց կամ ծանուցեալ եղէց, են:
Հրամ. եղ. ներկ.	Ծանիր, մի ճանաչեր. ծաներուք կամ ծանիք, մի ճանաչէք:	Ծանուցեալ լեր, են: Ծանուցեալ լիջիր, են:
Հրամ. ապառնի:	Ծանիջիր կամ ծանիցես, ծանիցէ, են:	
Ապառ. եղ. առ.	Ծանիցեմ կամ ճանաչիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:	Ծանիցիմ կամ ճանաչիցիմ, ցիս, ցի. են:
Ապառ. անցեալ.	Ծանուցեալ իցեմ, իցես, են:	Նոյն է:
Աներևոյթ եղ.	Ճանաչել, ճանաչելոյ, չելով:	Ճանաչիլ կամ չել, չելոյ, չելով:
Ընդուն. ներկ.	Ճանաչող:	Ծանուցեալ:
Ընդուն. անցեալ.	Ծանուցեալ:	Նոյն է:
Ընդուն. ապառնի.	Ճանաչելոց:	Ճանաչելոց կամ ճանաչելի:

Ներգործական.

Սահմ. եղ. ներկ. Ըմպեմ, ըմպես, ըմպէ. ըմպեմք, ըմպէք, ըմպեն:
Անկատար. Ըմպէի, պէիր, ըմպէր. ըմպէաք, ըմպէիք, ըմպէին:
Կատարեալ. Արբի, արբեր, արբ կամ էարբ. արբաք, արբիք կամ արբէք, արբին:
Յարակ. և Գերակ. Արբեալ կամ ըմպեալ եմ, են: Արբեալ կամ ըմպեալ էի, են:
Ապառնի. Արբից, արբցես, արբցէ. արբցուք, արբջիք, արբցեն:
Հրամ. եղ. ներկ. Ա՛րբ, մի ըմպեր. արբէք, մի ըմպէք:
Հրամ. ապառնի. Արբջիր կամ արբցես, արբցէ. են:
Ստոր. եղ. ապ. Ըմպիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն.
Ստոր. անցեալ. Արբեալ կամ ըմպեալ իցեմ, իցես, են:
Աներեւոյթ եղ. Ըմպել, ըմպելոյ, ըմպելով:
Ընդուն. ներկ. Արբող կամ ըմպող: Անցեալ. Արբեալ կամ ըմպեալ:
Ընդուն. ապառնի. Ըմպելոց: Կրաւորականը. Ըմպելի:

Ասոր կրաւորականը ամբողջ՝ կ՚ըլլայ էական բայով, Արբեալ լինիմ. արբեալ եղէ, են:

Ներգործական.

Սահմ. եղ. ներկ. Ունիմ, ունիս, ունի. ունիմք, ունիք, ունին:
Անկատար. Ունէի, ունէիր, ունէր. ունէաք, ունէիք, ունէին:
Կատարեալ. Կալայ, կալար, կալաւ. կալաք, կալայք կամ կալարուք, կալան:
Յարակ. և Գերակ. Կալեալ եմ, են: Կալեալ էի, են:

Ապառնի. Կալայց, կալցիս կամ կալցես, կալցի կամ կալցէ. կալցուք, կալջիք, կալցին կամ կալցեն։

Հրամ. եղ. ներկ. Կա՛լ կամ կա՛, մի՛ ունիր. կալարո՛ւք կամ կալա՛յք կամ կալէք, մի՛ ունիք։

Հրամ. ապառնի. Կալջիր կամ ունիջիր կամ կալցիս, կալցի. ևն։

Ստոր. եղ. ապ. Ունիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին։

Ստոր. անցեալ. Կալեալ իցեմ, իցես, ևն։

Աներևոյթ եղ. Ունել, ունելոյ, ունելով։

Ընդուն. ներկ. Ունող։ Անցեալ. Կալեալ։ Ապառնի. Ունելոց, Կրաւ. Ունելի։

Այսանկ կ՚ըլլան ունիմէն բարդած ուրիշ բայերն ալ. զոր Ընդունիմ, ընկալայ. Ակնունիմ, ակնկալայ. ևն։ Ու ամենուն կրաւորականն ալ լինիմ բայովը կ՚ըլլայ։

Չեզոքական.

Սահմ. եղ. ներկ. Երթամ, երթաս, երթայ. երթամք, երթայք, երթան։

Անկատար. Երթայի, երթայիր, երթայր. երթայաք, ևն։

Կատարեալ. Չոգայ կամ չոգայ, չոգար, չոգաւ. չոգաք, չոգայք, չոգան։

Յարակ. և Գերակ. Երթեալ եմ, ևն։ Երթեալ էի, ևն։

Ապառնի. Երթայց, երթիցես, երթիցէ. երթիցուք, երթիջիք, երթիցեն։

Հրամ. եղ. ներկ. Ե՛րթ, մի՛ երթար. Երթա՛յք, մի՛ երթայք։

Հրամ. ապառնի. Երթիջիր կամ երթիցես, երթիցէ, ևն։

Ստոր. եղ. ապ. Երթայցեմ կամ երթիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն։

Ստոր. անցեալ. Երթեալ լիցիմ, լիցիս, ցի:
Աներևոյթ եղ. Երթալ, երթալոյ, երթալով:
Ընդուն. ներկ. Երթող: Անցեալ. Երթեալ: Ապառնի. Երթալոց կամ երթալի:

Չեզոքական.

Սահմ. եղ. ներկ. Պարտիմ, տիս, տի. տիմք, տիք, տին:
Անկատար. Պարտէի, տէիր, տէր. տէաք, տէիք, տէին:
Ստոր. եղ. ապ. Պարտիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին:
Աներևոյթ. Պարտել կամ պարտիլ:

Չեզոքական.

Սահմ. եղ. ներկ. Մարթիմ, թիս, թի. թիմք, թիք, թին: կամ Մարթեմ, թես, թէ:
Անկատար. Մարթէի, մարթէիր, մարթէր. մարթէաք, թէիք, թէին:
Ստոր. եղ. ներկ. Մարթիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին:
Աներևոյթ. Մարթել:

Ներգործական.

Հրամ. եղ. ներկ. Գո՛գ, ըսէ. գոգէ՛ք, ըսէք:
Հրամ. ապառնի. Գոգջի՛ր կամ գոգցե՛ս, գոգցէ. գոգցո՛ւք, գոգջի՛ք, գոգցե՛ն:

Մէկ ուրիշ պակասաւոր բայ մըն ալ կայ Խօ, որուն բացասականը չէօ շատ կը բանեցուի՝ ու գօյ ըսելու տեղը :

Ասոնցմէ 'ի զատ ուրիշ շատ բայեր ալ կան, որոնց կատարեալը ու հրամայականն ալ սովորականէն դուրս կ'ըլլայ. զ՞ր Դառնամ, դարձայ, դարձ կամ դարձի՛ր : Ընթեռնում, ընթերցայ, ընթերցի՛ր : Հարկանեմ, հարի, հա՛ր : Տանիմ, տարայ, տա՛ր : Զգենում, զգեցայ. եւն : Ասոր պատճառն ան է որ աս եղանակները բայերուն արմատէն կը շինուին. իսկ արմատները մակաբերելը դժուար է. անոր համար, կէս մը վարժութեամբ, կէս մըն ալ բառգիրք նայելով կը սորվուին աս բաները, ինչպէս անուններուն սեռականին վրայ ալ ըսինք :

Գ Լ Ո Ւ Խ   Չ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

Ընդունելութեան վրայ :

Հր. Ի՞նչ է ընդունելութիւնը.

Պխ. Է մասն բանի որ կը ցուցընէ իր մը ժամանակովը : Անոր համար իրեք կը բաժնուի՝ Ներկայ, Անցեալ, ու Ապառնի. ինչպէս ամէն բայերուն մէջ տեսանք, ու թէ՛ բայի, թէ՛ անունի ուժ ունի :

Ներկայ ընդունելութիւնները՝ որ ող կը վերջանան, երկրորդ հոլովմանը պէս կը հոլովին, օր. Գործող, գործողի, գործողաց: Առնող, առնողի, առնողաց. ևն:
Անցեալ ընդունելութիւնները՝ որ եալ կը վերջանան, երրորդ հոլովմանը պէս կը հոլովին. օր. Գործեալ, գործելոյ, գործելոց: Առնեալ, առնելոյ, առնելոց. ևն:
Ապառնի ընդունելութիւնները՝ որ լոց կը վերջանան, նախդրով մինակ կը հոլովին. օր. զգործելոցն, զգալոցն. ևն: Ասիկայ յարակատար ու գերակատար ժամանակներուն պէս էական բայով ապառնիի տեղ կը բանեցուի, օր. գործելոց եմ, գործելոց ես, ևն. գործելոց էի, գործելոց էիր, ևն:
Իսկ ելի վերջացած ապառնի ընդունելութիւնները երրորդ հոլովման պէս կը հոլովին. Առնելի, առնելւոյ, առնելեաց: Գործելի, գործելւոյ, գործելեաց. ևն:

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Նախադրութեան վրայ:

Հր. Ի՞նչ է նախադրութիւնը.
Պխ. Է մասն բանի որ բառերուն քովը դրուելով՝ կամ հոլովնին կը փոխէ, կամ վրանին նշանակութիւն մը կ'աւելցընէ: Անոր համար երկու կը բաժնուի, հոլովակերտ ու հոլովառու: Հոլովակերտ կ'ըսուին նախադրութիւնները 'ի, յ, 'ի յ, առ, առ 'ի, ց, ընդ,

ըստ, Դ. որոնցմով չէ թէ միայն տեսակ տեսակ հոլովներ կը շինուին, հապա կերպ կերպ հոլովներու հետ՝ այլեւայլ նշանակութիւն կ'ունենան։ Իսկ հոլովառու կ'ըսուին, որոնք որ տեսակ տեսակ հոլովներ իրենց խնդիր կ'առնեն։

Հոլովակերտ նախադրութիւնները՝ գրեթէ բոլորը ասոնք են.

Առ ահի.	Վախուն համար։	Ըստ Ճանապարհին.	Ճամբուն վրայ։
Առ սէր ընչից.	Ըստըկին սիրուն համար։	Ըստ չափ.	Չափէ դուրս։
Առ առակէ.	Խաղք ընելու համար։	Ըստ նոցանէ.	Անոնց ետեւէն։
Առ 'ի չգոյէ.	Չըլլալուն համար։	Ամ ըստ ամէ.	Տարուէ տարի։
Առ դատաղին.	Դատաստանին առջեւը։	Ըստ վրանս.	Ամէն մէկ վրանին։
Առ Աբրահամու.	Աբրահամին ատենը։	Յայգ.	Կանուխ մը։
Ակն ընդական.	Աչք աչքի տեղ։	Ի խրատ.	Խրատելու համար։
Ընդ նմա.	Անոր հետ։	Ի ձայն.	Ամուր ձայնով։
Ընդ ծառով.	Ծառին տակը։	Զտիւ և զգիշեր.	Գիշեր ցորեկ։
Ընդ արեւելս.	Արեւելքի կողմը։	Զայս օրինակ.	Աս կերպով։
Ընդ իս և ընդ քեզ.	Իմ ու քու մէջը։	Զգետնի հարկանել.	Գետինը զարնել։
Ընդ ամս տասն.	Տասը տարի ամբողջ։	Զքարի հարկանել.	Քարին վրայ զարնել։
Ընդ նորա.	Անոր տեղը։	Առաքել զջուր.	Ջուր բերելու ղրկել։
Ընդ անցանելն.	Անցնելուն պէս։	Շրջել 'ի ցուպ.	Գաւազանով քալել։
Ըստ բանի քում.	Քու խօսքիդ նայելով։	Փոքր յանձնէ.	Մարմնով պզտիկ։
Ըստ անձին.	Իրեն պէս, իր վրայ։	Յամէ ևս.	Տարիէ մը։

Իսկ սովորական հոլովառու նախադրութիւնները ասոնք են, ու աս խնդիրները կ'ուզեն.

Վասն սիրոյ .	սիրոյ համար :
Սակս մեր .	մեզի համար :
Յաղագս մեղաց .	մեղքի համար :
Զկնի յաղթութեան .	յաղթութենէ ետքը :
Զհետ արդարութեան .	արդարութեան ետեւէն :
Յետ մահու .	մահուընէ ետքը :
Առաջի աչաց .	աչքին առջեւը :
Ընդ առաջ իշխանին .	իշխանին դէմը :
Հանդէպ տան .	տանը դիմացը :
Ի ներքոյ երկնից .	երկընքին տակը :
Արտաքոյ ժամանակի .	ժամանակէ դուրս :
Ի վերայ երկրի .	երկրի վրայ :
Ի մէջ ծառոց .	ծառերու մէջ :
Ընդդէմ կամաց .	կամքին դէմ :
Ի յետոյ նորա .	անոր յետեւը :
Յայնկոյս ծովու .	ծովուն անդին :
Մերձ այսոցիկ .	ասոնց քովը :
Մօտ այնոցիկ .	անոնց քովը :
Հուպ 'ի վառարանն .	կրակարանին քովը :

Փոխանակ բերանոյ .	բերնի տեղ :
Զօրէն անբանոյ .	անբանի պէս :
Առանց պահոց .	առանց պահքի :
Մինչեւ 'ի մահ .	մինչեւ մահը :
Իբրեւ զհող .	հողու պէս .
Որպէս զփոշի .	փոշիի պէս :
Քան զքեզ .	քեզմէ աւելի :
Ի վեր քան զմիտս .	մտքէ վեր :
Առաւել քան զարեւ .	արեւէն աւելի :
Մեկուսի 'ի բանակէն .	բանակէն դուրս :
Հեռի 'ի տանէ .	տանէն հեռու :
Գաղտ 'ի մօրէ .	մօրմէն գաղտուկ :
Բաց յինէն .	ինծմէ 'ի զատ :
Հանդերձ ծառայիւք .	ծառաներուն հետ .
ասիկայ երբեմն սեռական ալ կ'առնէ :	
Ամօք յառաջ .	տարիներով առաջ :
Շուրջ զքեւ .	քու քովերդ :
Շուրջանակի զնոքօք .	անոնց քովերը :

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Մակբային վրայ։

Հր. Ի՞նչ է մակբայը.

Պտ. Ի մասն բանի, որ բայերուն քովը դրուելով՝ վրանին նշանակութիւն մը կ'աւելցը-նէ, կամ ընելուն կերպը, կամ ժամանակը, կամ տեղը, կամ չափը, ևն. զ. օ. Յառաջ ընթանալ. առջին երթալ։ Սակաւ ուտել. քիչ ուտել։ Ճգնել հանապազ. միշտ ճգնութիւն ընել։ Ասդ տանջել. հոս տանջել։ Նախ մտանել. առաջ մտնել։ Ո՞ւր գնաս. ո՞ւր կ'երթաս։ Այո՛ տեսի. հա տեսայ։ Մի՛ բամբասեր. մի՛ բամբասես։ Ահա եհաս. ահաւասիկ հասաւ։ Աղաչանօք կամիմ. Եւ-էլի կ'ուզեմ։

Աս տեսակ տեսակ նշանակութիւններուն զատ զատ անուն կուտան վարպետ քե-րականութեան գիտցողները։

Ամէն ածական անուն՝ մակբայի տեղ ալ կը բանեցուի, բայց գործածական ու բուն մակբայները՝ վերի դրածներս ու ասոնք են.

Այսպէս.	ասանկ։	Յանկարծակի.	չսպասուած տեղը։
Զրի.	առանց ընծայի. ձրիաբար։	Հազիւ.	ճարով. նեղութեամբ։
Յոյժ.	խիստ շատ. բնաւ։	Գաղտ.	ծածուկ. ներքին.
Երագ.	շուտ մը. շուտափոյթ։	Ակամայ.	չուզելով։

Զուր ·	[illegible]
Այլազգ	[illegible]
Յունարէն ·	[illegible]
Ինքնին ·	[illegible]
Այսչափ ·	[illegible]
Այսքան ·	[illegible]
Ստէպ ·	[illegible]
Միայնակ ·	[illegible]
Ի միասին ·	[illegible]
Վերստին ·	[illegible]
Այժմ ·	[illegible]
Այսօր ·	[illegible]
Երբեմն ·	[illegible]
Տակաւին ·	[illegible]
Անդ ·	[illegible]
Աստանօր ·	[illegible]
Աստի ·	[illegible]
Ընդէր ·	[illegible]
Զիա՞րդ ·	[illegible]
Ո՞րքան ·	[illegible]
Մի՛թէ ·	[illegible]
Յիրաւի ·	[illegible]
Արդարև ·	[illegible]
Որպէս ·	[illegible]
Ոչ ·	[illegible]
Չև ·	[illegible]
Մինչչև ·	[illegible]
Մի՛ երբէք ·	[illegible]
Ահաւասիկ ·	[illegible]
Մանաւանդ ·	[illegible]
Այլուր ·	[illegible]
Բարւոք ·	[illegible]
Վայելչապէս ·	[illegible]
Անասնաբար ·	[illegible]
Կամովին ·	[illegible]
Իւրովի ·	[illegible]
Ինձէն ·	[illegible]
Գիշերային ·	[illegible]
Կենդանւոյն ·	[illegible]
Երկիցս ·	[illegible]

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Շաղկապին վրայ :

Հց. Շաղկապը ի՞նչ է :

Պտ. Է մասն բանի որ բառ բառի հետ կամ խօսք խօսքի հետ կը կապէ. օր. Բարի կամ չար. աղէկ կամ գէշ : Առնել և ուսուցանել. ընել ու սորվեցընել. Սուղ՝ այլ զօրաւոր. քիչ՝ բայց ուժով : Թէպէտ և մարմնով հեռի եմ, այլ հոգւով մերձ եմ. մարմնով հեռու ալ եմ նէ, բայց հոգւով մօտ եմ. Գործով քան թէ բանիւ. գործքով աւելի քան թէ խօսքով : Եթէ ոչ զմեծն, գոնէ զփոքրն արասցուք. մեծն ալ չէ նէ, պզտիկը ըլլայ՝ ընենք, ևն :

Ասոնք ալ մասերուն պէս տեսակ տեսակ բաժնելով, ամէն մէկ տեսակին զատ անուն կուտան վարպետները :

Գործածական շաղկապները՝ վերի գրածներս ու ասոնք են.

Եւս. Իսկ. Այլև. Դարձեալ.	ալ. օր. ես ալ.	Թէ. եթէ.	թէ որ. էյէր :
		Թէ. զի. բայ.	որ. քի :
		Իսկ եթէ.	հապա թէ որ :
Բայց. Սակայն.	բայց. լաքին :	Գոնեա. գէթ,	գոնէ. պարէ :
		Արդ. և արդ.	հիմա. իմդի :

Ուստի.	անոր համար :	Ապաքէն.	իրաւ որ. հագըգէթ :
Որովհետեւ. Փոխանակ զի.	չիւնքի :	Այն զի.	իլլէ քի.
Կամ. եւ կամ. Կամ թէ.	յամ. եախօտ :	Այս ինքն.	ըօէլ կ՚օ–ւլմ. եանի :
Զի. վասն զի. Քանզի.	ինչուն որ. զերէ :	Իբր ոչ եթէ.	չէ ԹԷ :
Ուրեմն. ապա. Ապա ուրեմն :	անանք է նէ. էօյլէ իսէ :	Իբր թէ.	կուրծէս որ. սանքի :
		Թող թէ.	չէ որ. գէյրիւ քի :
		Բայց եթէ. Բայց միայն.	մինակ. մէյէր :
		Մինչեւ. մինչ զի.	ինչուան. դիւէ :

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Միջարկութեն Հըրաւ :

Հ. Միջարկութիւը ինչ է.

Պ. Է մասն բանի որ մարդուս սիրտը կը յայտնէ. ուստի ինչ տեսակ կիրք որ կը ցուցընէ՝ անկէց կ՚առնէ իր անունը. զի

Ըղձական, զի փափաքը յայտնող միջարկութիւնները ասոնք են. Երանի թէ, Իցէ թէ. երանի՜ թէ, ո՞ւր էր որ :

Զարմացական կամ հրաշական, իբր զարմանքը ցուցընողները. Ո՜հ, Էհէ՜. զարմա՜նք, զարմանալու բան։

Աւաղական, իբր ցաւելու. Եղո՜ւկ, վա՜յ, աւա՜ղ. խե՜ղճ, վա՜խ, մե՜ղք։

Հեշտական, իբր ախորժելու. Վա՜շ վաշ. օ՜խ. հախ է։

Հեգնական, իբր ծաղր ընելու. Հա՜հ, է՜. մեր է հէ՜։

Յորդորական, իբր սիրտ տալու. Աղէ՜, հա՜պա, օ՛ն. քեզ տեսնեմ. տէ՛յնտի, եալլահ։

Գովողական, իբր գովելու. Աղնի՜-, դր--ա՜փ, կեցցէ, ապրիս, ձեռքդ դալար. աֆէրիմ։

Բացագանչական. իբր ամուր կանչելու. Ա՜յ, Ո՜հ. հէ՜յ, հի՛շտ։

Ասոնք կերպ կերպ հոլովներու ու բայերու հետ կը բանեցուին, որ հին հեղինակներու գրքերը ուշադրութեամբ կարդալով աղէկ կը սորվուի։

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Անունները ուղղագրութեան մէջ բանեցնելու կանոնները:

Հ. Ութը մասունք բանի որ ըսիր նէ, հիմայ ատոնց մէկմէկու հետ համաձայնութենը վրայ ըսէ. Նախ անունը անունի հետ ինչպէս կը բանեցուի:

Պ. Մէյմը բացայայտիչ կ'ըլլայ, մէյմը յատկացուցիչ, մէյմըն ալ խնդիր:

Հ. Ո՞րն է բացայայտիչը.

Պ. Երբոր պէտք կ'ըլլայ իմացընել որ ինչ մտքով կամ ինչ բանի տեղ դրուած է մէկ բառ մը, անոր ետևէն կ'աւելցուի ուրիշ բառ մը առանց շաղկապի, թուով ու հոլովով նման առջինին, ու կ'ըլլայ անի երկրորդ բառը առջինին բացայայտիչը. Օր * Որ շինեցեր զտուն քո եկեղեցի, իմաստութիւն Հօր Յս: Հոս տունին բացայայտիչն է եկեղեցին, իմաստութենին բացայայտիչն է Յսը:

Երբեմն բացայայտիչը ուղղական կամ հայցական կը դրուի, թէ և բացայայտեալը ուրիշ հոլով ըլլայ. Օր * Այսօր ժողովեալ մեքս ՚ի միասին, երանեմք զառաքեալսն և զԲ կուսանսն:* Երկու մասամբք, զմարմին և զհոգին: Ասոնց մէջը զօրութեամբ կ'իմացուի մեկնական բառ մը, այսինքն կամ ասէ. որ երբեմն ներգործութեամբ ալ կը դրուին.

Երբոր տեղւոյ յատուկ անունները բացայայտիչ կ'ըլլան՝ բացայայտեալէն առաջ շատ անգամ ուղղական կը դըրուին առանց բացայայտեալին համաձայնելու, օր. * Քոլճար գետոյ : *ՅԱնտիոք քաղաքէ : Երբեմն մարդու անուններն ալ ասանկ կ'ըլլան. օր. *ՅՕգոստոս կայսերէ :

Հր. Ո՞րն է յատկացուցիչը .

Պտ. Երբոր պէտք կ'ըլլայ իմացընել որ դրած անունդ որո՞ւնն է կամ որո՞ւն կը յարմարի, ուրիշ անուն մը կամ դերանուն մըն ալ վրան կ'աւելցուի սեռական հոլովով, ու ան կ'ըլլայ առջինին յատկացուցիչը. օր. * Լուարուք մանկունք զխրատ հօր : Հոս հօր բառը յատկացուցիչ է խրատին :

Թէ որ յատկացեալ անունը նախդիր ունենայ՝ երբեմն յատկացուցչին վրայ ալ նոյն նախդիրը կը դրուի, մանաւանդ երբոր յատկացուցիչը առաջ դրած է. օր. * Զչէնոյն եւուր վճաց :

Երբոր յատկացեալը բացառական կամ գործիական հոլով ըլլայ՝ շատ անգամ յատկացուցիչը սեռականին տեղը՝ համաձայն յատկացեալին բացառական կամ գործիական հոլովով կը դրուի. օր. * Յօրէ ծննդենէ իւրմէ : * Հաստատեա զսիրտ քո պատառով միով հացիւ : օր. յօրէ ծննդեան իւրոյ. պատառով միով հացի :

Երբեմն ալ յատկացուցչին հոլովը անոր յատկացեալը կ'առնէ, ու իր հոլովը անոր կուտայ. օր. * Օժանդակեա թեւոցդ աղօթիւք : օր. թեւօք աղօթիցդ. * Յանդգնեցայ շրթամբք խօսից : օր. խօսիւք շրթանց :

Շատ անգամ յատկացուցիչը ածական անունի ուժ կ'ունենայ. օր. * Հարուա-

ծովք անբժշկութեն ․ օր․ անբժշկելի հարուածովք : * Լսող մտադրութեն ․ օր․ մտադկալ լսող : * Տարակուսանաց է բանս․ օր․ տարակուսելի է, տարակուսանաց արժանի է :

Երբեմն ալ յատկացուցիչ կը կարծես, բայց յատկացուցիչ չէ՝ հապա բացայայտիչ է ․ ինչու որ շատ անգամ բացայայտիչը սեռական կը դրուի, բացայայտեալը ինչ հոլով ըլլայ՝ ըլլայ ․ օր․ * Որ 'ի ծով այս աշխարհի շինեաց տապան զեկեղեցի ․ օր․ յայս աշխարհի՝ որ է ծով :

Հց․ Անունները ինչպէս խնդիր կ'առնեն․

Պխ․ Կան անուններ որ բայի ուժ մը ունենալով՝ Բայանուն կ'ըսուին, ու բայերուն պէս խնդիր կ'առնեն : Ասոր վրայ գլխաւոր իրեք կանոն կայ գիտնալու․

Ա․ Որոնք որ ներգործական բայի ուժ ունին, կամ սեռական կամ հայցական խնդիր սեռի կ'առնեն․ օր․ * Ձգմամբ յետին : * Փչմամբ զհոգին : Իսկ խնդիր բնութեան կ'առնեն ան հոլովը, ինչ որ իրենց բայը կ'ուզէ․ օր․ * Ձգմամբ ձեռին 'ի ծառն : * Փչմամբ 'ի Տն զհոգին :

Բ․ Կրաւորական բայի ուժ ունեցողները՝ խնդիր սեռի կ'առնեն բացառական․ օր․ * Առաքմամբ 'ի հօրէ : Իսկ խնդիր բնուե՝ իրենց բային ուզածը կ'առնեն․ օր․ * Առաքմամբ 'ի հօրէ յաշխարհ :

Գ․ Իսկ որոնք որ չէզոքական բայի ուժ ունին, իրենց բային ուզած խնդիրները կ'առնեն․ օր․ * Գալստեամբ 'ի տաճարն : * Հրաժարումն յաշխարհէ :

Հց․ Ուրիշ անուններ ալ կա՞ն ասոնց պէս խնդիր առնող․

Պխ․ Ինչպէս որ բայանուններուն վրայ ըսինք, ասանկ ալ ածական անունները բայի ուժ ունենալով՝ անոնց պէս իրեք

կերպով գոյական անունները իրենց խնդիր կ՚առնեն. օր. * Գունչք չարեաց, ըմբռնողս անարգութք։ * Դիւրաշարժ 'ի հողմոյ։ * Անփոյթք զհոգէկան խնդրոյն։

Հր. Ածականը գոյականին հետ ինչպէս կը վարուի.

Պխ. Աս բանին վրայ գլխաւոր վեց կանոն կայ գիտնալու.

Ա. Ածականը երբոր գոյականէն ետև գրած է, սովորաբար կը համաձայնի թուով ու հոլովով. օր. * Ծառայք ի-մաստունք տիրեսցեն տերանց անմտաց։

Բ. Ածականը երբոր գոյականէն առաջ գրած է՝ սովորաբար չհամաձայնիր, ոչ թուով, ոչ հոլովով. օր. * Կենդանի և մշտնջենական բանիւն այ։ * Յամենա-գէտ յամենակալ դատաստանացն այ։

Գ. Բայց երբոր մէջերնին բայ կամ ընդ-ունելութիւն մնայ, ածականը թէ և առաջ գրուած ըլլայ՝ հասարակօրէն կը համաձայնի. օր. * Անպատճառանով զի-նեալ զօրութբ։ Թէպէտ կրնայ չհա-մաձայնիլ ալ. օր. * Բազում լցաք արհա-մարհանօք։

Դ. Թէ որ ածականը առաջ գրած ըլլայ՝ բայց դիմորոշ յօդ ունենայ, կրնայ միակերպ համաձայնիլ ու չհամաձայ-նիլ. օր. * Գոհացարուք զմարդասիրէն այ։ * Որ փրկական լուսաւորութե հա-ղորդս արարեր զնս զառաքեալսն։

Ե. Թէ որ առաջ գրուած գոյականնե-րը շատ ըլլան, ածականը յոգնակի կը գրուի, ու համաձայն հոլովով. օր. * Ողջոյն տաջիք Անդրոնիկեայ և Յու-նեայ՝ ազգականաց իմոց։

Զ. Թէ որ ածականը առաջ գրած է, նախդիրը անոր վրայ մինակ կը գրուի. իսկ թէ որ գոյականը առաջ գրած է, անոր վրայ կը գրուի. օր. * Դարձո զիս

'ի չար սովորութենց խմոց 'ի բարի սովորութի՛ն : *Ապականեն զբարս քաղցունս բանք չարք :

Բայց երբեմն երկուքին վրայ ալ կը կրկնուի նախդիրը · Օր * Աստ զարուն զյարուցեալս 'ի վերայ նորա : Մանաւանդ երբոր մէջերնին ուրիշ բան մտնելու ըլլայ · Օր * Յանապատէ եկեալ յերկրէ : Զսառնակերպ զդիւրահալ զազգ անուշակ կերակրոյն :

Իսկ թէ որ և շաղկապով կապած շատ ածականներ կամ գոյականներ ըլլան , նախդիրը հասարակօրէն ամենուն վրայ ալ կը կրկնուի · Օր * Յանբաւ և յանկոխ և յանջուր և յանպտուղ երկրին : * 'Ի յայրս և 'ի փապարս խաւարայինս բնակէր :

Հ · Ածական անունը քանի՞ կերպ կ'ըլլայ ·

Պ · Երեք կերպ · դրական , բաղդատական , գերադրական : Դրականը կը ցուցնէ մինակ մէկ բանի մը ինչպէս ըլլալը · Օր մեծ , չար , ևն : Բաղդատականը մէկ բան մը ուրիշ բանի մը հետ համեմատելով աւելի անանկ ըլլալը կը ցուցնէ · Օր մեծագոյն , չարագոյն : Իսկ գերադրականը մէկ բանի մը ամենէն աւել անանկ ըլլալը կը ցուցնէ · Օր ամենամեծ , ամենաչար ·

Հ · Ուրիշ կերպով ալ բաղդատական կամ գերադրական չ՞ըլլար ·

Պ · Բաղդատական առաւել կամ ևս մակբայը դրականին վրայ աւելցնելով ալ կ'ըլլայ · Օր առաւել մեծ , մեծ ևս · կամ մինակ քան նախադրութը · Օր Մեծ քան զՍողոմոն : Իսկ գերադրականը շատ կերպով կ'ըլլայ · մէյմը՝ աս բառերը կպցնելով դրականին ու բաղդատականին առջևը , ամեն , գեր , մեծ , երէք , եռ · Օր ամենամեծ , գերամաքուր , երէքալեան , եռամեծ · մէյմըն ալ աւելցնելով հարի ,

[illegible] , [illegible] , կէտ սառնց նման սաստ-կացընող բառեր · զր [illegible] գծուարին , [illegible] ծանր , [illegible] երանեալ · կամ նոյն վերի [illegible] մակբայը բաղդատականին վրայ դնելով · զր [illegible] մեծագոյն : Երբեմն ալ ածականին կամ գոյականին սեռականն ալ մէկտեղ դնելով , գերա-դրական կ՚ըլլայ · զր [illegible] , [illegible] , կն :

Բաղդատական ածականներուն խըն-դիրը կ՚ըլլայ սեռական , բացառական , ներգոյական , կամ նախադրութիւ · զր * Գերագոյն [illegible] : * Ծերա-գոյնք 'ի [illegible] : * Տկարագոյն [illegible] : * Բարձրագոյն [illegible] :

Հ · Ածանցական ըսուած անունները ո՞րոնք են :

Պ · Շատ անուններու վրայ առջեւնին կամ ետեւնին մասնիկ մը կպցընելով նշանակութիւննին կը փոխուի , ու կ՚ըսուին ածանցական · զր [illegible] ըսել է [illegible] · իսկ [illegible] [illegible] : Նմա-նապէս [illegible] ըսել է , իսկ [illegible] :

Աս կերպ մասնիկներէն մէկն է [illegible] կամ [illegible] մասնիկը , որ անուններուն ծայ-րը կպչելով իգական նշանակութիւն կ՚եւելցընէ · զր քուրմ՝ ըսել է [illegible] , իսկ քրմուհի՝ կամ քրմա-նոյշ՝ [illegible] : Վկայ՝ [illegible] ըսել է · իսկ վկայուհի՝ [illegible] : Արքայ , [illegible] · արքայուհի , [illegible] :

Հ · Հապա բարդ ըսուած բառերը ո՞րոնք են ·

Պ · Երբոր այլ և այլ մասունք բանի մէկ-մէկու կպչելով , ու մէկ բառ ըլլալով , նոր նշանակութիւն մը կ՚առնեն , կամ առջի նշանակութիւննին կը սաստկացընեն , կ՚ը-սուին բարդ · զր

Անունով բարդածը , օօղլմաղ , բաղմա-տաք , դէղադէղ :
Դերանունով , ինքնագոյ :
Բայով , երկրպագէմ , նօ-էղասսայ :
Ընդունելութիւնով , ննրողամիտ :
Նախադրութիւնով , շրջապարիստ :
Մակբայով , նախաժամանն , ոյճմածին :
Շաղկապով , Թէպէտ , լիօ-լի :
Միջարկութեամբ , ա-աղաձայն , ա-աղէմ :

Հց . Քանի՞ կերպով յոգնակի կրնայ ըլլալ .
Պխ . Բաց 'ի տեսակ տեսակ հոլովմունք-ներուն յոգնակիներէն որ ըսինք , շատ անգամ բառը կրկնելով միայն՝ յոգնակի կ'ըլլայ · զի * ժողովեցին շէմոր բօրէն յամանս · զի բանի ընկածները :
Շատ անգամ ալ բառին վրայ մասնիկ մը աւելցընելով՝ յոգնակի կ'ըլլայ · զի որ , որէօր · ներգ , ներգէր · վանք , վանօ-րայք · գիւղ , գիւղօրէք · Հրագ , Հրա-գօօնք · գրուատ , գրուատէք · մարդ , մարդիկ · բաշխ , բաշխօյք · մեղք , մե-ղօնք · խող , խողէան · աւազ , աւազա-նի · ոսկր , ոսկերօտի · ծակ , ծակօտի :
Երբեմն ալ վերացեալ անունները յոգ-նակիի տեղ կը գրուին · զի * Նոր քահա-նայօւթի · զի Նոր օրէնքի քահանաները :
Այսոր պէս նաև հաւաքական անունները յոգնակիի տեղ կը բանին · զի * Ո՞վ են ծողաձորտօ այս :
Իսկ կանոնաւոր յոգնակիներուն ուղղա-կանը՝ որ միշտ ք գրով կ'ըլլայ , երբեմն պէտք , կեանք , երախաիք , ըսելու տե-ղը , ս գիրով ալ կ'ըսուի՝ պէտս , կեանս , երախաիս :
Այսոր ներհակը տրականը ու հայցականը՝ որ միշտ ս տառով կ'ըլլայ , երբեմն Ու-նէին գլուխս ըսելու տեղը , կ'ըսուի * Ունէին գլուխք : Մանաւանդ երբոր գիմորոշական յոգ ունենան նէ , շատ

անգամ կը փոխուի . օր . 'ի նիւթսն , ըղ- ախպսն , զբնծսն : Իսկ թէ որ դիմորոշական յօդը ն ըլլայ , գրեթէ միշտ յոգնակին ք տառը կը փոխուի՝ ս կ'ըլլայ . օր . զմեղուցեալսն , զկերողսն . ևն :

Հջ . Ո՞ր հոլովներուն նախդիրը կը ձգուի .

Պխ . Մէյմը հայցականինը , երբոր ներ- գործական բայերուն խնդիր կ'ըլլայ , ու անորոշ բան մը կը ցուցընէ . օր . * Ծնաւ որդի կ'ըսուի , բայց չըսուիր Ծնաւ որդին . ինչու որ որոշեալ է : Անոր համար յատուկ անունները , միջական անունները ու դերանունները՝ անորոշ հայցական չեն կրնար ունենալ , բայց 'ի միջական անուններէն որ ինչ , ու մի թուականներն . ուստի չըսուիր՝ Առաքեաց Սիմոն , կամ իս , կամ Պետրոս . հապա՝ Առաքեաց զՍիմոն , զիս , զՊետրոս :

Մէյմըն ալ տրականին ու բացառականին 'ի կամ յ նախդիրը կը ձգուի , երբոր քո- վէ քով նոյն անունը երկու հոլովովն ալ պէտք կ'ըլլայ դնել . օր . Դրանէ 'ի դուռն , Քաղաք 'ի քաղաքէ , Ամ յա- մէ , կենաց 'ի կեանս , ի ժամանակէ ժա- մանակ , ևն . որ է ինքեան պիտոր ըսուէր 'ի դրանէ 'ի դուռն , 'ի քաղաք 'ի քա- ղաքէ , յամ յամէ , 'ի կենաց 'ի կեանս , 'ի ժամանակէ 'ի ժամանակ :

Երբեմն ալ և շաղկապով եռւէ եռւ գրուած բառերուն առջինին միայն կը դրուի նախդիրը . օր . 'ի սովէ և ծարաւոյ . ընդ Պետրոս և Յովհաննէս :

Իսկ երբեմն ալ զ կամ ս տառով սկսած բառերը՝ առանց ուրիշ զ մըն ալ առ- նելու՝ հայցականի տեղ կը բանեցուին . օր . * Զգեցուէ զայս աշխարհ . որ զզգեցուէ : * Սիրելին զԱծ 'ի բնութէ ունին մարդիկ . որ զսիրելին :

Ասոր նման , կամ ս տառով սկսած բա-

ուերն ալ՝ առանց նախդիրի բացառական ու տրական կ'ըլլան . օր * Ելթէ չուր յոսկերան յօդից : * Յաւիտենից յաւիտեանս : * Կայ հարաւոյ կողմանէ : * Զխոցուած կողիցս հաւատ նմին ետու շօշափել :

Շատ անգամ ալ մէկ բառին նախդիրը իրմէ առջի եղած՝ իրեն հետ վերաբերում մը ունեցող բառին վրայ կը դրուի . օր ՚ի մեղօք մեռեալս , փխ ՚ի մեռեալս մեղօք . ՚ի պարտեամբ զարդարեալն , փխ ՚ի զարդարեալն պարտեամբ . ՚ի կուսէն մարմնացեալ բանն , փխ ՚ի բանն մարմնացեալ ՚ի կուսէն :

Երբեմն ալ մէկ նախդիր մը երկուքի տեղ կը բանէ . օր * Եւ ՚ի քուն լինել մարդկան . փխ և ՚ի լինել մարդկան ՚ի քուն : * Յանչափն ձգտիլ . փխ ՚ի ձգտիլ յանչափն :

Ասոնց նման երբեմն ալ երկու ձայնաւոր , մանաւանդ նոյն գիրը քովէ քով կուգան նէ , մէկը կը ձգուի . օր Գրե՛ թէ . փխ Գրէա թէ : Աղ՛ եթէ . փխ աղա եթէ : Ահ՛ աւանիկ . փխ ահա աւանիկ : * Զ՛ ՚ի բազում ժամանակաց պաշարեալ էին . փխ Զի ՚ի բազում ժամանակաց :

Միջական անունները բանեցընելու կանոնները :

Հց . Թուական անունները ինչպէս կը բանեցուին .

Պխ . Թուական , մասնական ու հարցական անունները երբոր գոյականի տեղ դըրուին , բացառական խնդիր կ'առնեն . օր * Երկու ՚ի նոցանէ : * Ոմն ՚ի հարց : * Ո՞վ ՚ի մարդկանէ : Երբեմն սեռական ալ կ'առնեն . օր * Ի միում աւուրց : * Ի վերայ միոյ լերանց : * Ել ՚ի մի նաւուցն : Բայց երբոր ածականի տեղ վարուին ,

գոյականէն առաջ ուղղական կը գրուին առանց համաձայնելու. բայց մի, երեք, չորք թիւերը սովորաբար կը համաձայնին. որ. Մեռելկայէն կ՚ըսուի, չէ թէ մի հելկայէ :

Իսկ երբոր գոյականէն ետև գրուին, հասարակօրէն կը համաձայնին ածականի պէս. որ. * Զկամքս հարեար չէառն ն երեք :

Երբոր թիւը առաջ է՝ գոյականը սովորաբար եզակի կը գրուի, թէ որ վերջն է՝ յոգնակի. որ. * Քառասուն և մի այր : * Այրս քառասուն և մի :

Թուական անունները յոգնականացուցիչ ք ու ս տառերը չեն առնուր, բաց 'ի երկու, երեք, ու չորք, թիւերէն. ուստի հինգ չորս կ՚ըսուի, բայց հինգ հինգս չըսուիր :

Դասական ըսուած թուականները, ինչպէս են՝ առաջին, երկրորդ, երրորդ, ևն. ամենևին ածական անուններուն պէս կը բանեցուին :

Մակբայի ըսուած թուականները՝ ինչպէս են՝ երկուքեան, բոլորեքեան, ևն. թէ առաջ և թէ ետև գրուին նէ՝ կը համաձայնին. որ. * Յերկուցունց 'ի ձենջ. * Ի սոցանէ երկուցունց :

Զատական ըսուած թուականները, ինչպէս են՝ մեկ, երկեակ, ևն. սովորաբար գոյականէն առաջ կը գրուին ուղղական հոլովով. որ. * Եօթնեակ զաւակօք :

Հը. Հանրական անունները ինչպէս կը բանեցուին.

Պն. Հանրական անունը ող ոք՝ մարդու վրայ կ՚ըսուի, ու գոյական է. բայց երբեմն ածականի պէս ալ կը բանի. որ. * Ոչ ոք ծառայ կարէ երկուց տերանց ծառայել : Սովորաբար նախդիրը ոքին վրայ կը գրուի, ոչ ումք, ոչ յումեքէ. չէ թէ ումք, յոչ ումեքէ :

Բայց ոչինչը ոչնչին վրայ կ'առնէ նախդի-րը . զ.օր. յոչ ինչ պիտանացու . յոչ ինչ պէտս :

Հ . Մասնական անուններն ինչպէս կը բանեցուին .

Պ . Ոմն , ոք , ածականի պէս կը համաձայ-նին . բայց երբեմն գոյականի տեղ վա-րուելով , առջևի ածականին նախդիրը իրենց վրայ միայն կը դրուի . զ.օր. Շատ ումք . Թագաւոր ումն :

Իմն , ինչ , միշտ գոյականէն կամ ածակա-նէն ետքը կը դրուին . զ.օր. * Զբան ինչ մեծ . * Ընդ կոխեք իմն . ուստի չըսուիր իմն բան , ինչ գործ , ևն :

Յոգնակի գոյականին հետ ալ եզակի կը վարին . զ.օր. * Օտարոտի իմն գիր :

Ինչ ինչ սովորաբար գոյական է , ու չի հոլովիր . զ.օր. * Յորս գտանէին ինչ ինչ դը-ժուարիմաց :

Իմն իմն սովորաբար ածականի տեղ կը բանի , ու կը հոլովի ալ . զ.օր. * Վ՛ն իրիք իրիք տեսչութեց :

Իմը շատ անգամ գրաբարի մտքով ալ կը բանի մակբայի պէս . զ.օր. * Կամէին իմն : * Սարջացաւ իմն :

Հ . Հարցական անուններն ինչպէս կը բանեցուին .

Պ . Ո , ով ը ին վրայ միայն կ'առնէ նախ-դիրը . զ.օր. զո՞ վք , յումմէ՞ ումեք , ևն : Ո՞ր հարցականը ածականի տեղ կը բանի , ու հաւասարաբար կը համաձայնի գոյա-կանին՝ առաջ դրուելով . զ.օր. * Յորմէ՞ աշխարհէ , որո՞ց խնդրոց . ևն : Բայց յոգնակին նախդիր ունեցող հոլովնե-րուն մէջը չհամաձայնիր . միայն՝ թէ որ մէջերնին ուրիշ մասն բանի միջա-նայ նէ , ան ատենը կը համաձայնի . ուստի չըսուիր զո՞րս հիւանդս , բայց կ'ըսուի * Զո՞րս հիւանդս :

Դերանուններուն բանեցընելու կանոն-
ները :

Հր․ Իսկական դերանունները ինչպէս կը բանեցուին․

Պխ․ Ես, դուն, ինքն, իւր էականները, ինչպէս սա, դա, նա, ցուցականներն ալ, գոյականի պէս կը վարուին, ու կ'ըլլան նախ յառկացուցիչ․ օր․ ընդ կեանս իմ, զտուն քո, ըստ հաճոյս իւր, քովք սորա, եւն:

Երկրորդ՝ կ'ըլլան խնդիր անուններու, ընդունելութիւններու, նախադրութիւններու․ եւն․ օր․ անմոռաց ըզերմէ, խնամող ինքեան վասն նորա, եւն:

Երրորդ՝ կ'ըլլան բացայայտիչ կամ բացայայտեալ․ օր․ * Ես տէրս խօսեցայ: * Յաշակերտաց Քրիստոսի 'ի մէնջ:

Ինքն դերանունը շատ անգամ ուրիշ դերանուններու ու անուններու հետ ածականի պէս կը բանեցուի, ու կը նշանակէ բուն, անձը:

Թէ որ մինակ է, միշտ գոյականէն ետև կը դրուի․ օր․ * Ես ինքն: * Քեզ ինքեան: * Ի քէն ինքենէ: * Տեղին ինքն:

Բայց թէ որ իւր շաղկապը հետը ըլլայ, առաջ կը դրուի․ օր․ * Զոր և ինքն իսկ տէր մեր ասաց:

Հր․ Ցուցական դերանուններուն համաձայնութեան կանոնները որո՞նք են․

Պխ․ Սա, դա, նա, ցուցականները թէ հոլովով թէ թուով կը համաձայնին իրենց ածականին հետ, առաջ ալ դրուին ետև ալ դրուին նէ․ օր․ * Գործ յետինքդ: * Յեսանոցդ այդոցիկ:

Այս, այդ, այն, ցուցականները ածականի տեղ կը դրուին, ու կը համաձայնին գոյականին հետ թուով ալ հոլովով ալ․ գոյականին նախդիրն ալ գրեթէ միշտ կը կրկնուի իրենց վրայ․ օր․ * Յաշխարհին

յայնմիկ, Ի՛նեղուէ յայսմանէ, Զբանդ-
ւայդ, Ը՛նդ աւուրսն ընդ այնոսիկ :
Սօյն, դօյն, նօյն ցուցականները ածակա-
նի պէս կը վարուին, ու ազատ են հա-
մաձայնելու կամ չհամաձայնելու .
ուստի 'ի նոյն տօնը ալ կ'ըսուի, 'ի նմին
տօնը ալ. բայց հասարակօրէն հոլովով
կը համաձայնին, թուով չհամաձայ-
նին ալ նէ. զր * Ըստ նմին բանից :
Ուրիշ դերանուններու հետ ալ կը կպչին՝
անոնց նշանակութիւնը սաստկացնելու
համար, ու հասարակօրէն կը համաձայ-
նին անոնց հետ. զր * Սմին այսմիկ, 'ի նմին
յայսմ ժամանակի, Նոքին նոքեանք :
Հր. Ստացական դերանունները ինչպէս
կը բանեցուին .
Պխ. Իմ, քո, մեր, ձեր, իւր, ստացական-
ները ածականի տեղ կը բանին . ու ա-
ռաջ ալ դրուին, ետև ալ դրուին նէ, թը-
ւով ու հոլովով կը համաձայնին գոյա-
կանին հետ . բայց նախդիրը սովորաբար
առջինին վրայ միայն կը դրուի . զր * Որ
'ի մերում մտի և 'ի խորհրդեան մերում
էք : Բայց յոգնակի ուղղականը ու նախ-
դիրով չինուած հոլովները չեն համա-
ձայնիր . զր ծառայք իմ կ'ըսուի, չէ թէ
իմք . զվաստակս քո, չէ թէ քոյս . ը
դրունս ձեր, չէ թէ ձերս :
Իսկ թէ որ առջևը դրուին՝ կրնան հա-
մաձայնիլ . զր զքոյսն խոհերս :
Աս ցուցական ու ստացական դերանուն-
ներուն հոլովները երբեմն մէկմէկու
տեղ կը դրուին . զր * Այդր երախտեօք .
տր այսորիկ : * Որ այնմ տմիւ խնդրեալն
իցէ . տր այնու տմիւ : * Ի քոյդ լրու-
թէ . տր 'ի քումդ լրուէ : * Իմոյ խմա-
ստութե անա . տր իմում իմաստութե :
Հր. Յարաբերական դերանունները ինչ-
պէս կը բանեցուին .
Պխ. Ու յարաբերականը իր յարաբերեալ

անուններն կամ դերանուններն հետ սովո-
րաբար կը համաձայնի թուով, իսկ հո-
լովը եանւի բառին կամ բային ուզածին
պէս կը փոխուի. զր * Սակաւ ողոր-
մութք՝ դուք արարէր: * Ոչ կարէ կրել նա
յոգի իւր զբանս աննիւթս, որոյ միտք
ծանրացեալ իցէ 'ի նիւթոյ երկրի:
Բայց երբեմն հոլովով ալ կը համա-
ձայնի. զր * Ի վերայ սեղանոյ ողջա-
կիզացն, որոյ նոր արարին:
Շատ անգամ յարաբերեալը զօրութք կ'ի-
մացուի, ու յարաբերականը կը դրուի
ան հոլովը՝ ինչ հոլով որ պիտի դրուէր
յարաբերեալը. զր * Երկնի որոյ ոչ թե-
րահաւատեն 'ի նմանէ. զր այնոցիկ՝ որոց:
Երբեմն ալ յարաբերականը զօրութբ
կ'իմացուի. զր * Անգաւորք են և թա-
գաւորքն, և 'ի նոցանէ սպասաւորքն.
զր սպասաւորեալքն՝ որ 'ի նոցանէ:
Յարաբերականը սովորաբար յարաբե-
րեալէն ետև կը դրուի, բայց շատ անգամ
առաջ ալ կրնայ դրուիլ. զր * Զի եթէ
որ 'ի ձեռն հրեշտակաց խօսեցաւ բանն՝
հաստատուն եղև. զր բանն՝ որ 'ի ձեռն
հրեշտակաց խօսեցաւ կամ խօսեցեալ
եղև: Բայց թէ որ յարաբերականը կամ
յատկացուցիչ կամ տէր բայի կամ խնդիր
ըլլայ՝ միշտ իր բայէն ու իր յատկա-
ցեալ բառէն առաջ կը դրուի. զր որոյ
իմաստութեն, դուք տեսեալ, յորմէ հեռի.
ուստի չըսուիր՝ իմաստութեն որոյ, տե-
սեալ դուք, հեռի յորմէ:
Շատ անգամ անուն մը կամ դերանուն մը
յարաբերականին վրայ կ'եւելցուի բա-
ցայայտիչի պէս՝ համաձայն թուով ու
հոլովով. զր * Ա— որ մատուցեալ 'ի
ձէն կենդանի: * Տեղին՝ յորում դու
կաս 'ի դմա:
Երբեմն որ յարաբերականը ուղղական
հոլովով այլեայլ հոլովներու տեղ կը

դրուի, չփոխելու չէ. օր. * Այնու որ պակաս գտար. ը. որով։ * Տեսեալ զայն՝ որ յառաջն ուրանայինն. ը. զոր։

Երբեմն ալ գործիականը որովհետեւի մտքով կը բանեցուի. օր. * Որով՝ի սակաւուց հաւատարիմ եղեր, ՝ի վերայ բազմին կացուցից։

Երբեմն ալ յարաբերական որը կրկնելով, կը նշանակէ ոմանք. օր. * Ժողովեցին որ շատ, և որ սակաւ։

Հ. Դիմորոշական դերանունները ինչ պէս կը բանեցուին.

Պխ. Ս, դ, ն, յօդերը՝ անուններու, դերանուններու, բայերու, ընդունելութիւններու, երբեմն ուրիշ մասանց ետեւն ալ կը կպչին. օր. * Զորդիդ քո սիրելի։ * Զոր նայն առնէ։ * Որ ընտրեացն զմեզ։ * Որ գալոցն է։ * Զոր կանխաւն ասէի։

Ասոնք շատ կերպով կը բանեցուին.

Ա. Բառերուն վրայ դրուելով՝ մէկ բան մը ուրիշներէն կ՚որոշեն. օր. Հոգիս՝ մարդուս հոգին ալ կ՚ըսուի. իսկ Հոգին՝ Հոգին սուրբ ըսել է, սուրբ Երրորդութեան անձանց մէկը։

Բ. Բառերուն վրայ կը դրուին էական Ես, Դու, Նա դերանուններուն տեղը. օր. * Արքայդ Իսրայէլի. ը. Դու որ արքայ Իէլի։ * Տէրս և վարդապետս. ը. Ես որ տէր եմ, Ես որ վարդապետ եմ։

Գ. Բառերուն վրայ կը դրուին՝ իմ, քո, իւր, ստացական դերանուններուն տեղը. օր. * Առնու տէր զտէրդ ՝ի գլխոյ քումմէ. ը. զտէր քո։

Դ. Բառերուն վրայ կը դրուին՝ այս, այդ, այն, ցուցական դերանուններուն տեղը. օր. * Երկիրդ՝ զոր կոխես. ը. այդ երկիր։

Ե. Յարաբերական որ դերանունին դէմ-

քը կամ տեղը որոշելու համար, անոր ետևէն եկած բային կ՚ի՞նչ բառի վրայ ալ ըլլայ՝ կը դրուին. թ.* Զո՞ր գրեցիր. թ. ղայտ՝ ղըր գէլտի: * Յո՞ր եստ իջանեմ. թ. նայտ՝ յըր էն իջանիմ: * Ո՞ր զկնիք դայ. թ. նայտ՝ որ ղինի դայ: * Ընդ որում և համարձակեալք խօսիմ. թ. դոն՝ ընտ սրոտ համարձակէալ խօսիմ: * Զոր եստ սիրեմ. թ. դոն՝ ղոր էն սիրիմ: * Որում դուն վկայեցեր. թ. նոն՝ որոտ դոն վկայէտէր:

Դ. Նաև որ դերանուանէն շինուած բառերուն ետևի բայերն ալ աս կերպով դիմորոշական յօդ կ՚առնեն. թ.* Որպէս էքդ անխմոր. * Որպէս առաջաւ. * Ոչ որպիսիս կամիցիմ գտանիցեմ զձեզ:

Ե. Ուր որ ալ զօրուք կ՚իմացուի այս, այդ, այն, դերանուններուն մէկը, կամ որ յարաբերական դերանունը, կամ ուր որ յարաբերականի նշանակութ ունեցող միջական անուն մը կայ, ետևի բայը յօդ կ՚առնէ. թ.* Գիտէք զինչ արարիք ձեզ. թ. ղայտ՝ ղոր ինչ արարի: * Այլ զի յղեցէք առ իս. թ. ղայտ էտ որոյ յղէտէք: * Զի՞ կայ մեր և քո՝ զի եկիր այսր տանջել զմեզ. թ. քո՝ որ էկիր, կամ ղան որոյ էկիր: * Պահեալ իցէ ըղձալուստ որդւոյն իւրոյ մինչև ՚ի վախճան աշխարհի, քան փութացաւն և առաքեաց ՚ի կէս դարին. թ. քան պայն՝ ղի քոտտայա: * Ակն քո չար է՝ զի ես առատ եմ. թ. ղան այսորին՝ ղի էս առատ էմ:

Զ. Առանցմէ կը հետևի որ՝ տեղ մը կամ ժամանակ մը ցուցընող մակբայներուն ալ ետևի բայը կամ բառը յօդ կ՚առնէ. թ.* Ուր եսն եմ, և նոքա լիցեն ընդ իս. թ. անտ ուր էս էմ: * Եւ ուր երթամն գիտիցէք. թ. ղպէղին ուր էրթամ: * Ուր քոն նստի. թ. անտ՝ ուր քոն նստի:

* Մինչ էաք մարմնով․ գր․ յայնժամ մինչ էաք ։ * Մինչ առ ձեզ եմ․ գր․ այժմ՝ մինչ առ ձեզ եմ ։

ԺԲ․ Նաև որպիսի նշանակութիւն ունեցող հարցական մակբայներն ալ աս կանոնին տակը կ՚երթան․ գր․ * Զիա՛րդ այժմ տեսանէ՝ ոչ գիտեմք․ գր․ աս ինչպէս կը տեսնէ՝ չենք գիտեր ։ * Զիա՛րդ կամ հիացեալ․ գր․ աս ինչպէս զարմացեր եմ ։

ԺԳ․ Շատ անգամ ալ էական դերանուններու վրայ կը դրուին, անոնց նշանակութիւնը աստիկացընելու համար․ գր․ * Իբրև զձեզ էի․ գր․ [illegible] ։ * Դու ինքնդ․ * Ես ինքն․ ևն ։

ԺԴ․ Երբեմն ալ ես, դու, ինքն, էական դերանուններուն տեղը կը դրուի բային վրայ․ գր․ * Սնուցանել զպատանեակն զԱրտաւազդ, զի կացցէ ՚ի տեղի հօր իւրոյ, և զնորուն գործ քաջութեան անուանի զօրավարութեան յաջորդեսցէն․ գր․ [illegible] ։

ԺԵ․ Շատ անգամ ալ աս յօդերը կը դըրուին՝ առջի դրած բառը չկրկնելու համար․ գր․ * Եթէ ընդ փայտ դալար զայս առնեն, ընդ չորն զինչ լինիցի․ գր․ [illegible] ։

Ստացական դերանունը գոյականէն առաջ դրուած ըլլայ նէ, յօդը ինքը կ՚առնէ․ բայց թէ որ ետև դրուի, չկրնար առնուլ․ ուստի [illegible] չկրնար ըսուիլ, հապա՝ [illegible] ։

Նախադրութիւնները, շաղկապները, միջարկութիւնները, յարաբերական դերանունը որ, միջական անունները՝ ով, ո, ինչ, [illegible], [illegible], [illegible], ու բայերուն հրամայական եղանակները դիմորոշական յօդ չեն առներ ։ Բայց միայն երբոր անունի պէս բանեցուին, կ՚առնեն․ գր․ * Եւն այլ է, և ևսն այլ ։

Երբոր « կամ » ձայնաւորներով վերջա-

ցած բառերուն ետեւը գլխագրաշական յօդերը կցցնել պէտք ըլլայ, մէջը ջ տառ մըն ալ պէտք է աւելցնել. զր. Եղիայն. 'ի Նինայն. քայդ. սայս. եւն :

Բայերը բանեցընելու կանոնները :

Հր. Բայերը անուններուն հետ ինչպէս կը վարուին.

Պխ. Մէյմը իբրեւ իրենց տէր կ'առնեն անունները, որ անուան բայ կ'ըսուի. մէյմըն ալ իբրեւ իրենց հպատակ, որ խնդրի բայ կ'ըսուի :

Հր. Անուան բային ինչ հոլով կը դրուի.

Պխ. Թէ որ բայը գլխաւոր է, անուան բային ուղղական կը դրուի. զր. * Տէրդ յաղթեաց Հաշէի :

Իսկ թէ որ բայը անդէմ է, հասարակօրէն սեռական կը դրուի. զր. * Յաղթահարեալ Տէրդապայ զՀաշէն, պատկեցաւ : * Մինչեւ Բաղդադ իսկ առել՝ թէ մեռաւ :

Բայց աներեւոյթ բայերուն անուան բային դերանուն ըլլայ նէ, շատ անգամ տրական կը դրուի. զր. * Լսել ինչ զձայն օրհնութեան քո : * Ճանաչել նմա զանպատում զկեանս :

Նմանապէս յարակատար, գերակատար, ու ստորադասական անցեալ ժամանակներուն եզակի երրորդ դէմքը՝ սովորաբար սեռական անուան բայ կ'առնեն. ու եզակի ըլլայ, յոգնակի ըլլայ, ու ինչ դէմք ըլլայ նէ ալ, իրենք չեն փոխուիր. զր. Տեսեալ է իմ, տեսեալ է քո, տեսեալ է նորա : Տեսեալ էր մեր, ձեր, նոցա : Տեսեալ իցէ իմ, մեր, եւն :

Ասոնք երբեմն անցեալը գլխաւոր բայ ալ մէկ տեղ ունենայ նէ, անուան բային նոյնպէս սեռական կ'առնէ. զր. * Զչարն չար սատէ, որոյ զնոյն սպասեալ ունիցի :

Բայց երբեմն ալ աս անդէմ բայերը դիմաւորին պէս ուղղական անուն բայի կ'առնեն. օր. Մի՛ ևս լինել 'ի նմա բնակիչ։ * Ծառայք հանդերձ տերամբք տանջէաւ, և տանին թագաւորաւն զնոյն չարչարէաւ։

Թէ որ բայը դիմաւոր է, անուն բային կը համաձայնի թուով ու դէմքով. օր. * Ճոխս աղքատացայ։

Թէ որ նոյն դէմքով շատ անուն բայիներ ըլլան, բայը հասարակօրէն յոգնակի կը դրուի. օր. * Անդրէաս և Փիլիպպոս տեսին զՅս։ Իսկ թէ որ այլևայլ դէմքով անուն բայիներ ըլլան, աւելի պատուական դէմքովը կը դրուի բայը։ Աւելի պատուական դէմք կը համարուի առջինը քան զերկրորդը, ու երկրորդը քան զերրորդը. օր. * Ես և դու գնասցուք 'ի միասին։

Թէ որ անուն բային յոգնակիի ուժ ունենայ, ինչպէս թուական անունները երկու, երեք, ևն, թէ և ինքը եզակի ըլլայ, բայը յոգնակի կը դրուի. օր. * Լաւ են երկու քան զմի։ Բայց ուրիշ հաւաքական անունները թէ եզակի թէ յոգնակի կրնան առնուլ. օր. * Գունդ զօրացն դարձաւ։ * Ցրուեցաւ գունդն։

Շատ անգամ անուն բային կամ բայը զօրութեամբ կ'իմացուի. օր. * Եթէ կամիս մտանել 'ի կեանս, պահեա զպատուիրանս. օր. եթէ կամիս դու, ևն։ * Կերպարանօք բազում խոնարհէք, իսկ արդեամբք դուն ուրէք. օր. կերպարանօք բազում էք խոնարհէք ևն։

Երբեմն անուն բային ուրիշ բայի մը խնդիր ըլլալով, հայցական կը դրուի. օր. * Ասաց զինքն լինել քաւիչ մեղաւորաց։

Հր. Բայերը ինչ հոլովով խնդիր կ'առնեն.

Պխ. Խնդիր բային երկու կերպ կ'ըլլայ.

մէյմը սեռի խնդիր, մէյմըն ալ խնդիր բնութեան :

Ներգործական բայերուն խնդիր սեռին հայցական կ'ըլլայ. օր. * Մէգ ծածկէ շնորհագոյն արեգական : Բայց ինչպէս որ վերը ըսինք, երբոր խնդիրը անորոշութիւն մը կ'ունենայ, հայցականը առանց զ նախդրին կը դրուի, որ կ'ըսուի անորոշ հայցական. օր. * Ճառագայթս արձակել:

Կրաւորական բայերուն խնդիր սեռին կ'ըլլայ բացառական. օր. * Ի թնէ ուղղին գնացք առն :

Աս երկու տեսակ բայերն ալ սեռի խընդիրէն զատ՝ խնդիր բնութեան ալ կ'առնեն այլևայլ հոլով, որ վարժութեամբ կը սորվուի. ինչպէս չէզոքական բայերուն ալ, որ միայն խնդիր բնութեան կ'առնեն : Բայց ընդհանրապէս ամէն բայ իր արմատը՝ ուսկից ինքը կ'ելլէ, կամ անոր նման նշանակութիւն ունեցող բառերը, գործիականի տեղ՝ հայցական կ'առնէ զայիւ կամ առանց զայի. օր. Զի սէր սիրել. ամաչել զամօթ. ախտանալ ախտ սաստիկ. կորնչել ապականութ. Ննջել զքուն :

Ան բայերը, որ գնելու կամ աժէքի նշանակութիւն մը ունին, սեռական խնդիր կ'առնեն. օր. Գնել արծաթոյ. տալ կամ վաճառել արծաթոյ. գնոց ստանալ. ևն:

Բայց երբեմն գործիական ալ կ'առնեն:

Շատ անգամ գործիական խնդիրին տեղը տրական կը դրուի ինչ և իցէ բայերու. օր. * Ասել'ի ձայն. օր. ձայնիւ: * Կոտորել'ի սուր, օր. սրով: * Վառեալ'ի զէն. օր. զինու :

Երբեմն կրաւորական բայերը չէզոքականի մտքով հայցական խնդիր կ'առնեն. օր. * Եղաւ շնորհ: * Գօտի ընդ մէջ իւր ածաւ :

Ներգործական բայերն ալ, որ էական

բայով կրաւորական կ՚ըլլան, երբեմն ներգործականի նշանակութիւնն կը ստանէն. օր. * Սա շատ գուշակեալ լինի։
* Եղէն զգեցեալք շքո։

Էական բայը էմ, հայցական խնդիրով կը նշանակէ՝ տեղ մը կենալը. օր. * Եղէ անդ [illegible]. թ. [illegible]։
Տրականով կը նշանակէ բանի մը տեղ ըլլալը. օր. * Լեր դու ինձ [illegible]. թ. [illegible]։
Երբեմն ալ էմ էական բայը՝ սկիզբ ըլլալը կամ արժան ըլլալը կը ցուցընէ. օր. * Զի՞նչ ինչ առնել էր, և ես ոչ արարի. թ. [illegible]։
Աս նշանակութիւնը գոմ բայն ալ ունի։
Էմը կրկնուելով՝ խօսքին ուժ մը կուտայ. օր. * Եմ էմ և ես մարդ։
Էն որ կամ է որ, կը նշանակեն [illegible]։

Հջ. Աներևոյթ բայերը ինչպէս կը բանեցուին.

Գխ. Կրաւորականներն ալ, ներգործականներն ալ երրորդ հոլովման պէս կը հոլովին, բայց յոգնակի չունին։ Շատ անգամ անունի տեղ գրուելով՝ կ՚ըլլան անուն բայի, խնդիր բայի, խնդիր անուան, ևն։
Շատ անգամ ալ բայի տեղ կը գրուին, ու կ՚ըստուին [illegible]՝ բային խնդիրը իրենք առնելով. օր. * Ուսա՛ մեզ [illegible] զարդարուն. թ. ուսա՛ մեզ [illegible]։
Շատ անգամ ալ ուղղական կը գրուի, ու տրականի ուժ ունի. օր. * Ժողովէին ժողովուրդք բազում [illegible] 'ի հիւանդութէ իւրեանց. թ. 'ի [illegible] 'ի [illegible]։
Շատ անգամ նախդրիւ տրական կամ գործիական գրուելով, կը նշանակէ [illegible]. օր. * [illegible] քո և 'ի [illegible] յԵգիպտոս. թ. [illegible]

նալու ափէնդ : * Առնելով նոյա զայս · թ. Երբոր աս բանը ըրին :

Երբեմն ալ իր բային հետ կրկնուելով, կը սաստկացընէ նշանակութիւնը · թ. * Տալետու կնիք · թ. Իրաւ կրտեցի : * Ունելու ունէր պարծանս · թ. Իրաւ որ կրնար պարծիլ : * Օրհնելով օրհնեցից · թ. Պիտ օրհնեմ : * Հարկանելով հարեր · թ. աղէկ մը զարկեր :

Այս կերպով անուններն ալ կը բանեցուին · թ. * Ապականելով ապականեսցի երկիր, և յաղթահարութեամբ յափշտակեսցի երկիր · թ. Բոլորովին աւրուի, ու բոլորովին թալլուի :

Երբեմն ալ չեզոքութիւններու ուժ ունի · թ. * Վաղամեռիկ եղելոյ որդւոյ իւրոյ արար պատկեր · թ. Եղելուս : * Հացին իջանելոյ յերկնից · թ. Իջնելուն :

Աներևոյթը շատ անգամ նախադրութիւններու հետ՝ սեռական ու տրական տեղ ուղղական կը դրուի · թ. * Վ՟ան-մարդի կալոցանէլ : * Առանց խօսել : * Յետ զերկիւղն այ հայցել : * Փոխանակ համառօտիւ ասել :

Այս հոլովուած աներևոյթները կ'ըսուին դերբայ :

Ընդունելութիւնները բանեցընելու կանոնները :

Հ. Ներկայ ընդունելութիւնները ի՞նչպէս կը բանեցուին ·

Պխ. Ներկայ ընդունելութիւնները որովհետև ածականի տեղ կը դրուին, անոնց համաձայնութիւնը կանոններով կ'երթան : Բայց բայի ուժ ալ ունենալով, իրենց բային ուզած սեռի ու ընդունելութեան խնդիրները իրենք ալ կ'առնեն · թ. * Քեզ որդւոյ շնորհողիդ մեզ զկեանս՝ փառք : * Հայեցող յօձն պղնձի :

Բայց ներգործական բայերուն ընդունե-

ութիւնները՝ իրենց հայցական սեռի խնդի-րին տեղը շատ անգամ սեռական կ՚առնեն. գր. Խնամող արարածոց կ՚ըսուի սովորաբար, խնամող զարարածս ըսելու տեղը:

Հասարակօրէն ներգործականի կամ չէզոքականի նշանակութիւն ունին, բայց տեղ կ՚ըլլայ որ կրաւորականի միջով կը բանեցուին. գր. * Անանջրպետ 'ի քէն վարժողաց. փ. վարժելոց:

Շատ անգամ ալ կարծես որ ընդունելութիւն է, բայց ընդունելութիւն չէ, հապա ող մասնիկը սաստկութեան նշանակութիւն մը կուտայ. գր. * Կերող և արբեցող, փ. շիշ-պօղազ, պէքրի: * Չեմ խօսող ոք. փ. ճարտասան:

Հց. Անցեալ ընդունելութիւնները ինչպէս կը բանեցուին.

Պխ. Անցեալ ընդունելութիւններն ալ թէ ածականի ու թէ բայի տեղ վարուելով, անոնց համաձայնութեամբ կանոնները ունին:

Բայց երբեմն ներգործական չէզ ընդունելութիւններն ալ՝ ող ներկայ ընդունելութիւններուն ուժը կ՚ունենան. գր. * Կանանց զանձպաշտութիւն յանձն առելոց. փ. յանձն առողաց: * Ունի յինքեան գանձս ընծայեալս զպարտուցն մահու. փ. ընծայողս:

Երբեմն ալ աներևոյթի ուժ ունին. գր. * Յետ զառանին իւրեանց յարմարեալ իրս. փ. յարմարել: * Կարող գոլով զանտեսանելին աւարտեալ խորհուրդ. փ. աւարտել: * Գերչափ կորուստ եղեալ. փ. լինելով:

Աս անցեալ ընդունելութիւնները մասնաւոր կերպով մըն ալ բացառականին տեղը սեռական խնդիր կ՚առնեն. գր. * Կաշկանդեալք երկայն գիշերոյ. փ. յերկայն գիշերոյ: * Կոչեցեալք պաշտպանողիդ,

քաւեցեալք հնաբանութիւն. փխ 'ի պաշտ-պանողէդ, 'ի հնարաւորէդ :

Հր. Ապառնի ընդունելութիւնները ինչպէս կը բանեցուին.

Պխ. Ապառնի ընդունելութիւնները, որ լոց կը վերջանան, գրեթէ միշտ էական բայի հետ՝ բայի տեղ կը վարուին. բայց երբեմն մինակ վարուելով՝ կը հոլովին ալ, նախդրով միայն. օր * Զգալոցն պատմեցէ, ևն :

Իսկ լի վերջացածները երբոր բայի տեղ գրուին՝ բայերուն համաձայնութենը կանոնները կը պահեն :

Հասարակօրէն կրաւորականի ու չէզոքականի նշանակութիւն ունին, բայց շատ անգամ ներգործականի տեղ ալ կը բանեցուին. օր * Հաւատալի է մեզ զհրեշտակացն պահպանութիւն : Մանաւանդ երբոր ներկայ ընդունելութեան տեղ վարուին. օր * Որ եղև առաջնորդ ըմբռնելեացն Յսի : փխ ըմբռնողացն Յսի :

Աս լի վերջացած ընդունելութիւններն ալ մասնաւոր կանոն մը ունին որ շատ անգամ տրական խնդիր կ'առնեն բացառականի տեղ. օր * Գովելիք աշխարհի և բաղձալիք վերնոցն պետութեանց :

Իսկ ուրիշ տեղուանք ածականի պէս կը բանեցուին. օր * Զննելի բնութիւն : * Անճառելւոյն հասելք երանութեան :

Նախադրութիւններուն գործածութեանը վրայ :

Հր. Նախադրութիւնները ինչպէս կը բանեցուին.

Պխ. Բուն յատուկ նախադրութիւնները՝ որ հոլովակերտ կ'ըսուին, առ, առ'ի, ընդ, ըստ, 'ի, յ, ց, զ, միշտ բառէն առաջ կը գրուին, ու այլևայլ հոլովներու հետ՝

այլևայլ նշանակութի՛ւն կ՚ունենան, ինչպէս օրինակները առջի մասին մէջը գրինք ։ Իսկ հոլովառու նախադրութիւնները եւս ալ կը գրուին . ու կան ոմանք որ այլևայլ հոլովով ալ խնդիր կ՚առնեն. առանք վարժութե՛ կը սորվուի ։ Բայց առջևը, ետևը, ու տակը, որ հասարակօրէն հայցական խնդիր կ՚առնեն ու երբեմն ալ սեռական, շատ անգամ իրենց քովի եղած բային ուզած խնդիրն ալ կ՚առնեն . օր. * Խորշէ ՚ի ճանապարհաց մերոց ետևն ՚ի պղծութե՛ւնց ։ * Փափաքէ ՚ի մահ տակն ՚ի կեանս ։ * Որդէօք յառջևայն ետևն ՚ի սոյն մերձենայ ։ * Ծիծաղի զնովաւ օրդէօք տակնվայր ։

Մակբայներուն գործածութեանը վրայ ։

Հր. Մակբայները ինչպէս կը բաժնուին.
Պխ. Մակբայներուն մէջն ալ պարզը կայ նախադրութեց պէս, օր. այժմ, առաջ, դէմ, մերթ, երբ, մինչ, ևն. ու ուրիշ բառերէ շինածները կան, օր. ինքնին, բերանացի. ևն ։ Ուստի որ և իցէ ածական մըն ալ բային վրայ դրուելով կը փոխուի մակբայ կ՚ըլլայ, մանաւանդ թէ որ « սաւ » մը աւելցընես եւսնին . օր. ծածկաբար, ծէծ ինձ մխիթարել, երագ ընթանալ, բարւոքն մեռանել ևն ։
Շատ անգամ մակբայներն ալ ածականի պէս կը վարուին . օր. արջառ յոյժ . յերբեմն ժամանակի, ևն ։
Մակբայները երբեմն բայէն առաջ՝ երբեմն ալ բայէն ետքը կը դրուին . օր. * Մինչ ուսանիմ, և երբէք ՚ի գիտութի ճշմարտութե ոչ հասանեմ ։ * Կցորդակից լեր բծախնդիր ։
Երբեմն ալ մակբային ու բային մէջը ուրիշ բան կ՚իյնի . օր. * Եւ դու մի՛ զայն բանիցն կենդանութե ինձ ՚ի դէմս ածէր ։

Երբեմն ալ սաստկութեան համար կը կրկնուի նոյն մակբայը. զր * Այս այս՝ և ես մի եմ 'ի նոցանէ :

Մակբայը չէ թէ մինակ բայի վրայ, այլ ընդունելութիւններու, բայանուններու, ու բայի ուժ ունեցող ածականներու վրայ ալ կը դրուի. զր * Լռեցոյց զմոլեգնաբար գոչումն : * Մեծ է փառք քահանայութեան յորժանապէս ունողին : * Ամենևին անշարժք 'ի բարիս :

Մակբայները աստի, այտի, անտի, աստ, անդ, այսր, այդր, անդր, շատ անգամ ցուցական դերանուններէ կամ դիմորոշական յօդի տեղ կը դրուին, զր * Տարաբնակ լինել 'ի բնակութեան աստի. որ յայսմանէ : * Յո՞ գնայց 'ի գերեզման անդր. որ 'ի գերեզմանն : * Սատանեցաւ աշխարհս մեր 'ի մերոց աստի. որ 'ի մերոյս : * Ուր էին անդ ծառք. որ ուր էինն :

Շաղկապներուն գործածութեանը վրայ :

Հր. Շաղկապները ինչպէս կը բանեցուին.

Պա. Աս բանը աւելի վարժութեամբ ու հին հեղինակներու գրքերը կարդալով կը սորվուի, դիտելով որ մէկ բանին սկիզբը ինչ շաղկապ կը դնեն. զր արդ, իսկ, և ն. պատճառ մը բերելու ըլլան նէ՝ ինչ շաղկապով կը կապեն. զր զի, քանզի, վասն զի, և ն. բան մը մակաբերելու ըլլան նէ՝ ինչ շաղկապ կը գործածեն. զր ապա, ապա ուրեմն. և ն: Ասոնց պէս ուրիշ շաղկապներն ալ դիտելով կը սորվուի որը ուր կը դրուին :

Երբեմն զօրութեամբ կ'իմացուի շաղկապը. զր * Թէպէտ փակեաց զդրունս եկեղեցեացն, Նոքա զիմ տուն եկեղեցի արարին. որ բայց նոքա : Երբեմն ալ աւելորդ տեղը կը դրուի. զր * Աւ երկիւղի անկանելոյն զարհուրեալ և թմրեալ. որ

ղարհուրէալ Թմրէալն :

Ներբեմն ալ կը կրճատուի . գր * Թէպէտ յառաջ, և Թէ յետոյ . փր Նաթէպէտ յետոյ :

Շաղկապը հասարակօրէն բանին սկիզբը կը դրուի, բայց երբեմն ետև ալ կը դրուին սա շաղկապները՝ Էթէ, ապա, ուրեմն, արդարեւ, սակայն . գր * Սպաներ ուրեմն : * Այս ցուցանէ ապա, զի են : * Ընդ իս Էթէ ոք մտանիցէ : * Տես սակայն նմին միաբան :

Ասոր ներհակը անգամ շաղկապը, որ հասարակօրէն գոյականէն ետքը կը դրուի, երբեմն առաջ կ'անցնի . գր * Որ անգամ և հետք մի երևեցին . փր և հետք անգամ :

Ուղղագրութեան Վրայ :

Հց. Ուղիղ շարադրելու կանոնները ըսինք, հապա ուղիղ գրելու քանի բան պէտք է.

Պխ. Բաց 'ի գլխաւորէն Թէ որ բառը որ տառով պիտի գրուի, երկու բան ալ պէտք է . մէյմը տողադարձներուն բաժանմունքը գիտնալ, մէյմըն ալ կէտերը :

Հց. Բաժանմունքին կանոնները որո՞նք են.

Պխ. Առանց բաղաձայնի ձայնաւոր մը վարի տողը չանցնիր . բայց Թէ որ բաղաձայնը վերի մնացած վանկին բնական է՝ ան առենը կ'անցնի . գր ան-արար կ'ըլլայ, չէ Թէ ա-նարար . կամ Թէ որ երկու ձայնաւոր քովէ քով ըլլան, ան առենն ալ կ'անցնի . գր Մարե-ամ : Թէ որ երկու բաղաձայն են, մէկը վերի տողին ծայրը պէտք է Թողուլ, մէկալը վար անցընել . գր Խորհ-խածաւ :

Երկբարբառները, փր երկու ձայնաւորէ մէկ եղած վանկերը, պէտք չէ բաժնել . գր ա-էփխ պէտք է գրել, չէ Թէ ա- -էփխ :

Բարդ բառերը սովորաբար բարդած տեղացը կը բաժնուին . գր Նոր-ընծայ, չէ

Թէ նո – րընծայ. օրէնու – թեանց, չէ թէ օրէն – ութեանց :

Տողին ծայրը՝ իմացընելու համար որ դեռ բառը չէ լմընցած, մէկ սասանկ (֊) նշան մը կը դրուի, որ ենթամնայ կ'ըսուի :

Հր. Կէտերը որո՞նք են, ու ի՞նչ բանի համար կը դրուին.

Պտ. Կէտը նշան մըն է որ կարդալու ատենը կենալու տեղուանքը գիտնալու համար կը դրուի: Չորս են աս կէտերը. բութ՝ որ է աս (՝), ստորակէտ՝ որ է աս (,), միջակէտ՝ որ է աս (.), ու վերջակէտ՝ որ է աս (:): Երբոր ձայնդ քիչ մը բարձրացընելով կ'ուզես մէկ բառ մը ետեւինէն զատել առանց կենալու, բութը կը դրուի. երբոր դեռ խօսքը նոր սկսած է, ու ետեւինին կայնիլ կ'ուզէ, ան ատենը կը դրուի ստորակէտը. երբոր բանը ինքիրեն կը հասկցուի, ու չուզեր ետեւինին կայնիլ, կը դրուի միջակէտը. իսկ երբոր կը լմըննայ միտք բանին, կը դրուի վերջակէտը: Օր̃ * Իբրեւ այգ եղեւ, կոչեաց Յս̃ զաշակերտսն իւր. եւ ընտրեաց 'ի նոցանէ երկոտասանս՝ զորս եւ առաքեալս անուանեաց :

Կայ նշան մըն ալ սասանկ ( ), որ փակագիծ կ'ըսուի. ասիկայ կը գործածուի մէկ բառ մը կամ խօսք մը զատելու համար, որ չխառնուի քովի եղածներուն հետ:

Հր. Հապա ձայնը վեր վար ինջեցընելու նշանները որո՞նք են.

Պտ. Ասոնք են. շեշտ՝ որ է աս (՛), պարոյկ՝ որ է աս (՞), ու երկար՝ որ է աս (՜): Երբոր զարնել կ'ուզես վանկի մը վրայ, կը դրուի շեշտը. երբոր հարցընել կ'ուզես, կը դրուի պարոյկը. իսկ երբոր երկնցընել կ'ուզես, կը դրուի երկարը: Իրեքին օրինակն ալ գտնենք հոս. Մէ՛ հայիր: Զի՞ հարկանես զիս: Երանի՜ որ սուրբ են սրտիւք:

Լուծմունք ընթերցւածոյ օրինակի :

Ինձ լուր, որդեակ, հօր քո խրատիս,
Եւ յուսմանէ մի ծուլացիր .
Եթէ 'ի յայս սէր բորբոքիս,
Անանց կենաց ժառանգ լինիս :

Լուծումն ըստ մասանց բանի :

Ինձ տրական է, ուղղականը կ'ըլլայ Ես, որ էական դերանուն է :

Լուր հրամայական է, սահմանականը կ'ըլլայ լսեմ, զարտուղի բայ է :

Որդեակ կոչական անունն է, սեռականը կ'ըլլայ որդեկի :

Հօր սեռական անունն է, ուղղականը հայր կ'ըլլայ :

Քո սեռական դերանունն է, ուղղականը դու կ'ըլլայ :

Խրատիս սեռական անունն է, ուղղականը խրատ կ'ըլլայ, սեռականը խրատու . հոս ստացականին վերջը բերելու համար խրատի դրեր է . ս գիրն ալ դիմորոշական է :

Եւ շաղկապ է :

Յուսմանէ բացառական անունն է, ուղղականը ուսումն կ'ըլլայ :

Մի մակբայ է :

Ծուլացիր հրամայական ապառնի է . սահմանականը ծուլանամ կ'ըլլայ :

Եթէ շաղկապ է :

Ի յայս նախդրիւ տրական է . ուղղականը կ'ըլլայ այս, որ ցուցական դերանունն է :

Սէր ուղղական անունն է, սեռականը կ'ըլլայ սիրոյ . նախդրիւ տրականի տեղ դըրած է, այսին նախդիրը իրեն ալ կ'օգտէ :

Բորբոքիս սահմանական ներկային եզակի երկրորդ դէմքն է :

Անանց ածական անունն է, ուղղական հոլով :

Կենաց սեռական անունն է, ուղղականը կ'ըլլայ կեանք, եզակի չունի :

Ժառանգ ուղղական անունն է :

Լինելու էական բային սահմանական ներկային եզակի երկրորդ դէմքն է :

Լուծումն ըստ համաձայնութեան :

Ինձ խնդիր է չեզոքական բային լո՛ւր :
Լո՛ւր բայն է որդեակին :
Որդեակ անուն բային է լուրին :
Հօր յատկացուցիչ է խրատին :
Քո յատկացուցիչ է հօրին :
Խրատու խնդիր է լո՛ւր բային :
Եւ շաղկապ է, որ ետեւի ընելիքը կը կապէ առջի բառին հետ :
Յուսմանէ խնդիր է չեզոք բային մի՛ մոռանար :
Մի մոռանար բայն է որդեակին, որ զօրութը կը կրկնուի :

Եթէ շաղկապ է, որ թէութիւն մը կը ցուցնէ :
Ի յայս աւր · այսը ածական է աւր բառին, բոլորը միատեղ խնդիր բնութեան է կրաւորական բային եղերուք :
Եղերուք կրաւորական բայ է, անուն բային զօրութը կ'իմացուի դուք :
Անանց կենաց · անանցը ածական է կենացին · բոլորը միատեղ խնդիր է բային ժառանգ լինելու :
Ժառանգ լինելու էական բայով շինած չեզոք է՝ ժառանգելու ըսելու տեղը :

Ուստի միտք բանին աս է ·
Մտիկ ըրէ ինծի, տղաս, հօրդ խրատին ·
Ու բան սորվելու ծուլութիւն մ՝ ըներ :
Թէ որ աս ջանքով վարուիս,
Զուարճանալու կեանքի մը կը հասնիս :

Աւելի հասկընալու ու աւելի թարգմանելու համար օրինակ։

Գրաբար.

Յանկամ ելանել՛ի մարմնոյ աստի, և լինել ընդ Ք̅ի։

Եկա՛յք օրհնեալք հօր իմոյ, ժառանգեցէ՛ք զպատրաստեալ ձեզ զփառս։

Ինձ մերձենալ առ Ա̅Ծ բարի է։

Ցո՛յց ինձ ճանապարհ, յոր գնացից։

Երկայնամիտ լեր առ իս, և զա̅մ հատուցից քեզ։

Որպէս փափագէ եղջերու յաղբերս ջուրց, այնպէս փափագէ անձն իմ առ քեզ Աստուած։

Տէր, և դու գիտես՝ զի սիրեմ զքեզ։

Աշխարհաբար.

Կ՚ուզեմ մեռնիլ՝ որ Ք̅ի հետ ըլլամ։

Հօրս օրհնէնքը առնողներ, եկէ՛ք ձեզի համար պատրաստուած փառքը վայելեցէ՛ք։

Ինծի աղէկ է որ Ա̅յ մօտիկ ըլլամ։

Ցուցո՛ւր ինծի ճամբան՝ ուր պիտի երթամ։

Ինծի ժամանակ տուր, ամէն պարտքս կը վճարեմ։

Ինչպէս ծարաւած եղջերու մը աղբիւրը կը վազէ, անոր պէս իմ սիրտս ալ զքեզ կը փնտռէ Աստուած իմ։

Տէր, դուն ալ գիտես որ քեզ կը սիրեմ։

Տաճկերէն։

Յիսուսումուլա եաշամաք իչին՝ էօլմէմի արզուլէրիմ։

Փէտէրիմին խայըր տուաըն ալանլար, կէլին, սիզէ հազըրլանան իզզէթէ նայիլ օլուն։

Ալլահա եագըն վարմաք պանա խայըրլը տըր։

Եիւրիւյէճէյիմ եօլու պանա կէօսթէր եա՛ րապպի։

Պանա վագըթ վէր, սանա հէփսինի էօտէյիմ։

Սուսամըշ կէյիք սու փունարլարընը արզուլէտիյի կիպի, պէնիմ տէ ճանըմ սէնի արզուլէր եա՛ րապպի։

Սէնի սէվտիյիմի պիլիրսին եա՛ րապպի։

Խնայեա՛ 'ի ժողովուրդս քո։
Հայր, թո՛ղ դոցա. զի ոչ գիտեն զինչ գործեն։

Պահեա՛ զիս, Ա՜ծ իմ, զի ես 'ի քեզ յուսացայ։
Յիշեա՛ զվախճան քո, և յաւիտեան ոչ մեղիցես.
Ի տուէ պատահեսցէ նոցա խաւար, և 'ի միջօրէի իբրև 'ի գիշերի խարխափեսցեն։

Առաքեաց թագաւորն, և ելոյծ զնա. կացոյց զնա տէր տան իւրոյ, իշխան 'ի վերայ ամենայն ստացուածոց իւրոց։

Ժողովրդեանդ վրայ խղճա՛։
Հայր, ներէ՛ սըռոնց. ինչ որ կ'ընեն նէ՝ չեն գիտեր։

Պահէ զիս տէր իմ, յոյսս քու վրադ դրեր եմ։
Վերջդ մըտմտա, ամենևին մեղք չես գործեր։
Ցորեկուան ատենը մութը կը պըտըտին, ու օհարըկին գիշերուան պէս ձեռքով փընտըռելով ճամբան՝ կը քալեն։
Թագաւորը խրկեց. քակել տուաւ զանիկայ. իր տանը տէր ըրաւ, ու ամէն ունեցածին չունեցածին վրակեցու ըրաւ։

Ճէմաաթընա քըյմա։
Եա՛ փէտէր, շունլարա աֆվ էյլէ, զիրա նէ էթտիքլէրինի պիլմէզլէր։
Պէնի հըֆզ էյլէ եա՛ րապպի, զիրա իւմիտիմ սէնտէ տիր։
Ագըպէթինի տիւշիւն տէ, հիչ կիւնահ իշլէմէզսին։
Կիւնտիւզիւն քարանլըղտա տիւշէրլէր, վէ կիւնիւն էօյլէսինտէ՝ կէճէ կիպի էլ իլէ եօգլայարաք եիւրիւրլէր։
Փատիշահ կէօնտէրիպ օնու չէօզտիւրտիւ. օնու էվինէ սահիպ, վէ պիւթիւն մամէլէքինէ սուլթան նասպ էթտի։

Վ Ե Ր Ջ

ՑԱՆԿ

Ածական անուն 6. 101–103։
Ածանցական անուն 104։
Աներևոյթ 116. 119։
Անորոշ հայցական 106։
Անուն 5. 99։
Անուն բայի 116։
Անցողական բայ 38. 58։
Արգելիչ խնդրոյ 119։
Բաղդատական ածական 103։
Բայ 48. 116։
Բայանուն 101։
Բան և Բառ 5։
Բարդ բառք 104։
Բացայայտիչ 99։
Բութ 126։
Գերադրական ածական 103։
Գոյական անուն 6. 102։
Դասական անուանք 36. 108։
Դերանուն 38. 100։
Դիմորոշական յօդք 38. 45. 105. 113. 116։
Դէմք դերանուանց 38. 45։
Դրական ածական 103։
Դէմք բայից 46. 47։
Եղանակ բայից 46. 47։
Ենթամնայ 126։
Երկար 126։
Զատական անուանք 36. 108։
Զարտուղի բայք 77։
Զարտուղի հոլովք 24. 29։
Էական բայ 46. 47. 119։
Էական դերանուն 38. 110. 115։
Ընդունելութի̅ *եալ* 90. 91. 121։
Ընդունելութի̅ *լոց, լի* 91. 122։
Ընդունելութի̅ *ող* 91. 120։
Թիւք անուանց 6։
Թիւք բայից 46. 47։
Թուական անուանք 26. 107։
Ժամանակք բայից 46. 47։
Իգական անուն 104։
Լուծմունք շարադրութե̅ 127։
Խնդիր անուանց 101։
Խնդիր բայից 117։
Խոնարհմունք բայից 46. 47։
Կէտադրութի̅ 126։
Կոչական հոլով 9։
Կրաւորական բայ 46. 36. 118։
Կրկնական անուանք 36. 37։
Հանրական անուանք 35. 108։
Հասարակ բայ 46։
Հայցական հոլով 105. 106։
Հարցական անուանք 32. 108։
Հաւաքական անուանք 117։
Հոլովառու նախադրութի̅ 93։
Հոլովակերպ նախադրութի̅ 92։
Հոլովք անուանց 6։
Մակբայ 94. 114. 123։

Մակբաշխ անուանք 36. 37. 108 :
Մասունք բանի 5 :
Միջական անուանք 30 . 107 :
Միջակէտ 126 :
Միջարկութ̅ 97 :
Յատկացուցիչ 99 :
Յատուկ անուն 21 . 24 :
Յարաբերական դերանուն 38 . 45 . 111 . 113 :
Յոգնականք 105 :
Նախադրութ̅ 91 . 122 :
Նախդիր 8 . 106 . 107 :
Ներգործական բայ 46. 53 . 117 :
Շաղկապ 96 . 124 :
Շեշտ 126 :
Ոլորակ 126 :
Ուղղագրութ̅ 125 :
Չեզոքական բայ 46 :
Պարագայք անուանց 6 :
Պարագայք բայից 46 :
Պարոյկ 126 .
Սեռք բայից 46 :
Ստացական դերանուն 38 . 42 . 111 . 113 . 115 :
Ստորակէտ 226 :
Վանկ 5 :
Վերբերական անուանք 54 :
Վերջակէտ 126 :
Տողադարձ 125 :
Ցուցական դերանուն 38 . 40 . 110 . 111 . 113 .
Փակագիծ 126 :
Օրինակ Թարգմանութ̅ 129 :

NL01039[illegible]